Austria, France, Germany, Greece, Luxembourg 3.00 EUR; Sweden 32 SEK; Switzerland 4.80 CHF; BiH 5.00 BAM; Crna Gora 2.50 EUR; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 DEN; Slovenija 2.50 EUR

150 din

VREME

14. februar 2012. broj 1102

Intervju:
Vesna Pešić
Ne postoji niko ko bi doveo do promena

PAD LUKE BOJOVIĆA

POLJUBAC SMRTI

Svi naši praznici ▸ Vanredno Sretenje i zatvoreni dućani

40. МЕЂУНАРОДНИ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ
40th INTERNATIONAL FILM FESTIVAL

оснивач

Београд
www.beograd.rs

покровитељ

Република Србија
Министарство културе, информисања и информационог друштва

XL

ПРОДАЈА УЛАЗНИЦА НА БЛАГАЈНАМА ДВОРАНА САВА ЦЕНТРА, ДОМА ОМЛАДИНЕ, КУЛТУРНОГ ЦЕНТРА, КИНОТЕКЕ И У БИЛЕТ ЦЕНТРУ КЦ.

КОМПЛЕТАН ПРОГРАМ У PDF ФОРМАТУ МОЖЕТЕ ПРЕУЗЕТИ НА САЈТУ
www.fest.rs

У СВЕТУ ВЕЛИКИХ
AMONG THE GREATS

24. II - 4. III 2012.

генерални спонзор

NIS
GAZPROM NEFT

Telekom Srbija

AIRFRANCE SAMSUNG TREND CAR PTC ПОЛИТИКА

VREME Danas Press studio B Kurir Вечерње новости apfb Story Lisa sensa ELLE

Naxi Radio 96.9fm Radio3 WHAT HI-FI? message DHL CONTINENTAL HOTEL BEOGRAD Turistička organizacija Beograda Tourist Organization of Belgrade nadlanu.com

VREME
BROJ 1102
14. februar 2012.

04 Međuvreme

08 Oraganizovani kriminal kao *film noir*: Poljubac smrti

10 Prilozi za biografiju: Vladimir Milisavljević – Vlada Budala

14 Siniša Petrić: Kraj produženog vikenda

16 Zatvorski čuvari u očima zatvorenika: Zatvor je život, pritvor katastrofa

18 Iz ugla zatvorskih čuvara: Posao pun straha

21 Dosije zatvor: Straža – bijem, gledam TV, švercujem ili se gadim

23 Zatvor u Klivlendu: Javni poslovi

24 Neuspela revizija sporazuma sa MMF-om: Zamrzavanje predostrožnosti

26 Intervju: Vesna Pešić

30 Medijska slika u tri čina: Glad, politika i voajerisanje

33 Trupni portret: Talenat za ni mukajet

34 Električna kriza: Kad Srbija stane

37 Led i posledice: "Greben" sam na reci

39 Nuspojave: Ustajte, robovi validatora!

40 Ljudi i vreme

KULTURA

42 CD: „Old Ideas", Leonarda Koena

44 Intervju: Milan Ristović, istoričar

47 In memoriam: Vitni Hjuston (1963–2012)

48 TV manijak: Šta nam rade

49 Glasnikove knjige

SVET

56 Izraelsko-iranski Armagedon: Priča o uništenju i istrebljenju

62 Postrevolucionarni Egipat: Krvavi fudbal i sumnjive NVO

64 Kriza i izbori: Vlade na giljotini

MOZAIK

68 Svi naši praznici: Vanredno Sretenje i zatvoreni dućani

74 Moj muški život: Košulja

75 Pošta

76 Strip: Brđo

78 Vreme uživanja: Otkrivanja mraka

Još pre dolaska Misije MMF-a u Beograd bilo je jasno da budžet Srbije za 2012. godinu nije u skladu sa onim što je dogovoreno u okviru Sporazuma o predostrožnosti, iza koga stoji mogućnost povlačenja oko 1,1 milijardu dolara zajma u slučaju vanrednih problema

Piše: Dimitrije Boarov

Koen se dosledno drži svog poetičkog obzora, ali unutar njega ostvaruje deset besprekornih priloga sopstvenoj biblio i diskografiji, od kojih su bar tri ili četiri čisti dragulji

Piše: Teofil Pančić

Kako je persijski pesnik Hafez pevao o ljubavi i vinu. Kako ajatolah Hamnei propoveda o uništenju. Zašto je politika SAD i Izraela prema Iranu pogrešna i zašto je moguće zamisliti nuklearnu pečurku koju vetrovi sa Bliskog istoka nose ka Evropi

Piše: Ivan Ivanji

Na naslovnoj strani: **Luka Bojović**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić *(foto@vreme.com)*, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić *(kultura@vreme.com)*, Andrej Ivanji *(svet@vreme.com)*, Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić *(medjuvreme@vreme.com)*, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Teofil Pančić, Ana Radić (vreme uspeha), Saša Rakezić *(strip@vreme.com)*, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić *(arhiva@vreme.com)*
Jelena Mrđa *(foto@vreme.com)*

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; **korektori:** Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević; **lektori:** Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje
http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Atmosfera u beogradskom zoološkom vrtu ove nedelje
foto: Marko Đurica / Reuters

14/2/12 - 20/2/12

prognoza vremena

13/02/12
http://www.meteos.rs

min°C max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	-10 -5	-9 0	-3 -1	-5 -2	-7 0	-5 2	-4 4
Vojvodina	-11 -5	-12 1	-3 -1	-7 -3	-10 -1	-7 2	-6 5
centralna i južna Srbija	-10 -4	-12 1	-3 0	-5 -1	-11 -1	-9 1	-8 4

Nepovoljna biometeorološka situacija do subote, a zatim povoljnije uz manje tegobe kod hroničnih bolesnika i meteoropata. Zbog vrlo hladnog vremena u početku je neophodno adekvatno toplo odevanje.

broj nedelje

4

Prema Fejsbukovoj tabeli posećenosti, Srbi zauzimaju visoko četvrto mesto u svetu po količini vremena provedenog na toj veb-stranici, proporcionalno broju stanovnika.

foto: A. Anđić

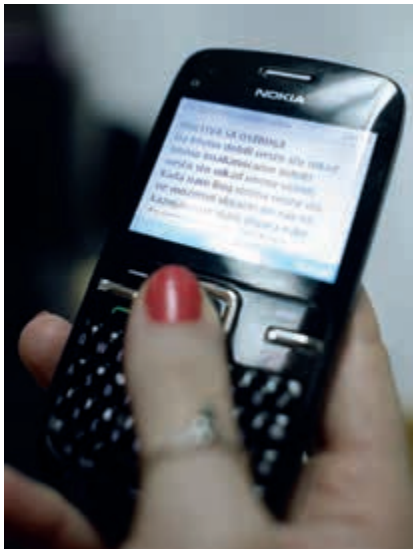

SUJEVERJE

Bože, pošalji mi SMS

"Molitva sa Ostroga: da bismo dobili nešto što nikada nismo imali, moramo učiniti nešto što nikada nismo učinili. Kada nam Bog uzima nešto što ne možemo shvatiti, On nas ne kažnjava, već nam otvara ruke da primimo nešto još bolje. Božja volja nikada nas neće odvesti negde gde nas Božja milost neće zaštiti. Molim te, nemoj ovo da prekineš! Bože, uđi u moju kuću i oduzmi sve moje brige i bolesti, leči i bdij nada mnom i mojom porodicom, u Božje ime. Amin. Veruj! Ova molitva je toliko moćna. Nešto dobro će ti se dogoditi, nešto što već dugo čekaš. Stani na trenutak s onim što radiš i pošalji ovu molitvu na adrese svojih 12 prijatelja. Sad gledaj ono što On može."

Ovakvi i slični SMS-ovi postali su uobičajena stvar. Čak je pomenuta "ostroška molitva" i miroljubiva. Naime, poruke tog tipa neretko sadrže u sebi pretnju; ako primalac ne nastavi krug desiće mu se nešto loše. Za to, kako SMS poručuje, sam Bog garantuje. Pored toga što je većina ljudi svesna besmislenosti prosleđivanja poruke, kao i što je verovatno makar jednom prosledila dalje istu, a nije joj se desilo ništa od obećanog, oni i dalje imaju bojazan da "prekinu niz".

Suvišno je reći da blagoslov koji se šalje SMS-om promašuje suštinu. On ne ide od osobe, kako bi trebalo, već je reč o bezličnom, mističnom "blagoslovu" koji je upućen "slučajnim primaocima". Jasno je da se gađa u savremeno sujeverje, odlično iskorišćeno od strane telekomunikacionih mreža ili nekog ko im želi blagostanje. Naime, računica je jednostavna. Da se samo jedan korisnik "upeca" na pseudopobožnu poruku, on će poslati 60 SMS-ova. "Molitva sa Ostroga" u sebi sadrži pet, a i obično su takve poruke veoma dugačke. Ako bi polovina ipak poslala dalje istu (na kraju, nikad se ne zna), to je 360 poruka.

Teško da možemo zamisliti monaha koji živi u manastiru Ostrog i između službi kucka molitvu naređujući primaocu da je pošalje na 12 ili više adresa. Kao i da se živi odnos sa Bogom može zameniti ritualnim slanjem poruka koje obično igraju na kartu o prokletstvu.

Jedna simpatična fotografija kruži internetom. Na njoj je nadgrobni spomenik gde je napisano: "Ovaj čovek nije dalje prosledio SMS".

Nije nepoznata stvar da se sujeverje pojačava u kriznim periodima. Istoričari pišu da se za vreme epidemije kuge u Evropi znatno povećao broj vračeva. Kao i da su se za vreme Drugog svetskog rata u velikim tiražima prodavale astrološke novine i specijalni časopisi koji su se bavili okultnim. Antropolog Branislav Malinovski pisao je: "Magija se zasniva na verovanju da nada ne može da izneveri niti želja da obmane." S obzirom na sadašnjicu, telekomunikacione mreže, čak i da su u celoj priči nevine, mogu zadovoljno da trljaju ruke. Neko će sigurno proslediti "ostrošku molitvu".

J. JORGAČEVIĆ

Tumači

O krizi smo već pisali, sad nešto o tumačenju znakova budućih događaja.

Istina je, kaže se kad neko kine. Dobar je znak ako vam, ako nekud polazite, ptica proleti s desne strane. Ili neočekivano zagrmi. U ove i silu drugih stvari veruje ogromna većina čovečanstva od silaska s drveta pa, kao i mi danas, oduvek nastoji da nekako obezbede garantovane dobre predznake.

Neki Tisamen iz Elide, starogrčkog grada na severozapadu Peloponeza, pitao je u Apolonovom svetilištu u Delfima šta ga u životu čeka, i dobio odgovor da će pobediti u pet velikih bitaka. Odlučio je da se posveti atletskom petoboju i 492. godine stare ere izašao je na takmičenje u Olimpiji. Znamo da je pobedio u bar dve discipline petoboja, trčanju i skoku udalj – ali ga je na kraju u rvanju savladao i pobednički venac osvojio Hijeronim sa ostrva Andros.

Spartanci su prvi shvatili da se proročanstvo odnosi na ratne pobede, pa su na svaki način pokušali da Tisamen postane njihov tumač znamenja. Kad je video koliko im je do njega stalo i koliko su spremni da plate, "zatraži više, izjavivši im da će pristati na to ako ga prime za građanina i ako mu dadu sva građanska prava; inače neće pristati ni po koju cenu". Pred pretnjom od persijske invazije Grčke, Tisamenov značaj samo je rastao, pa je sebi dopustio da ga Spartanci nagovaraju više od deset godina.

Prva bitka pred koju je Tisamen tumačio predznake bila je kad su se 479. godine stare ere kod Plateje sudarile persijska i grčka vojska, u odlučnoj bici koja je označila kraj persijske invazije započete 11 godina ranije, i u kojoj su se već odigrale slavne bitke na Maratonu, kod Salamine i u Termopilima. Zanimljivo je da je i Persijancima ratni vrač pred bitku bio Grk Hegesistrat, takođe iz Elide kao i Tisamen, takođe iz jedne svešteničke porodice – i da su obojica dobili iste znake: da će bitka biti povoljna ako ne krenu prvi u napad. Zato je na obe strane bilo mnogo oklevanja i do odlučnog sukoba je došlo tek posle nekoliko dana odlaganja.

Tisamen je, osim kod Plateje, učestvovao u još četiri spartanske pobede, ovog puta protiv drugih Grka: 468-467. godine kod Tegeje i Dipaje, 464. na Istmu protiv pobunjenih spartanskih helota i 457. godine kod Tanagre, protiv savezničkih jedinica Argivaca i Atinjana.

Ne znamo šta je s njim posle toga bilo.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

PIŠE: ZORAN STANOJEVIĆ

Odmrznimo internet

Dobra vest je da vam u ovom meteorološkom haosu još niko nije zatražio da u cilju uštede energije isključite kompjuter. Manje dobra vest je da zvanični internet sajtovi, što državni što oni komunalnih preduzeća i gradova, nisu bili od naročite koristi. Što je živa šteta kod ovolikog broja ljudi koji ovaj neočekivani prinudni odmor provode kod kuće, prikucani za neki ekran.

Prvi utisak koji se stiče kada (od preduga vremena i potrebe da se što bolje informišete) zaređate po sajtovima Vlade, ministarstava i lokalnih samouprava jeste da im treba ozbiljan redizajn, i likovni i sadržajni. Nijedan sajt nije prilagođen vanrednim situacijama, to jest nema poseban dizajn za takve prilike kako bi se vesti vezane za krizu istakle u odnosu na ostalo. Neki su (beograd.rs na primer) većinu svog sadržaja posvetili vanrednoj situaciji i borbi sa snegom, ali ponekad je lakše otkopati sopstveni auto ispod naslage snega nego pronaći na sajtu informaciju koja vam je važna u ovom trenutku.

Povišena aktivnost svih tokom vanredne situacije nije u dovoljnoj meri prenesena na internet sajtove institucija. To nije slučaj ni sa sajtom MUP-a, čak ni u delu gde se nalazi Sektor za vanredne situacije. Prva greška je što se taj deo sajta ne nudi jasno i vidljivo na naslovnoj strani, što bi bilo logično u ovakvoj situaciji (nalazi se u meniju pod Sektori, pa ko se snađe). Sledi još veće razočarenje jer je u nedelju po podne najaktuelnija informacija Sektora bila stara tačno sedam dana! Jedini plus ovaj sektor može da dobije zbog svog profila na Fejsbuku koji se ažurira redovno.

I pored opšteg zaklinjanja u internet i informatičko društvo, državna administracija ne propušta priliku da pokaže da korišćenje interneta suštinski ne razume, čim ne ume da ga upotrebi u vanrednim situacijama kada je to ubedljivo najbolje sredstvo za informisanje.

Recimo, neposredno nakon zemljotresa u Japanu prošle godine, svi koji su pristupali Fejsbuku sa teritorije Japana, dakle prepoznati po IP adresi, dobijali su (hteli to ili ne) na naslovnoj strani obaveštenje o situaciji sa uputstvima gde da se dodatno informišu.

Možda je najveća prilika propuštena u prosveti. Dvonedeljni prinudni raspust mogao je da bude i drugačije organizovan, recimo kroz onlajn komunikaciju sa učenicima i uz redovne preporuke šta bi mogli da rade da ne bi sasvim izgubili dragoceno vreme. Ne stoje argumenti da nemaju sva deca internet kod kuće. Većina ima, i uzbudljivo ga koristi ne skidajući se sa Fejsbuka i onlajn igrica, budući da im je klima ograničila izlaske. Uz malo nastavničkog truda i komuniciranja sa đacima ovo su mogle da budu dve vrlo uzbudljive i poučne nedelje. Svi uslovi postoje, nije potreban novac (uostalom, nastavnici su plaćeni i na raspustu), ali je potrebna inicijativa, nešto malo znanja i mnogo dobre volje.

Ali, ne pada sneg da pokrije breg, već da svaki sajt ostavi svoj trag. U našem slučaju trag pokazuje ravne tabane.

IN MEMORIAM: MARKO GLUŠAC (1969-2012)

Tajna prvog kadra

Kada se glumac Bart Rejnolds sredinom šezdesetih spremao za svoj prvi rediteljski poduhvat, zatražio je savete od trojice legendarnih američkih reditelja: Mela Bruksa, Džona Hjustona i Orsona Velsa. Bruks mu je rekao da prvog dana snimanja obavezno nekog otpusti. Hjuston ga je savetovao da pokuša da napravi što više rezova "na pokret". Orson Vels mu je rekao da je prvi kadar najvažniji.

Da mu je Marko Glušac montirao taj prvi film, Rejnolds ne bi imao nikakvih problema prilikom odabira kadrova. Marko Glušac je sam po sebi bio taj "prvi kadar", koji je umesto filma otvarao veliki svet filmskog zanata. Za poslednjih dvadeset godina bio je najproduktivniji i verovatno najbolji montažer srpske kinematografije. Bilo da se radilo o ambicioznim studentima, neiskusnim rediteljima ili već afirmisanim glumcima, Glušac je za sve njih predstavljao onaj čvrsti stub sigurnosti koji je tako potreban u komplikovanom procesu kinematografske proizvodnje. Svojim smirenim, razložnim i nenametljivim savetima iza kojih su se stidljivo krili visoka inteligencija, široko obrazovanje i veliki autoritet, Marko je davao nemerljiv doprinos u razvoju jednog filmskog stvaraoca. I to na jedan izuzetno neobičan način. Naime, on je potpuno demistifikovao i proces proizvodnje i samu filmsku umetnost. Posle kreativnog susreta sa Markom bilo je jasno da je pravljenje filma, iako težak, posao kao i svaki drugi. I svaki njegov pogled ili pokret govorio je: "Ma, sve će biti u redu."

Da će od Glušca biti nešto, bilo je jasno još dok je studirao na Fakultetu dramskih umetnosti. Tada, 1993, montirao je film Olega Novkovića *Kaži zašto me ostavi*. Kao talentovan, ostao je dve godine duže na FDU na mestu asistenta. Predavanja koja je tamo držao i danas se prepričavaju među ono malo montažera koji su imali sreću da studiraju kod Marka. Njegov metod rada je bio jednostavan: studente je odmah gurao u "vatru". Da je bio plivački trener, on bi, verovatno, na prvom času najpre gurnuo učenike u bazen a onda im objašnjavao tehnike plivanja.

Od 1995. na FDU više za Glušca nije bilo mesta kao predavača. Zato jeste na Fakultetu za umetnost i dizajn. Međutim, za sve ove godine uspeo je da sarađuje na skoro svakom boljem srpskom filmu. Sarađivao je sa Srdanom Golubovićem, Radivojem Andrićem, Dejanom Zečevićem, Srđanom Dragojevićem i mnogim drugim. Među njegove najslavnije debitante spadaju Ljubiša Samardžić, Dušan Kovačević i Dragan Bjelogrlić.

Na komemoraciji povodom smrti Marka Glušca u Muzeju jugoslovenske kinoteke (mestu na kom je sve počelo, kako je rekao reditelj Ivan Živković), u potresnom i emotivnom govoru Dragan Bjelogrlić se prisetio jednog svog razgovora sa Markom. U mračnoj montažerskoj sobi Bjelogrlić i Glušac su pregledali jednu tek izmontiranu scenu iz filma *Montevideo, bog te video*. Bjelogrlić je nesigurno upitao Glušca: "Je li, šta misliš? Da nije sve ovo mnogo patetično?" Marko mu je na to, kroz dim cigarete, odvratio: "Jeste, malo. Ali, to je dobro."

Marko Glušac je iza sebe ostavio trideset i dva igrana filma i jednog sina.

RADOSLAV ĆEBIĆ

Pola veka od smrti Pjera Križanića

Posmrtna maska, Otisak ruke

Danteov "Pakao"

Bista Pjera Križanića, rad Stevana Bodnarova

Pre pola veka umro je Pjer Križanić, najpoznatiji srpski karikaturista. Petar Križanić (Glina, 1890 – Beograd, 1962) svojim karikaturama je ukazivao na društvene probleme u tri države. Karijeru je počeo u zagrebačkim "Koprivama", gde je i stekao pseudonim Pjer, koji mu je nadenuo urednik da bi ga na taj način zaštitio od austrougarskih cenzora. Posle Prvog svetskog rata Križanić se seli u Beograd, gde sarađuje u "Novom listu", a potom u "Politici" gde će njegove karikature postati zaštitni znak naših najstarijih novina. Bio je jedan od osnivača "Ježa". Pjerove karikature nisu cenili samo novinski urednici već su bile prihvaćene i u narodu. Naime, posle objavljivanja njegove zbirke karikatura "Kuku, Todore", neke porodice odustajale su od tradicije da sinu daju ime po dedi koji se zvao Todor, plašeći se da će dete zbog tog imena biti izloženo podsmehu.

Nagradu "Pjer" za najbolju karikaturu "Večernje novosti" dodeljuju od 1967. godine.

Zahvaljujemo se Jeleni Jocić, unuci Pjera Križanića, jer nam je omogućila da prvi put javnosti predstavimo Pjerova slikarska dela, njegovu posmrtnu masku i otisak ruke, kao i njegovu bistu.

VLADAN STOŠIĆ

Kurs VREME istraživačkog novinarstva
aciric@vreme.com

Zainteresovani mogu da se jave do 20. februara 2012. na e-mail aciric@vreme.com

Autoportret sa ćerkom Nevenom

fotografije: M. Milenković

Kraj jedne knjižarske ere

Početkom ovog meseca zatvorena je još jedna kultna beogradska knjižara, knjižara Stubova kultura na Trgu Republike. Otvorena je tačno pre četrnaest godina, februara 1998. godine, i od tada je bila jedan od simbola beogradskog kulturnog života. Iz Stubova su dali kratko obaveštenje za javnost u kom se objašnjava da su "drastično promenjene okolnosti poslovanja" dovele do ovog poteza, a kasnije je u javnosti pojašnjeno da se to odnosi na kiriju od 4000 evra mesečno koju su plaćali vlasniku prostora, Kulturnom centru Beograda. Vlasnik Stubova kulture, aktuelni ministar kulture Predrag Marković, odbio je da komentariše zatvaranje knjižare, uz reči "Ne mešam privatno i poslovno".

Praksa zatvaranja kultnih knjižara smeštenih u najstrožem centru grada, po kojima je Beograd bio poznat i prepoznatljiv, počela je 2000. godine, kada i proces privatizacije u izdavaštvu. Prvo je zatvorena knjižara Jugoslovenske knjige u prizemlju Palate "Albanije". Na njenom mestu tada je otvorena parfimerija, a kasnije prodavnica sportske opreme. Usledilo je zatvaranje kultne "Kulture" u Ulici Srpskih vladara, kao i znatan broj Prosvetinih, Bigzovih i Nolitovih knjižara. Neke od najreprezentativnijih Nolitovih knjižara u Beogradu, jedna na Terazijama, a druga na uglu Srpskih vladara i Resavske, pretvorene su u butik "Max Mara", odnosno prodavnicu odeće "Zekstra". Istina, u međuvremenu su otvorene i nove knjižare, kao npr. one iz knjižarskog lanca Delfi, Vulkan, Evrođunti i Laguna, ali to su knjižare drugačijeg tipa, koje oličavaju "duh vremena", estetiku megamarketa i šoping molova. One tradicionalne, koje čine "duh mesta", poput Stubova kulture, polako nestaju sa mape Beograda.

Đ. B.

***Film noir* organizovanog kriminala**

Poljubac smrti

Za Luku Bojovića Pekara, Vladimira Milisavljevića – Vladu Budalu (vidi tekst "Nadničar iz Klana"), Sinišu Petrića Zenicu i Vladimira Mijanovića Zubu devetog februara u Valensiji završio se bijeg od zakona u kome ničeg glamuroznog nije bilo. Godine su to provedene u paranoji da bi netko od njihovih ortaka mogao biti doušnik policije ili prebjeg u suparnički kriminalni klan; u strahu da će se postati žrtve naručene likvidacije na isti način kao što su oni drugima radili; u stalnom preispitivanju da li ih neki neoprezni gest rodbine ili nekog od njih samih može koštati slobode; u stalnim lažima, skrivanjima, prerušavanjima i bijegu; u preznojavanjima na aerodromima i naplatnim rampama; u podilaženjima lokalnim mafijama i predstavnicima najnižeg ranga moćnih latinoameričkih narkokartela od čije milosti im zavise životi i poslovi; u beskrajnom čekanju po prljavima i smrdljivim ćumezima; u povremenim bahatim

Ko je Luka Bojović, kako je pokušao i zbog čega nije uspeo da zavlada srpskim podzemljem, šta ga je u tome pokretalo, čime se sve bavio i kako je na kraju pao u Španiji

NAKON HAPŠENJA U VALENSIJI: Luka Bojović

ispadima po javnim kućama i prčvarnicama; u razbijanju glave da li im iskazi uhapšenih partnera mogu dovesti policiju na vrata; u sjenci i podzemlju nečeg što se zove život... Bojovićevi poljupci poslati u kameru dok su ga sprovodili ne mjenjaju tu baš ništa. U okolnostima u kakvim je živjela četvorka iz Valensije, sve najgore u ljudima ispliva prije ili kasnije. A oni ionako ni po čemu dobrom nisu bili poznati – naprotiv.

EKSPLOATACIIJA DOBRE VIJESTI: Španjolski policajci, izgleda, vole hapsiti Balkance po kafanama. U restoranu na Tenerifima uhapšen je 2005. hrvatski general Ante Gotovina zbog optužbi za ratne zločine pred Haškim sudom; u restoranu "Bodega La Paz" u Valensiji, pali su Bojović, Milisavljević i društvo. Kako zvanični saopćavaju, to je rezultat akcije "Kros" španske i srpske policije.

"Srbija je danas veoma blizu da organizovanom kriminalnu zada udarac od kojeg se ne može oporaviti u narednih nekoliko decenija", ►

Nadničar iz Klana

Po čemu je poznat, šta je sve radio i gde se skrivao čovek za koga se tvrdi da je poslednji pripadnik Zemunskog klana lišen slobode

"Ubila te je grupa u kojoj se nalaze Pacov, Prevara i Budala", rekao je potpredsjednik Demokratske stranke Zoran Živković 15. marta 2003. na odru premijera Zorana Đinđića. Javnost je tada prvi put postala svjesna postojanja Vladimira Milisavljevića zvanog Vlada Budala. Međutim, za razliku od Mlađana Mićića Pacova iz Požarevca osuđenog na deset godina zatvora zbog *dilanja* heroina, Dragana Stankovića Prevare oslobođenog nakon što je u pritvoru proveo nekoliko mjeseci, sve do 9. februara ništa se nije znalo o sudbini Milisavljevića. Tog dana ga je španjolska policija uhapsila u Valensiji dok je u restoranu "Bodega La Paz" zajedno sa trojicom ortaka jeo file minjon s pečurkama i tunom.

Milisavljević, rođen 1976. u Beogradu, postao je 1998. ili 1999. jedan od prvih pripadnika grupe mlađih i u podzemlju neafirmiranih kriminalaca koju je tada okupio Dušan Spasojević; policajci i novinari kasnije su ih prozvali Zemunski klan. Možda je nadimak Vlada Budala stekao zato što je, kako neki tvrde, upisao fakultet ili višu školu, a možda i zbog toga što je u određenoj situaciji naprosto ispao budala. Izvjesno je, međutim, da je sve što je posjedovao, uključujući i vlastiti život, pripadalo Spasojeviću.

POTENCIJALNI PUTNIK: "Jednom je Vlada Budala napustio društvo – u odsustvu je uzimao drogu – pa se Spasojević na njega žestoko naljutio", rekao je pripadnik Zemunskog klana Dušan Krsmanović na suđenju za ubojstvo premijera Đinđića. "Govorio je da ko ga ne posluša može od njega da ode samo sa nogama napred i u vreći."

Milisavljević nije "otišao u Kanadu" – tako je Spasojević zvao ubojstva i zakopavanja na zabačenim pustopoljanama svojih ljudi koji su se, kako je govorio, "osilili i otrgli kontroli" – već se "sredio i unormalio" i nastavio da radi sve što je od njega traženo. Kako su svjedočili Krsmanović, Miladin Suvajdžić, Đura Mutavi i drugi, zajedno sa ostalim članovima Klana, Vlada Budala je satima i danima sjedio u žbunju, kafićima i automobilima, prateći osobe čije je otmice ili ubistva naredio Spasojević; nabavljao je ukradene automobile za likvidacije i "specijale", mobilne telefone koje su on i njegovi ortaci mjenjali svakih nekoliko dana; starao se da "komitenti" Klana uredno isplaćuju preuzeti heroin; pomagao je Miloradu Ulemeku Legiji u postavljanju četiri protivtenkovske mine u rupu na putu u okviru "Plana B" za likvidaciju Ljubiše Buhe Čumeta; po "štekovima", kako su nazivali tajne stanove, razrađivao je detalje Spasojevićevih naredbi sa ostalim članovima bande...

Milisavljević nipošto nije bio isključivo zadužen za logistiku i podršku u okviru Zemunskog klana. Ako je u novembru 2000. samo vozio automobil u koga je uguran Vuk Bajrušević, u dvije druge otmice igrao je kud i kamo aktivniju ulogu. Upravo je on, godinu dana kasnije, ispred ekipe iz Klana prišao biznismenu Miliji Babiću na parkingu jednog sportskog centra i prodrao se "policija, ulazi u kola". Kada je Babović to odbio, Vlada Budala ga je udario pištoljem po glavi i ubacio na zadnje sjedište vozila. Kao policajac predstavio se i prilikom otmice narkodilera Suada Musića kod Slavije – čim je Musiću rekao da ga hapsi zbog droge, otpora nije bilo. Zapaženu rolu Milisavljević je odigrao i u otmici biznismena Milorada Miškovića ispred sjedišta njegove kompanije na Novom Beogradu, a zbog tog krivičnog djela zajedno je sa Spasojevićem, Milom Lukovićem Kumom i još nekolicinom iz Klana proveo šest mjeseci u pritvoru u Centralnom zatvoru. Inače, svi su uhapšeni u Parizu, odakle su namjeravali da skoknu do Bogote; da vide valjda kako bi u svoje djelatnosti mogli i da uključe i šverc kokaina na veliko.

KALAŠNJIKOV I BORBENI "AUDI": Vlada Budala je i direktni izvršilac bar tri ubojstva. Dok je Aleksandar Simović upravljao "borbenim audijem" – tako su u Zemunskom klanu zvali kola iz kojih su otvarali vatru – Miloš Simović i on su pucali iz *kalašnjikova* i ubili Srđana Ljujića u drugom vozilu u pokretu 20. novembra 2000. kod zgrade Centralnog komiteta na Novom Beogradu. "Miloš Simović i Vlada Budala uvek su se preganjali ko bolje puca", rekao je Krsmanović na suđenju. "Pričali su kako je Miloš loše pucao i da je u stvari Srđana ubio Vlada", kaže u svom svjedočenju Đura Mutavi.

Osim u Ljujićevom, Milisavljević je direktno

rekao je predsjednik Boris Tadić u Novoj Varoši, gdje se zatekao obilazeći općine najteže pogođene snijegom i niskim temperaturama. Ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić naprosto je sijao na konferenciji za novinare: "Zemunski klan više ne postoji! Nisu uhapšeni još samo Milan Jurišić Jure i Ninoslav Konstantinović za koje se pretpostavlja da su mrtvi. Zbog svih sumnji u mene kao ministra koji dolazi iz SPS-a, ponosan sam što su za mog mandata uhapšeni svi pripadnici Zemunskog klana."

Ne treba biti ciničan. Ako se izuzme političko hvalisanje vazda od koristi u predvečerje parlamentarnih izbora, mora se priznati da je policija postigla zaista velik uspjeh. Bojović, Milisavljević i Petrić optuženi su za čitav niz teških krivičnih djela – od pokušanih i izvršenih ubojstava, šverca droge i pljački do otmica i učešća u atentatu na premijera Zorana Đinđića. Srbija, region, Evropa i svijet zaista će biti bolje mjesto kada se svi oni nađu sa one strane zatvorskih rešetaka.

Policija, političari i mediji nazivaju Luku Bojovića šefom Zemunskog klana. Koliko to odgovara realnosti, veliko je pitanje: već dugo u Srbiji nema ni okolnosti ni mogućnosti za djelovanja kriminalne organizacije poput one na čijem su čelu stajali Dušan Spasojević i Milorad Ulemek Legija. Udruživanje sa preteklim članovima ovog klana samo po sebi ne znači i održavanje kontinuiteta u dominaciji podzemljem. Ipak, kao što organizirani kriminal i dalje postoji u Srbiji, tako je i Luka Bojović veliko ime u tom svijetu.

"NEMA TU POVLAČENJA": Željko Ražnatović Arkan, svjetski poznat paravojni komandant i apsolutni gospodar srpskog podzemlja, spremao se da u proljeće 1992. sa svojom privatnom vojskom upadne u istočnu Bosnu. Dok je izdavao

DEVET GODINA SKRIVANJA:
Vladimir Milisavljević

učestvovao i u ubojstvima Željka Bodiša 27. decembra 2000. i Željka Škrbe i Nenada Batočanina 26. novembra 2002. U oba slučaja, pucano je iz jednih u druga kola u pokretu, oba puta su iz *kalašnjikova* pucali Vlada Budala i Miloš Simović, prvi put je vozio Aleksandar Simović, a drugi Dejan Milenković Bagzi. Svi ubijeni su imali svoje mjesto u podzemlju izuzev Batočanina, pripadnika tadašnje savezne policije...

Život Vladimira Milisavljevića kao i svih ostalih članova Klana od početka 2000. do marta 2003. odvijao se po čvrstim Spasojevićevim pravilima: određivao im je kako da se oblače, kakve automobile da voze i gdje da stanuju; nisu smjeli da se uzajamno druže, ali su zato morali da cinkare jedni druge; konačno, svi oni su dvadeset i četiri časa stajali na raspolaganju svom šefu i nitko od njih nije imao privatni život. Vlada Budala bio je u potpunosti uklopljen u taj svijet. Možda je Spasojeviću i povjerovao da oni "ubijaju za državu". Međutim, kako je svjedočio Krsmanović, kao jedan od prvoboraca Klana Milisavljević nije stekao pravu legitimaciju Državne bezbjednosti. To obećanje dato nakon Petog oktobra Spasojević nikad nije održao; za utjehu, Vladi Budali je dat pištolj registriran na nekog iz Jedinice za specijalne operacije. I kada je riječ o podjeli para, Spasojević je bio krajnje nepouzdan: Milisavljević je za učešće u otmici Vuka Bajruševića dobio 50.000 njemačkih maraka, ali je taj novac odmah morao vratiti; toliko je dugovao Spasojeviću koji ga je prethodno natjerao da kupi kuću Legijine supruge Aleksandre Ivanović na Gardošu u Zemunu. Zašto je Vlada Budala morao da postane vlasnik ove nekretnine, vjerovatno ni njemu samom nije bilo jasno.

BEGUNAC: Kao i ostali članovi Zemunskog klana, Milisavljević je učestvovao u atentatu na premijera Zorana Đinđića. Njegov zadatak bio je da na parking mjesto u ulici Admirala Geprata 14 doveze Aleksandra Simovića, Ninoslava Konstantinovića i atentatora Zvezdana Jovanovića i sačeka ih. Sve to je i učinio. Nakon atentata na premijera Đinđića, Vlada Budala se sa braćom Simović i Konstantinovićem, najprije krio u "šteku" u ulici Milentija Popovića 24, a potom u Kumodraškoj 99.

Što je bilo poslije?

Vjerovatno skrivanje od "šteka" do "šteka", uspostavljanje opreznih veza sa Lukom Bojovićem i drugim pouzdanim tipovima iz podzemlja, nabavka krivotvorenih dokumenta, izlazak iz zemlje u pogodnom trenutku... Ako je vjerovati Đuri Mutavom, članovi Zemunskog klana pretekli u policijskoj operaciji "Sablja", uopće nisu raspolagali većom količinom para. "Trebalo mi je dvije hiljade evra mjesečno – da sam ih imao, ne bih bio ni sa Milošem Simovićem ni sa Lukom Bojovićem", rekao je u decembru prošle godine na suđenju glavni Spasojevićev egzekutor, Sretko Kalinić. Možda je Vlada Budala i raspolagao kakvom uštеđevinom za crne dane, ali ona nije mogla potrajati dugo. Ništa mu, dakle, nije preostalo nego da nastavi gdje je privremeno zaustavljen: da kao kriminalni nadničar za Bojovića ili nekog drugog gazdu iz podzemlja prenosi kokain, organizuje narko-mreže, krade, pljačka, nabavlja oružje, prevozna sredstva i lažna dokumenta, ubija...

Uhapšen u Španiji, Milisavljević se po svoj prilici kretao i po regionu, a Kalinić ga optužuje da je sa braćom Simović učestvovao u mučenju zaštićenog svjedoka Zorana Vukojevića Vuka ne bi li izvukli podatak o navodno sakrivenim Spasojevićevim parama i, potom, u njegovom ubojstvu. U svakom slučaju, Milisavljević je bio i ostao u vezi sa ostalim članovima Zemunskog klana na slobodi – toliko ih je spajala zajednička istorija i uzajamna surevnjivost i mržnja da su prosto bili osuđeni jedni na druge; Kalinić tvrdi da je lično ubio Ninoslava Konstantinovića i Milana Jurišića Jureta, a da su Vlada Budala, Miloš Simović i Bojović planirali da likvidiraju njega. Čini se da ih takve kakvi su i sa opasno suženim prostorom za kretanje nitko i nije htio osim Luke Bojovića, što dosta govori o njegovim ambicijama, ali i inteligenciji. Jer, ako se organizirani kriminal i ne može u potpunosti iskorijeniti, bar načini djelovanja Zemunskog klana zauvijek pripadaju prošlosti. A upravo ta krvava prošlost kao kvalifikacija za kriminalno nadničarstvo, zauvijek je obilježila Vladimira Milisavljevića. Sem svireposti, licemjerja i beskrupuloznosti, Vlada Budala ni sa čim drugim nije raspolagao. F. Š.

naredbe za pokret iz štaba u svojoj kući na Dedinju, oko Arkana je obigravao devetnaestogodišnji Luka, sin njegovog prijatelja Vuka Bojovića, vječnog direktora Beogradskog zoološkog vrta.

"Nikud ti ne ideš mali, je l' jasno", proderao se Arkan kada mu je dosadilo Bojovićevo moljakanje da ga povede – nije za razmaženog momka iz bolje kuće da se lomata po Bijeljini, Zvorniku ili Brčkom.

Ipak, Bojovićeva fascinacija komandantom Srpske dobrovoljačke garde nije nimalo oslabila. U to vrijeme je Arkan iz baze u Erdutu držao istočnu Slavoniju kao neku vrstu feuda, razne javne ličnosti ulagivale su mu se na svakom koraku kao uzor-patrioti, a svakom kriminalcu bila je čast da se najmoćnijem od njih smije javiti ili učiniti neku uslugu... Bilo je to doba u kome znanje, poštenje i rad nisu značili ništa i u kome su nasilje, licemjerje i grabež predstavljali dobitnu kombinaciju. Ne čudi zato nimalo što se Luka Bojović trudio da koliko može imitira svog idola i što je visio u njegovom kafiću "Trozubac" u Čumićevom sokaku u centru Beograda.

"Ja sam reagovao kad je on mene pogledao – jebi ga – onako provokativno", priča Mihajlo Divac, dvadesetčetvorogodišnji bokser i kriminalac sa Novog Beograda u dokumentarnom filmu *Vidimo se u čitulji* Janka Baljka i Vojislava Tufegdžića, kako ga je Luka Bojović ranio u "Trozupcu" 1994. "I onda sam ustao i krenuo prema njemu. I on je ustao. Ja sam napravio dva-tri koraka, a on je pucao u mene sa četiri-pet metara. Prvi metak me je pogodio u stomak – ja sam i dalje išao; drugi metak mi je prošao kroz ruku i stomak – i dalje sam išao prema njemu. Tada sam mu rekao 'Mali, nabiću ti tu utoku u dupe – razumeš'. Šta sam trebao? Ovaj me upucao, ova pičketina i šta sam ►

Foto: Mile Jelisijević

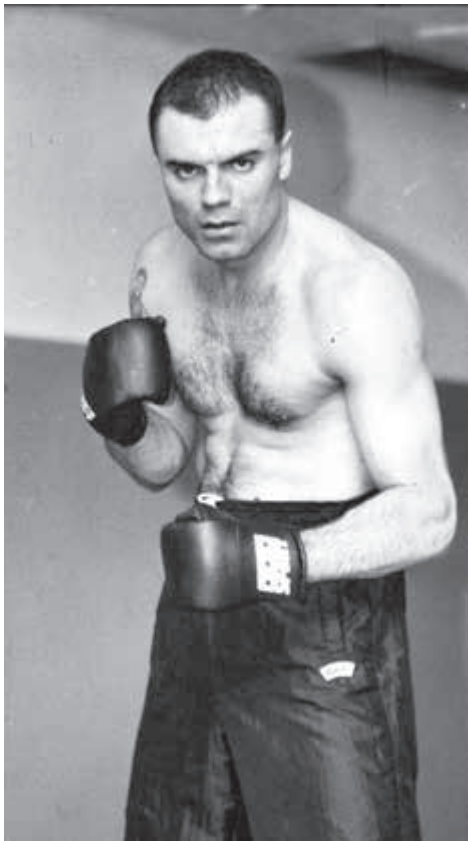

Foto: Slobodan Potić

Foto: Branislav Puljević

ja trebao? Ja ne verujem u to povlačenje – to je priča za neke nabeđene mangupe. Nema tu povlačenja! Čim si jednom počeo da živiš jednim ovakvim životom, živećeš tako dokle postojiš."

Upravo taj život o kome je Divac govorio izazvao je sukob: do pucnjave i ranjavanja došlo je isključivo radi odmjeravanja rejtinga u podzemlju, neophodnog za nametanje poslušnosti u grupama mladića poput njih dvojice, otimačinu, reket i druge kriminalne rabote. Također, ni Bojović ni Divac nisu se povukli. Prvi se sklonio u Arkanovu kasarnu u Erdutu gdje je vladao dril i apstinencija od alkohola, a drugi je ubijen nekoliko mjeseci kasnije nakon ranjavanja u "Trozupcu".

KORISNI I OSTALI PRIJATELJI: U drugoj polovini devedesetih i kasnije, gotovo da se ništa više nije čulo o Bojoviću. Nije ni bilo potrebe: em se uz Arkanovu podršku uvijek mogao ugraditi u kakav šverc cigareta, nafte ili heroina, em je nakon pucanja u Divca stekao optimalan potencijal za reketiranje, a uz to se i zbog moći i uticaja svog pokrovitelja osjećao relativno zaštićenim od dušmana iz drugih kriminalnih klanova i policije.

Ni nakon Arkanovog ubojstva u januaru 2000. Bojović nije ostao "siroče" izloženo milosti i nemilosti ulice. U "Trozupcu", Erdutu i drugim mjestima družio se sa Legijom uključujući i Zoološki vrt gdje je komandant Jedinice za specijalne operacije dolazio da se rve sa tigricom. To druženje sa bivšim Arkanovim zamjenikom u Gardi, Bojoviću se više nego isplatilo početkom prethodne decenije ovog vijeka kada su Legija i Spasojević nametnuli svoju dominaciju u podzemlju. Kako je i koliko radio za originalni Zemunski klan, nije poznato. Po svoj prilici, Bojović je spadao u vanjski krug suradnika ove kriminalne grupe; njene članove svakako je morao poznavati, ali čini se da nisu imali zajedničkih djelatnosti izuzev razmjene informacija, glasina i logističkih usluga. U to vrijeme, Bojović je na uglu ulica Kneginje Zorke i Njegoševe u Beogradu otvorio veliku pekaru i time stekao nadimak Pekar.

Njegov trenutak je kucnuo kada je nakon atentata na premijera Đinđića 12. marta 2003. u policijskoj akcija "Sablja" razbijen Zemunski klan: Spasojević i Mile Luković Kum ubijeni su u Meljaku prilikom hapšenja, Legija se predao godinu dana kasnije, a dobar dio članova ove kriminalne grupe uveliko je bio iza rešetaka. Preteklim – Vladi Budali, braći Milošu i Aleksandru Simoviću, Sretku Kaliniću, Milanu Jurišiću Juretu i Ninoslavu Konstantinoviću – Bojović je, kako se tvrdi, omogućio i financirao skrivanje. Nije tu bilo nikakvog sentimenta niti kriminalne solidarnosti. Za Bojovića je ostatak Spasojevićeve ekipe predstavljao jezgro grupe potpuno zavisno od njegove volje i samim tim prinuđeno da izvršava sve što im on naredi; za članove Zemunskog klana na slobodi, Pekar je bio jedina slamka koja ih je držala u životu i van zatvora – njih su jurili, a ne njega.

Ipak, ne postaje se tek tako šef izvršilaca i učesnika u dvadeset i više naručenih likvidacija i ljudi osuđenih u odsustvu na četrdeset godina robije pa se Bojović morao i dokazati kao vođa klana. Tragedije se zaista ponavljaju kao farse: početkom 2000. Spasojević i Legija svoj krvavi pohod za prevlast u podzemlju pokrivali su smokvinim listom tobožnje osvete za Arkanovu smrt; četiri godine kasnije, Luka Bojović nije se mogao dosjetiti nikakvog boljeg izgovora kada je odlučio da likvidira Andriju Draškovića, Zorana Nedovića Šoka i druge konkurente na kriminalnoj sceni. Međutim, ništa se nije odvijalo kao u doba pravog Zemunskog klana.

CRNA SERIJA: Početak je obećavao. Iz Španije gde su se krili, stigli su preko Zagreba u Beograd sredinom ljeta 2004. Kalinić i Miloš

AKTERI IZ ŽIVOTA LUKE BOJOVIĆA: (s leva na desno) **Željko Ražnatović Arkan, Mihajlo Divac, Andrija Drašković, Miloš Simović, Mile Luković Kum i Dušan Spasojević** Foto: Reuters

Simović: premda su imali lažne pasoše, u Srbiju su ušli preplivavši Drinu – za svaki slučaj. Odmah su udarili. Nakon hapšenja u Zagrebu u junu 2010, Kalinić je ispričao da su Bojović i on pucali 26. jula 2004. kod Beogradske arene iz vozila u pokretu koje je vozio Miloš Simović na automobil sa Zoranom Nedovićem Šokom. Oprobani recept za "sačekuše" Zemunskog klana ovaj put je omanuo. Kaliniću se nakon drugog metka zaglavio *kalašnjikov*: premda su ubili Milutina Jovičića, sam Šok je sa druga dva tjelohranitelja lakše ranjen.

I napad na Andriju Draškovića 24. oktobra 2004. završio se sličnim ishodom. Prema Kalinićevom iskazu, ponovo su pucali Bojović i on, ponovo iz jednih na druga kola u pokretu: ubijen je Dejan Živančević, ranjena još trojica tjelohranitelja, a sam Drašković je prošao bez povreda. Ova sačekuša također je izvršena na autoputu, kod kvantaške pijace s tim da je vozač bio Vlada Budala. I on je, dakle, našao neki način da se ponovo vrati u Srbiju.

Bojovića ovi neuspjesi nisu zaustavili. Po njegovom nalogu, Kalinić je 30. oktobra 2004. hicima u potiljak ubio Branka Jeftovića Jorgu na uglu ulica Koče Kapetana i Njegoševe.

Bilo je tu još ubojstava, ali Bojoviću nije pošlo za rukom da se nametne kao novi šef srpskog podzemlja i preuzme one kriminalne poslove zbog kojih je i krenuo u seriju likvidacija. Za razliku od Spasojevića, nije imao podršku ni Državne bezbjednosti, ni Legijine Jedinice za specijalne operacije, a ni dovoljan broj korumpiranih i kriminaliziranih ljudi u državnom aparatu. Pored toga, Bojović se na velikoj sceni organiziranog kriminala pojavio kao neuračunljivi desperados i neko tko se ponaša mimo svake logike u trenucima kada je nakon "Sablje" moćnim igračima u podzemlju trebalo zatišje, a ne pucanje po ulicama. A da se i ne govori da su baš oni bili njegove mete... Zato, ako policija i nije imala dokaza protiv Bojovića, podzemlju nisu ni trebali pa je on zajedno sa ekipom iz Zemunskog klana postao prinuđen da se skloni u kriminalnu pečalbu po zemljama regiona i Evropske unije. Neki izvještaji govore da se bavio trgovinom droge, otmicama, vodio prostituciju... Holandska policija tereti ga za organizaciju ubojstva Srđana Miranovića iz Podgorice 12. januara 2006. godine po nalogu Vilijema Vima Holedera, mafijaša tamošnjeg, a američka policija zbog ilegalne trgovine životinjama.

ŠARIĆ, KALINIĆ I BABAROGA: Kao grom iz vedra neba odjeknula je 22. septembra 2007. vijest da su u Beogradu uhapšeni Luka Bojović i njegov ortak Veljko Banović, dok se treći član ekipe naknadno predao. Prema tadašnjem ministru unutrašnjih poslova Draganu Jočiću, riječ je bila o grupi koja je planirala brojna ubojstva po Srbiji na što su ukazivale razne skice, fotografije, pronađeni arsenal oružja...

Međutim, od velikih najava nije ostalo ništa. Bojović je osuđen samo za nelegalno posjedovanje pištolja i falisificiranje ličnih dokumenata na petnaest mjeseci pa je već 14. aprila 2008. pušten da pravosnažnost presude čeka na slobodi. Kako i zašto, do danas nije objašnjeno.

Tko zna što bi se dalje dešavalo s njim da se nije pojavio narko-klan Darka Šarića: ako nije postao šef podzemlja, makar je uspio kao visokorangirani najamnik. Zajedno sa preteklim ostatkom Zemunskog klana on od tada djeluje kao servisna organizacija za Šarića. To će reći da obezbjeđuju transporte kokaina koji preko balkanskih i drugih zemalja idu prema Evropskoj uniji i dalje, u SAD; da utjeruju dugove od šefova lanaca za distribuciju narkotika; da uklanjaju odmetnute ili nepouzdane Šarićeve partnere i konkurente... Naravno, i da kad god mogu i kad imaju priliku obave i neki samostalni kriminalni posao.

Bojović ipak nije bio Spasojević: kako je vrijeme odmicalo, čini se da je sve teže kontrolirao preostale članove Zemunskog klana. Moguće je da je Sretko Kalinić 2004. ubio Ninoslava Konstantinovića, raskomadao ga i sahranio kod Ikarbusa, kako je rekao, zato što su smatrali ►

Siniša Petrić

Kraj produženog vikenda

Ko je treći begunac od pravde uhapšen sa Lukom Bojovićem i Vladimirom Milisavljevićem u Španiji

PITOMAC MARINKA MAGDE: Siniša Petrić Zenica

Zajedno sa Lukom Bojovićem i Vladimirom Milisavljevićem Budalom, u Valensiji je uhapšen i Siniša Petrić zvani Zenica, koji važi za jednog od glavnih egzekutora iz Bojovićeve grupe. Petrić je bivši pripadnik Srpske dobrovoljačke garde Željka Ražnatovića Arkana i jedan od pripadnika kriminalne grupe Marinka Magde. Zbog zločina koje je ova grupa počinila u Subotici, Crvenki i Segedinu 1993. i 1994. godine, Petrić je osuđen na 15 godina zatvora, ali 1999. godine beži iz zatvora Dubrava kod Istoka na Kosovu. Srpsko pravosuđe je za Petrićem 2000. godine raspisalo poternicu, po kojoj je 2003, godine, dva meseca posle ubistva premijera Zorana Đinđića uhapšen u Frankfurtu u Nemačkoj. Posle ekstradicije u Srbiju, Petrić je smešten u sremskomitrovački zatvor, iz kojeg je takođe pobegao, tako što mu je dodeljen slobodan vikend sa kog se nije vratio. Navodno, odmah po bekstvu priključio se Bojovićevoj grupi, a srpska policija je za njim tragala dovodeći ga u vezu sa nekoliko profesionalnih likvidacija koje su se dogodile u poslednjih nekoliko godina.

Mediji u Srbiji više puta su pisali o vezama Siniše Petrića sa Jedinicom za specijalne operacije, kojom je rukovodio Milorad Ulemek Legija, a koja je bila logistička podrška zemunskom klanu u švercu heroina i likvidacijama. Pripadnici ove Jedinice, upravo po nalogu Legije su u vreme NATO bombardovanja 1999. godine na volšeban način izveli Petrića iz zatvora Dubrava, gde je služio kaznu zbog trostrukog ubistva. Ovde treba podsetiti šta se u zatvoru Dubrava događalo u vreme Petrićevog bekstva, o čemu je "Vreme" već pisalo (videti "Vreme" br. 1060). Zatvor je u dva navrata, 19. i 21. maja, bio meta bombardovanja. Prema tadašnjim izveštajima, u vazdušnim napadima poginulo je 97 zatvorenika, a 196 je povređeno. Međutim, istraga Tužilaštva za ratne zločine pokazala je da se dogodilo nešto drugo. U kritično vreme iz KPD Zabela kod Požarevca u Dubravu je premeštena grupa od najmanje trinaest osuđenika za najteža krivična dela naoružana sa: 39 automatskih pušaka, 12 puškomitraljeza i većom količinom ručnih bombi i streljačke municije. Po saznanjima Tužilaštva za ratne zločine, najmanje 93 zatvorenika iz Dubrave ubijeno je u periodu od 19. do 21. maja 1999. hicima iz streljačkog naoružanja i ručnim bombama. Jedne su okupili u trpezariji da im podele cigarete, a onda ih pobili. Druga grupa postrojena je na igralištu i pokošena rafalima. Sahranjeni su u bar jednoj masovnoj grobnici, a NATO je okrivljen za njihovu smrt. Osuđenici iz Zabele razdužili su naoružanje, vraćeni su u Požarevac i dobili su po dvadeset dana dopusta. Vreme u koje se ovo dogodilo, poklapa se sa zatvorskim danima Siniše Petrića u Dubravi, ali i sa spekulacijama da mu je u prvom bekstvu pomogla Jedinica za specijalne operacije.

Petrić je, kao pripadnik kriminalne grupe bivšeg legionara Marinka Magde bio osuđen zbog surove likvidacije tročlane porodice Petrić: bivšeg policajca Milana, njegove supruge Stane i desetogodišnjeg sina Daneta u januaru 1994. godine u Subotici. Iste noći, grupa je ubila Josipa i Vericu Agatić, takođe iz Subotice. Zbog trostrukog ubistva Petrić je bio osuđen na smrtnu kaznu, ali mu je ona zbog toga što je bio maloletan u momentu izvršenja, preinačena na 15 godina. Petrić je na odsluženje kazne poslat u zatvor Istok na Kosovu, gde je bio sve do 1999. godine. Zločin za koji je Petrić osuđen, samo je jedan u nizu koji je Magdina grupa počinila od decembra 1993. do januara 1994. u Segedinu i Kečkemetu u Mađarskoj i Subotici i Crvenki u Srbiji. Motiv svih ubistava u kojima su žrtve bile cele porodice, bilo je koristoljublje. Policijska istraga pokazala je da je organizator svih ubistava Marinko Magda, da su zajedno s njim bili bivši pripadnici Tigrova Željka Ražnatovića Arkana, kao i da oružje kojim su ubistva počinjena potiče sa ratišta. Ubrzo su uhapšene četiri osobe sa kojima je Magda počinio krivična dela. Uhapšeni su ispričali da ih je prevarila priča da će se odlaskom na ratište obogatiti i da su se vratili siromašniji nego što su bili, pa su time objašnjavali zločine iz koristoljublja. Marinko Magda uhapšen je u Segedinu 24. januara 1994. godine. Posle četvoromesečnog rada, policija je utvrdila da je Magda, sam ili u grupi, ubio Idu Feher u okolini Subotice, bračni par Agatić, porodicu Petrić, četvoročlanu porodicu u Segedinu, bračni par i jednog hrvatskog državljanina u Kečkemetu i ženu u mestu Orošhaze. U Mađarskoj je osuđen na 25 godina strogog zatvora, uz uslov da se pred kraj kazne podvrgne lekarskom pregledu. Ukoliko pregled pokaže da je fizički sposoban za vršenje krivičnih dela, presudom je naloženo da u zatvoru ostane do kraja života. U odsustvu mu je suđeno i u Subotici gde mu je izrečena smrtna kazna.

Što se njegovog saučesnika Siniše Petrića tiče, on se dovodi u vezu sa nekoliko likvidacija koje su se dogodile od maja 2004. kada se Milorad Ulemek Legija predao policiji. Te godine pokušani su atentati na Zorana Nedovića Šoka i Andriju Draškovića, 2006. je ubijen svedok saradnik Zoran Vukojević Vuk, 2008. Ilija Novović i Goran Marić, a izvršeno je i nekoliko likvidacija u Crnoj Gori, BiH, Hrvatskoj, koja se dovode u vezu sa odbeglim "zemuncima" i Lukom Bojovićem.

J. GLIGORIJEVIĆ

da bi ih mogao odati policiji; moguće je i da je Kalinić ubio Milana Jurišića Jureta u Španiji i samljeo ga u mašini za meso, a moguće je i da je svojim priznanjem samo nastojao da im zametne tragove.

Međutim, izvjesno je da se ova ekipa sve teže podnosila i surađivala. U Zagrebu je u proljeće 2010. ubijen i raskomadan Cvetko Simić, za što je Miloš Simović nakon hapšenja optužio Kalinića. Godinu dana ranije, ugljenisani leš Ilije Novovića, još jednog od ljudi iz Bojovićeve ekipe, nađen je zajedno sa ostacima Gorana Marića Mareta u zapaljenom džipu u Dobanovcima. Očigledno, oko i unutar ovog klana počelo je sve više da se puca i gine. A onda,

foto: Slobodan Potić

foto: Vesna Anđić

“Ja sam reagovao kad je on mene pogledao – jebi ga – onako provokativno”, pričao je Mihajlo Divac, dvadesetčetvorogodišnji bokser i kriminalac sa Novog Beograda u dokumentarnom filmu *Vidimo se u čitulji*, kako ga je Luka Bojović ranio u “Trozupcu” 1994. “I onda sam ustao i krenuo prema njemu. I on je ustao. Ja sam napravio dva-tri koraka, a on je pucao u mene sa četiri-pet metara. Prvi metak me je pogodio u stomak – ja sam i dalje išao; drugi metak mi je prošao kroz ruku i stomak – i dalje sam išao prema njemu”

kada je Miloš Simović ranio Kalinića u Zagrebu 9. juna 2010. a ovaj pao u ruke hrvatskoj policiji, Bojović je netragom nestao. Jasno je bilo i zbog čega. U zatvoru, Kalinić je optužio Bojovića da zajedno sa Vladom Budalom i Simovićem stoji iza pokušaja njegove likvidacije te u svom iskazu priznao čitav niz najtežih krivičnih djela koje su zajedno izvršili. Motivi za uzajamno istrebljenje su možda bili vezani za kriminalne aktivnosti, možda za ličnu netrpeljivost i ljubomoru vezanu za supruge, a možda se skupilo sve zajedno. Krug njihovog kretanja i druženja ionako je bio više nego ograničen.

U svakom slučaju, Bojović je nakon Kalinićevog iskaza postao dežurna kriminalna babaroga u regionu. Iz političkih i policijskih krugova navodilo se da je planirao ubojstva više ministara, da je za račun Vojislava Šešelja trebalo da likvidira Tomislava Nikolića, da je povezan sa oružjem i eksplozivom pronađenim u sportskoj dvorani Borik u Banjaluci neposredno prije nego što će se tu 9. januara okupiti cjelokupni državni vrh Srbije i Republike Srpske... U zemlji gdje organizirani kriminal stoji iza atentata na premijera ovakvi navodi uzimaju se ozbiljno. Da li je Bojović sve to zaista namjeravao da uradi, radi li se o glasinama koje je sam proturao kako bi u podzemlju stekao što veći rejting krajnje opasnog i moćnog čovjeka ili o nečem trećem, teško je procjeniti.

E VIVA ESPAŇA: Kao bjegunac od zakona, Luka Bojović je na kraju ostao samo sa Vladom Budalom. Jedni za drugim padali su članovi Zemunskog klana: Aleksandar Simović u Beogradu, pa Kalinić u Zagrebu i, odmah potom, Miloš Simović, navodno na srpsko-hrvatskoj granici.

Bojović se, kako se čini, sklonio u Španiju. Odatle je za Darka Šarića, također u bjekstvu i sa također ograničenim manevarskim prostorom, nastavio da – vjerovatno u manjem obimu – obezbjeđuje narko-kanale držeći se zemljaka sa Balkana. Taj zaključak se izvodi na osnovu hapšenja crnogorskih i srpskih kurira u maju i novembru prošle godine, kada je zapljenjeno 77, odnosno 36 kilograma kokaina švercanih brodovima iz južnoameričkih luka. Inače, Španija zbog jezika, istorijskih i kulturnih veza sa Latinskom Amerikom predstavlja čekaonicu za kontakte sa predstavnicima kokainskih kartela iz Bolivije, Kolumbije, Argentine i drugih zemalja.

Po svoj prilici, upravo su zbog tih veza i članovi Zemunskog klana i Luka Bojović odabrali Španiju za svoje boravište; sa pristojnim lažnim dokumentima i pod uvjetom da se ne mješaju u lokalni kriminal, mogli su dugo da opstanu na slobodi i da se osjećaju sigurnim. Koliko – svjedoči i podatak da su u Španiji bili Bojovićeva djeca, supruga i braća. Na kraju, postavlja se pitanje kako je sa Vladom Budalom i ostalim pao u Valensiji? Iz policije stižu informacije da su praćeni nekoliko meseci, što je uobičajna praksa, čiji je cilj da se utvrdi što sve rade i s kim su sve u kontaktu. Međutim, o načinu kako su locirani gotov o da se ne zna ništa, a i navodi “procurili” u medije daleko su od pouzdanosti: možda su ih “druknuli” neki od uhapšenih ortaka, možda konkurenti iz drugih klanova, a možda je to rezultat praćenja rodbine i kontakata s njom ili nečeg potpuno četvrtog iz repertoara poznatog među policajcima kao operativni rad. To, kao i ono s čim se ova ekipa zaista bavila trebalo bi da pokaže istraga – da se upotrebi ova uveliko otrcana fraza.

U svakom slučaju, čini se da je Luka Bojović završio sa svojom kriminalnom karijerom. Ukoliko bude izručen Srbiji – za sada teško da postoje razlozi da bude drugačije – i ako bude osuđen za makar i dio krivičnih djela za koje je optužen, čeka ga decenijska robija. Međutim, to nipošto ne znači da je organizirani kriminal pobjeđen. Luka Bojović i ekipa iz Zemunskog klana predstavljaju samo relikt devedesetih, a tu su formu krupni mafijaši iz regiona odavno prevazišli.

Ali, kako je rekao Mihajlo Divac u “Čitulji”: “Čim si jednom počeo da živiš jednim ovakvim životom...” ◂

Filip Švarm

Zatvorski čuvari u očima zatvorenika

Zatvor je život, pritv

Od pokušaja bekstva Sretka Kalinića i Željka Milovanovića iz zatvora Specijalnog suda za organizovani kriminal u Ustaničkoj ulici u Beogradu, prošla je cela nedelja – sve se odigralo 7. februara. Ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić nagradio je četvoricu žandarma koji su sprečili begunce da izađu van zidova zatvora: Zoran Gajić, Nemanja Hadžić, Branislav Stojanović i Saša Cerović dobili su po 50.000 dinara i plaketu

U medijima se vrte saznanja od "izvora bliskih istrazi" o tome da je bekstvo organizovao Sreten Jocić – Joca Amsterdam, koji je hteo da spase "svog čoveka" Milovanovića. Raspravlja se da li je moguće da su sami sve izveli, kako su, u tom slučaju, došli do turpija, kako su otvorili vrata i kako su mislili da prođu pored pripadnika žandarmerije.

Dva dana nakon pokušaja bekstva, Prvi osnovni sud u Beogradu odredio je pritvor do 30 dana trojici pripadnika službe obezbeđenja koji se sumnjiče da su pomogli neuspelim beguncima. Nakon saslušanja pritvoreni su Ninoslav Strahinjić, Nenad Mitrović i Dragiša Grković. Sa slobode će se braniti dvojica njihovih kolega, Srđan Danić i Tomislav Lalović. Istraga je u toku.

O ovom slučaju neuspešnog bekstva, o životu u pritvoru i o zatvorskim čuvarima nedeljnik "Vreme" je razgovarao sa dvojicom bivših pritvorenika. Uslov je – neobjavljivanje njihovog imena. Radi lakšeg praćenja priče jednog sagovornika ćemo oslovljavati sa "Ćale", a drugog sa "Tihi".

ODOKATIVNO: "Ova trojica čuvara su sada u pritvoru. Da li su im pomagali? Pa možda i jesu. Ne znam. Ali, da se razumemo, oni su sve to mogli da urade bez ičije pomoći", kaže Ćale. Tihi ima drugu teoriju: "Ovoj dvojici sigurno nije pomogao samo jedan čuvar. Ja mislim da je njima nameštena situacija da misle kako mogu da pobegnu, pa da su ih onda pohvatali i tako sakupili političke poene za žandarmeriju, koja je samo nekoliko dana pre toga bila nešto kritikovana u medijima."

Ko su Ćale i Tihi?

ZATVOR I NA ZATVORU: Beogradski CZ i pobuna zatvorenika u Sremskoj Mitrovici novembra 2000.

Foto: Tanjug

Odokativno, Ćale ima oko 50 godina. Ima porodicu i obrazovan je. Šest meseci je bio pritvoren u istom zatvoru iz koga su Kalinić i Milovanović pokušali da pobegnu – u Specijalki. Nakon sprovedene istrage – pušten je. Za mesto razgovora izabrao je popularni restoran u centru grada, ali je seo za zaklonjen sto u ćošku. O pritvoreničkim pričama govori sa osmehom.

Tihi ima manje od 30 godina. Pola godine je ležao u pritvoru u Centralnom zatvoru (CZ) u Beogradu. Za razliku od Ćaleta, jedno vreme je "sedeo" sa sitnim kriminalcima: pljačkašima trafika, kradljivcima bakra i slično. "U Specijalki 'sede' specijalni pritvorenici", prokomentarisao je. Ni njemu nije dokazana krivica, pa je pušten. Kaže da će tužiti državu zbog toga. Seo je u poznatu kafanu u centru i izgledalo je da ga nije briga da li će neko čuti razgovor. Ipak, pažljivo bira svaku reč i govori tiho.

PSIHOLOŠKI PRITVOR: "Svi kažu da je zatvor – život, a da je pritvor katastrofa", počinje Ćale. "U pritvoru si zatvoren u ćeliju 23 i po časa dnevno. Pola sata traje šetnja, ako nije kiša, sneg ili nedelja. U Specijalki si, prosečno, sa šest do osam ljudi u spavaoni, u ćeliji koja je užasno mala. U toj ćeliji ti moraš vršiti nuždu, onaj mora jesti, onaj mora sedeti, ovaj će plakati. Varnice su potpuno moguće. Svi su na ivici nerava: nije mu došla poseta, nije dobio paket, bio je na suđenju pa se pojavio neki novi svedok koji je protiv njega..."

Pored toga, pritvorenik ne zna šta će se desiti

vor katastrofa

Foto: Reuters

s njim. "Upoznao sam ljude koji pet godina sede u pritvoru. To je potpuno suludo. Kad si osuđen, i imaš kaznu od pet godina, deset, čitav život – čitav život. To znaš. Ovako, ti si 23 i po sata zaključan, pet godina, gubiš bilo kakvu nadu da će se iko ikad obratiti tebi, gubiš nadu da ćeš ikada izaći. I ne možeš ništa da uradiš. Nemoćan si."

"Ljudi su depresivni. Šta drugo? Zatvoren si, možeš samo da ležiš i normalno je da si depresivan. Paranoičan si. Paranoja dolazi u talasima. Kao ludilo... Ne možeš racionalno da razmišljaš. Sve zavisi od toga šta si uradio", govori Tihi. "U CZ-u svi su pod ogromnom tenzijom. Ljudi se raspadaju sve vreme. Tebi čuvar može svašta da uradi, ali to nije ništa gore u odnosu na to da u svakom trenutku mogu da ti kažu 'Zatvorenik broj taj i taj, pakuj stvari!'. Ti ne znaš gde ideš, zašto ideš, šta se dešava sa tobom. Da li te puštaju na slobodu, ili ideš u drugu sobu, ili u drugi zatvor."

Ljudi koji su sigurni da će dobiti kaznu imaju problem samo sa tim kolika će ona da bude. Ta "izvesnija" situacija im nikako ne olakšava život. "Tu nema mirenja. Oni od jutra do večeri misle kako da izađu. Posle nekog vremena počinješ da pucaš. Moraš da izađeš, 'oćeš da pobegneš. Hoćeš da izađeš iz sopstvene kože, a kamoli iz zatvora", kaže Ćale.

KALINIĆEVA REALNOST: Zbog toga postoje zatvorski čuvari. "Sa jedne strane, imaš pritvorenika koji mesec dana razmišlja kako da ima seksualni odnos sa suprugom koja će mu doći u posetu na dvadeset minuta. U čekaonici u kojoj ima 50 ljudi. Sa druge strane, imaš one koji ga uhvate, pa mu daju zabranu poseta šest meseci. Neverovatno je to što je on na kraju uspeo da ima taj seksualni odnos. Njegovo mentalno stanje je takvo da ne postoje nikakva ograničenja da on neće da pokuša da uradi to što planira."

"Znaš, tebi može biti suludo da ovaj tako dečački smisli nešto. Ne! Njemu nije. Kad vrtiš jednu stvar u glavi milion puta, postane ti potpuno realna. Njemu ništa nije suludo. Njegova percepcija se menja."

Isto važi i za pokušaj bekstva Kalinića i Milovanovića, kaže Ćale i objašnjava: "Nakon što ►

Foto: A. Anđić

Iz ugla zatvorskih čuvara

Posao pun straha

Težak posao i "teški" ljudi, stigma, stres i nezadovoljstvo

JEDNO JE SASVIM sigurno, zatvorski čuvari nisu popularni ni u životu ni i u filmovima. Nisu priznati kao heroji: težak posao i "teški" ljudi. Oni koji ih pobliže poznaju opisuju ih kao "ljude sa sivim kolutovima oko očiju" ili kao "posebnu vrstu ljudi, sa posebnim senzibilitetom". Nemaju svečane, gizdave uniforme kakve nose recimo "žandari", niti im ko dodeljuje javna priznanja i odlikovanja. U javnost dospevaju pre svega po lošem: kada se pobune zatvorenici, kada se otkrije da su i sami postali njihovi saradnici, dostavljači, dileri, u najboljem slučaju kada postanu žrtve i mete nečijih napada, a najčešće kada su krivci, korumpirani krivci.

Jaka stigma zajednički je imenitelj svih zaposlenih u zatvorima, kako je svojevremeno u jednom TV prilogu potvrdila i upravnica KPZ-a za žene: "Kada ljudi čuju da sam upravnica jedinog ženskog zatvora u Srbiji, onda oni samo tako mene gledaju i ništa ih više ne interesuje, ni ko sam, ni šta drugo radim, ni kakva sam osoba, ni šta znam, šta ne znam. Prosto, ta činjenica bude moje glavno obeležje i moja glavna osobina."

EFEKAT KRIZE: Ipak, kada je u avgustu prošle godine raspisan konkurs za 150 radnih mesta u službi obezbeđenja za novi zatvor, Kazneno-popravni zavod Beograd u Padinskoj Skeli, prijavilo se čak 1000 kandidata. Bio je to veliki odziv bez obzira na to što je reč o poslu koji je mnogo više stresan i naporan nego što je finansijski isplativ. Posredno, njihove motive možda je najbolje objasnio drugi stražar, rekavši: "Svakako da kao mali ne rasteš sa željom da jednog dana budeš čuvar u zatvoru. To je stvar potrebe za poslom – hitne i neodložne."

U zatvorima Srbije danas radi 2200 pripadnika službe obezbeđenja sa više od 11.000 zatvorenika, gde su uračunata i pritvorena i osuđena lica. Za bogate evropske zemlje taj standard je drugačiji u korist obezbeđenja, pa se razmere odnosa stražari – zatvorenici kreću oko jedan prema jedan. Međutim, kad teorijski na šest zatvorenika dođe jedan stražar, onda i ne čude podaci da se zbog manjka uposlenih nekad radi od šest do šest, celih 12 sati. Taj veliki i odgovoran posao, suštinski vezan ili za opasne likove podzemlja ili sociopate raznih vrsta, zatvorski čuvari obavljaju za malu zaradu. Sa platom koja je tek nedavno povećana u proseku na 40.000, a do tada su radili za oko 30.000, čuvari kriminalaca u našim zatvorima imaju ne samo besmisleno podređen položaj (kako reče jedan od naših sagovornika, ponekad je

su izašli iz ćelija, oni su pošli prema hidrauličnim vratima koja se otvaraju iz kućice – kad mahneš onom tamo što sedi. Bili su u tim uniformama čuvara i valjda su očekivali da će ovaj mučenik koji se smrzava u kućici da vidi kolege kako mu mašu, pa će da im otvori. Mislim da su išli na taj psihološki trik, pre nego što su mogli bilo čime ta vrata da otvore."

To što su pre toga lako izašli iz svojih ćelija takođe ga ne čudi. Svako jutro, oko pet, pola šest skidaju se noćne brave – katanci. Vrata ostaju zaključana običnim ključem. "Zbog doručka, sva vrata se otvaraju. Nakon toga ide izbacivanje đubreta, pa dolaze advokati, pa posete i tako dalje. Unutrašnja vrata, rešetke sa drvenim okvirom, stara su koliko i cela zgrada", priča Ćale.

Kako su isekli te rešetke? I odakle im testere za to?

PAPIRNI BICIKL I MOBILNI TELEFONI: Milan Obradović, šef Uprave za krivične sankcije Ministarstva pravde, rekao je nakon osujećivanja bekstva Kalinića i Milovanovića da ne može da kaže kako su dobili posebne male testere kojima su pretesterisali rešetke.

Ćale kaže da sve ilegalne stvari u ćelije dospevaju ili preko čuvara ili preko poseta. Međutim, ne mora sve što treba da se unese. "Ti u normalnom životu ne primećuješ stvari oko sebe koje bi ti mogle koristiti. U zatvoru se sve koristi. Lepljiva traka, na primer. Jako bitna stvar! Od nje napraviš pertlu, od nje napraviš opasač, kaiš, od nje napraviš štrik za sušenje veša..." Lepljivu traku ne možeš da nabaviš (da kupiš, da dobiješ) pa svaki put, kada stigne neki paket ili kesa oblepljena selotejpom,

par patika zatvorenika koga čuvaju vredniji od cele plate stražara), nego i širom otvorena vrata za korupciju, mito i sve druge podvale sistemu. Pravilo je valjda da se kod ovako specifične i opasne profesije koja ide uz beneficiran radni staž (u našem slučaju, 12 meseci se računa kao 16 meseci), mora mnogo više raditi na motivaciji. Rizik posla je delom i njihov problem, ali zauzvrat što ga prihvataju, ti ljudi su drugde obično dobro nagrađeni i situirani, i obično platom koja je podobro iznad proseka. Pošto kod nas nije tako, slobodno se može priupitati na čijoj je strani ovaj sistem, na strani reda i zakona ili na strani onih s druge strane rešetaka? Pogotovo kada imamo u vidu, kako podseća Slavica Živanović, predsednica Novog sindikata pravosuđa Srbije, da se o položaju zatvorenika u neuslovnim zatvorima sve više piše i govori, da razne komisije utvrđuju stanje na terenu i da se na tom problemu ipak nešto radi, dok se o problemima zatvorskog obezbeđenja ne zna ništa i ne rešava ništa.

TERET ĆUTANJA: Kada bi čuvari zatvora slobodno i bez straha progovorili o svim situacijama i prljavštinama koje se dešavaju iza zatvorskih zidina, to bi sigurno bile slike nabijene emocijama. Za sada, u javnosti, oni se drže samo sindikalnog organizovanja, ističući pre svega nezadovoljstvo time da i pored stalne izloženosti rizičnim situacijama nisu vrednovani na pravi način ni od kolega u ustanovi, ni od države. Povodom najave generalnog štrajka zatvorskih čuvara u januaru 2011, neki od njih su se pod pseudonimima oglasili na jednom veb-sajtu.

"Ja sam radnik okružnog zatvora već 15 godina. Sve ukupno imam preko 25 godina radnog staža i plata mi je za decembar 2010 (povećana za mizernih dva odsto) 33.500 din., naravno sa 56 sati noćnog rada. O uslovima u kojima radimo bolje da i ne govorim jer to treba doživeti i osetiti. Po potrebi službe, u dane koje sam slobodan obavezno bivam pozivan na po satdva suđenja i time gubim ceo dan jer nas je nedovoljno zaposlenih. Godišnji odmor u vreme kada želim za mene i ostale je misaona imenica. Doskora ni gumene rukavice za pregled i pretres nismo imali. Od kada sam se zaposlio 1996. nismo imali nijedan zdravstveni pregled. Odskora, ako nekog popreko pogledam – pišem izjave i bivam kažnjavan. I to malo komandira što nas ima izgubili smo svaki autoritet. Ne šiša nas niko za dve pare od države, ministarstva, uprave itd. A posla – nikad više!"

I drugo pismo, isto iz januara prošle godine: "Pre svega, plata čuvara-komandira je 30.000 dinara sa svim zakonskim dodacima (regres, topli obrok, noćni rad, beneficija...). Oduzmite to i dobićete manje od 20.000 dinara. O bezbednosno-zdravstvenim rizicima po život neću ni pričati! Korupcije ima, kao i svuda, ali ima i onih koji se bore protiv nje u svojim ustanovama."

Strah je ono što u velikoj meri ispunjava posao zatvorskog čuvara. Strah od gubitka posla na primer, a samo prošle godine suspendovano je 109 pripadnika zatvorskog obezbeđenja. Strah od zatvorenika, među kojima su i najkrupniji kriminalci, teroristi, ratni zločinci, jer ako se njima ne dopadne način na koji su tretirani, mogu i ugroziti stražu. Strah i oprez u odnosima sa ostalim stražarima, i onima koji su korumpirani i onima koji nisu. Na kraju, dostižu se ekstremne granice stresa. Prema procenama američkih istraživanja, doduše rađenih u američkim zatvorima, očekivana dužina života stražara je oko 59 godina, odnosno procenjuje se kratak životni vek posle napuštanja službe, a kao najčešći razlog navodi se srčani udar.

Za svog radnog veka, stražari i posle završene smene često ostaju stražari, zarobljeni sistemom zatvorskog života. Tada nastaju i ozbiljni porodični problemi, i novi paket komplikovanih odnosa, samo ovog puta sa najbližima. I sami su u svojim retkim izjavama rekli: ne, to nije posao posle kog ćeš doći kući, oprati ruke, istuširati se i biti kao nov. "Po hiljadu puta da to uradim voda neće oprati to skorelo blato sa mene", rekao je jedan od njih. ◂

Ivana Milanović Hrašovec

Zatvori, ali za koga?

Foto: Zoran Žestić

"Zatvori su više zatvori za čuvare i zaposlene nego za osuđenike.

U svim zatvorima je mali broj izvršilaca na mestima čuvara, ali Ministarstvo finansija ne odobrava proširenje sistematizacije i upošljavanje većeg broja stražara. Niko dovoljno ozbiljno neće da prihvati činjenicu da su oni preopterećeni, prezaposleni, premoreni i u svakom smislu degradirani, te kada se dogodi nešto poput pokušaja bekstva osuđenika, prvo svima pada na pamet osuda za korupciju, a niko ne želi da se bavi time da je moguće da do greške u obavljanju posla dođe zbog premora i opterećenja.

Kao sindikalac zastupam cilj da sva ta odgovorna mesta treba dobro platiti i da samo dobro plaćen posao eliminiše korupciju u potpunosti."

SLAVICA ŽIVANOVIĆ, PREDSEDNICA NOVOG SINDIKATA PRAVOSUĐA SRBIJE I PREDSEDNICA UDRUŽENJA PRAVOSUDNIH SLUŽBENIKA I SARADNIKA

prvo se, milimetar po milimetar, on odlepljuje. Nakon toga se nastavlja na koturove koji već postoje. "Lepljiva traka znači život u zatvoru."

U zatvorima postoji kantina u kojoj možeš da kupiš, recimo, brijač. "To je užasna vrednost. Zato što ti skineš žilet sa brijača, pa ga obmotaš papirom i lepljivom trakom i onda ti to služi kao nožić. Njime možeš da otvoriš konzervu nareska, da isečeš novine, da presečeš žičicu, ako uspeš da je nabaviš, da napraviš bateriju, i tako dalje", objašnjava Ćale. Vremenom se nožić istupi, ali vraća se u funkciju tako što grickalicom za nokte napraviš zubiće na njemu. Tako se dobije – testera. Ako se zagreje, može da se "utopi" u dršku četkice za zube i postaje mnogo funkcionalnija.

"U zatvoru sve možeš da nabaviš. Sve možeš da uradiš", zaključuje Ćale.

Tihi misli drugačije: "Preko čuvara možeš da dobiješ telefon za nekoliko stotina evra. Naravno, onaj koji košta 20 u prodavnici. Ja mislim da je to sada jedini način za unošenje stvari unutra. Čini mi se. Ranije je bilo dosta drugačije. Otkako su kod Legije pronašli "plastični" pištolj (naravno da je pravi! Ako se unosi pištolj, onda se unosi pravi pravi pištolj), pooštrili su procedure i potpuno se sve promenilo. Promenio se odnos Uprave za izvršavanje krivičnih sankcija prema sistemu zatvora. To je jako bitno. Svuda je dalo rezultate. Ranije je mogla da se nabavi droga, alkohol, sve i svašta. Sad ne može skoro ništa. Situacija u drugim zatvorima je možda drugačija. Ako imaš para, možeš da kupiš svake nedelje novi telefon. U CZ-u leže oni koji su pljačkali trafike zbog toga što inače nemaju pare." ▸

ZIMA, ZIMA: "Specijalni zatvor" i žandarm za straži Foto: Zoran Žestić

Zatvorska manufaktura i trgovina tamo znače život, kaže Ćale. To je večita borba za snalaženje: "Borba da u zatvoru, u kome nemaš ništa, preživiš. To preživljavanje iziskuje potpuno sumanute ideje koje ti u normalnom životu ne bi pale na pamet. Jedan potpuno sulud primer je da je čovek napravio bicikl. Potpuno funkcionalan, sa točkovima, žicama, sa svim. Od papira! Godinama ga je pravio, polako, ali je završio. Taj bicikl mu ničem ne služi. Služi mu zbog toga što je uspeo nešto da napravi. Smisao je pravljenje radi smišljanja. Radi mentalnog upošljavanja. Borba je svakodnevna, kako da ti kažem."

ZAVET ĆUTANJA I NETALASANJA: Zbog svih tih ilegalnih stvari, mobilnih telefona, pre svega, česte su "racije" i pretresanja. Ćale je bio u ćeliji u kojoj je u svakom trenutku bilo skriveno nekoliko telefona. Iako su pretresi česti – ne nađu ih sve. "Priče o tome su filmične do besvesti. Ali, bez obzira kada si bio unutra, zauvek si svestan onoga šta si doživeo i šta sad doživljava tamo neko. Nebitno je ko. Upravo zbog toga se ne zna sve o tome. Iz neke solidarnosti. Time što ja neću da ti kažem gde se skriva telefon – ja ne pomažem kriminalcu. Ja ne znam ko je kriminalac. Ja znam da mu je taj telefon život. Znam da to nekome stvarno produžava život. Da se ne obesi, recimo."

Ako se pronađe telefon, niko neće priznati čiji je. "Zavet ćutanja" je najjači zakon. Osim u slučajevima kada neko, iz nekog jakog razloga, želi da kaže sve. Ali, kako obojica sagovornika slikovito opisuju, za takve slučajeve se primenjuje "prevaspitavanje".

"Ako se pobijemo, čuvari nas rastave. Odlaziš u njihovu kancelariju u kojoj ti kažu 'Pričaj'. Jel te udario? Nije. Jesi li ti njega? Nisam. Odakle ti to na licu? Udario sam se na vrata. Ćutanje je zakon", objašnjava Ćale.

Zavet ćutanja štiti pritvorenike, ali odgovara i čuvarima, objašnjavaju sagovornici. "Moje uopšteno mišljenje o čuvarima je da su uzdržani i korektni. Tim rečima. Vrlo su poslovni, hladni, drže distancu. Jedino što ih interesuje je da ne moraju da pišu mnogo papirologije – izveštaje o incidentima. Najbolje je da niko ne talasa. Ako se incidenti prave – treba ih što veštije zataškati", priča svoja iskustva Tihi.

Ako pritvorenici maltretiraju nekog, recimo, "prevaspitavaju ga" da bi na sudu povukao iskaz, za to se zna, objašnjava Tihi i kaže: "Jednog jutra je jedan čuvar prokomentarisao: 'Jeste li celu noć onog nesrećnika terali da pije vodu?' Stražari nisu reagovali zato što se on nije bunio, zato što niko neće saznati za to, a i ako neko sazna, za to stražari nisu krivi jer nisu ništa videli. To se sve dešava noću. A i ne žele da se mešaju. Mešaju se kad se neko otvoreno pobije. Ili kad nekog u sobi zlostavljaju, pa on pobegne iz sobe i hoće da ispriča sve. Pogotovo ako hoće da otkrije gde je mobilni telefon."

ZATVORENICI SA PENDREKOM: "Većinom su to ljudi iz prigradskih opština", opisuje Ćale čuvare. "Po njihovim pričama čuješ da imaju svinje, sade baštu i ne znam šta. Ti shvatiš da to nisu ljudi iz policije, ljudi koji su obučeni. Mislim da su oni jako uplašeni. Postoje čuvari koji imaju 50, 60 godina, koji jedva dišu. Recimo, idemo na šetnju a on viče 'Aj' uspori malo'. Čovek ne može toliko brzo uz stepenice, a kamoli da se suoči sa nekim kriminalcem koji po čitav dan vežba."

Tihi nije mnogo ulazio u razgovore sa čuvarima. Kaže da ne želi da generalizuje nikog, pa ni čuvare. "Karakteri se razlikuju. Bio je jedan lik koji me je sreo u gradu, godinu dana posle zatvora. Izgrlio me. Rekao da je navijao za mene sve vreme. Svako od njih je topla osoba. Jesu drkoši, ali su i tople osobe. Nisu ljudi crno-beli. Ljudi su ljudi. Kad dođe u zatvor, on je zatvorski čuvar. I on se ponaša kao svaki radnik. Da se ne ponaša kao zatvorski čuvar, njega bi izbacili, suspendovali i slično. Kad ode kući, on je filatelista ili amaterski fudbaler ili amaterski fotograf ili kockar. Procedure su zacrtane. Nemaju oni šta da procenjuju kako će da odreaguju na nešto. Ovaj što me je sreo u gradu, ni u jednom trenutku u pritvoru nije pokazao da 'navija za mene'. Ne mislim da bi bilo šta drugačije i da jeste."

Ćale smatra da bi se procenat ilegalnih radnji u zatvorima smanjio kada bi zatvorski čuvari imali veće plate i kada bi imali zakonsku zaštitu i van svog posla: "Čuvari nikad javno ne nude pomoć. To se radi drugačije. Tu postoji neki sistem, ali niko nije lud da rizikuje svoj posao da nekom unosi nešto? Oni su prinuđeni na to. Odnos prema tim ljudima dovodi do svega ovoga. Nebriga!" On zatvorske čuvare naziva takođe zatvorenicima: "On kad dođe na posao, čuje se kapija i njega zaključaju u tom hodniku. On je tu zaključan 12 sati sa nama. On nema slobodu izlaska. Njegova šetnja je od mesta gde može da sedne do kraja hodnika koji broji šest ćelija i da se vrati nazad. Pored toga, hodnik se ne greje."

Tihi kaže da je takvo razmišljanje "pandurska priča": "Oni posle smene odu kući. Ja ne mogu nigde da odem."

Obojica naših sagovornika navode primere da postoje i ekstremi poput čuvara koji su poznati po tome što "uživaju u mučenju" zatvorenika, postoje oni koji su zatvorski čuvari postali jer nisu uspeli u "kriminalnim poslovima", postoje i oni koje gledaš "kao oca" i koji se prema tebi tako ponašaju.

Kako su za "Vreme" u Ministarstvu pravde rekli, pored više od 11.000 zatvorenika (pritvorena i osuđena lica), u Srbiji ima 2200 pripadnika službe obezbeđenja – zatvorskih čuvara. Njihova prosečna plata je 40.000 dinara i imaju beneficirani radni staž od dodatna četiri meseca na radnu godinu. Petorici osumnjičenih čuvara sa početka ovog teksta, za krivično delo omogućavanja bekstva pritvorenom licu preti kazna od jedne do osam godina zatvora. ◂

Mirko Rudić

Foto: Miloš Jelesijević

Dosije zatvor

Straža: bijem, gledam TV, švercujem ili se gadim

U poslednje dve godine u srpskim zatvorima kao da je počela tiha reforma službe obezbeđenja. Samo pet godina unazad to je bio sistem bez kontrole, a deset-petnaest godina ranije srpski "Light kazamat"

Ima više od pet godina od kada sam sa ekipom RTS-a i koleginicom Draganom Knežević obilazio sve srpske zatvore. Bila je to prva ekipa nakon skoro tri decenije sa neograničenom dozvolom za snimanje. Pripremajući se za serijal "Dosije zatvor" shvatili smo da će nam na izviđanju terena, pored toga da lociramo vođe neformalnih osuđeničkih klanova, podlidere tih grupa i tzv. drukare koje rade za zatvorske uprave, veoma važno biti da u svakom zatvoru jasno detektujemo kako radi služba obezbeđenja, straža – stražari, a ne čuvari, da razjasnimo već jednom.

Proučavajući zatvorski sistem jedno od najvećih iznenađenja bila nam je teorija o zatvoru kao sistemu za koji bi se moglo reći da je "država u državi". Pogledajte zatvore i videćete kakva je država, kaže jedna struja kriminologa i stručnjaka ove oblasti. To nam je na papiru delovalo isforsirano, gotovo nerealno. Međutim, na terenu je baš tako. Naročito ako pogledate kako funkcionišu zatvorske službe. Služba za prevaspitavanje, vaspitači, nama su bili pravi simbol školstva u Srbiji. Deo njih u potpunoj depresiji zbog malih plata, nezainteresovani za posao, deo strog bez pravog pristupa osuđenicima koji pred njih postavljaju zid, deo uveliko upetljan u korupciju i omogućavanje privilegija pojedincima u zatvoru. Zdravstvena služba bez dovoljno sredstava za rad u ambulantama koje su nasleđe iz doba Josipa Broza. Služba obezbeđenja (straža) puna novajlija i onih starih, "ostataka prethodnog režima", podeljena u svoje neformalne klanove. Deo stražara ponekad van kontrole nove, neiskusne uprave ili pod kontrolom nove-stare uprave, koja se "povratila iz nokauta 2000. godine" i ponovo postala vlast u nekom zatvoru.

PREBUKIRAN: Zatvor u Požarevcu spolja i iznutra

Foto: Miloš Jelesijević

CRNI DOM: U Vaspitno-popravnom domu u Kruševcu, poznatijem kao Sivi dom, straža je za sobom vukla strašne repove. Na osnovu podataka iz gotovo 20 izvora došli smo do jedinstvenog "crnog dosijea" ove službe. Pre i malo posle 2000. godine u ovom popravnom domu za maloletnike je bilo toliko torture da se može napraviti jak scenario za triler. Da ne pričamo o vremenu bombardovanja kada kontrole gotovo da nije bilo. Ispovesti maloletnika jasno ukazuju na stražarsku igru zlostavljanja. Naime, kako je aktivan otpor kada neko nasrne na stražara, a pasivan kada ga ne posluša, posle provociranja štićenika kreće batinanje, a kada on od batina ne može da ustane, dobija naređenje da ustane – kako ne može, to je ►

Zatvor u Klivlendu

Javni poslovi

Na jednog pritvorenika dođe jedan zaposleni u pritvoru: na dvanaest spratova radi nešto preko 700 ljudi, prosečna plata je oko 18 dolara na sat, a godišnji budžet oko 60 miliona dolara za sve što je potrebno toj ustanovi

Klivlend je nekada bio šesti najveći grad u SAD, sve dok se teška industrija – čeličane i automobilska industrija, nisu izmestile u neke druge delove sveta. Desetine hiljada radnika ostalo je bez radnog mesta pa su za poslom otišli u druge gradove. U gradu, u centru, ostala je sirotinja, Afroamerikanci uglavnom, a u okolnim predgrađima žive veoma bogati beli ljudi.

Danas je Klivlend poznat kao grad u kome se nalazi najčuvenija klinika na svetu koja nosi ime grada i u kojoj radi više desetina hiljada ljudi, a pacijenti dolaze sa svih strana sveta – ko god ima novca i zdravstvenih problema želi da ga leče baš u tu. Pored toga, na obali jezera Iri sagrađen je Muzej rokenrola u kome se nalazi i "Kuća slavnih" – nema nikoga iz Srbije, naravno, ali i bez toga vredi da se obiđe ako se zadesite u tom delu SAD. Zgrada Muzeja rokenrola poznata je i po tome što je to jedan od najpoznatijih radova I.M. Peija, čuvenog arhitekte iz Čikaga, na šta su i autor i stanovnici Klivlenda veoma ponosni.

Malo dalje od Muzeja, u kome ćete naći čitavu istoriju popularne muzike na jednom mestu, zid grupe Pink Floyd, skautsku košulju Džima Morisona i prvu gitaru Boa Didlija, u samom centru grada, možete videti i niz zgrada javnih ustanova među kojima su Okružni pritvor i Pritvor okruga Kajahoga (Cayahoga county jail), koje je projektovao slavni arhitekta. Vaš reporter je posetio ovo zdanje koje se ne nalazi u istorijama moderne arhitekture, ali predstavlja znamenitost najvećeg grada države Ohajo (država braće Rajt, Dejtonskog sporazuma i velike slovenske dijaspore) prošlog leta kada je internacionalnu grupu novinara primio lično upravnik pritvora, proveo nas od poda do plafona i pokazao nam šta se sve nalazi u toj zgradi.

Tipično za SAD, pritvor se nalazi tik uz zgradu suda, zbog ekonomičnosti i bezbednosti. U tradiciji toliko puta viđenoj u vestern filmovima – pritvor je pored kancelarije šerifa (jail, za razliku od prison – zatvor gde se "odslužuje" kazna). Naš domaćin, krupni Afroamerikanac "srednjih godina", više izgleda kao menadžer nego kao šerif: od njega saznajemo da je u pritvoru preko dve hiljade pritvorenika, 20 odsto su žene, da je u zgradi mesta za nešto više od 700 ljudi. Tvorci su bili zamislili da na jednog pritvorenika dođe jedan zaposleni u pritvoru: na dvanaest spratova radi nešto preko 700 ljudi, prosečna plata je oko 18 dolara na sat, a godišnji budžet oko 60 miliona dolara za sve što je potrebno toj ustanovi (u ovu sumu ulazi i budžet za plate svih zaposlenih). Upravnik nam otvoreno govori sve ove podatke bez ikakve stanke. Kaže da je javni službenik i da je dužan da javno govori o troškovima koje pravi na osnovu budžeta sakupljenog od novca poreskih obveznika.

Proveli su nas od prostorije u prizemlju, od prijemnog odeljenja, pa do vrha zgrade gde su smešteni "najteži slučajevi" – masovne ubice, siledžije, pripadnici različitih bandi, koji čekaju na suđenje. Saznajemo da oko 70 odsto populacije predstavljaju povratnici, a gotovo 90 procenata su crnci. U Klivlendu i okolini, u

znak da pruža pasivan otpor. Tada dobija kofu ledene vode i kada se osvesti ... idemo ponovo. Kada su emitovane ove priče o "prokletim godinama popravnog doma" nikada nije stigao demanti iz ove ustanove. U vreme snimanja 2005. godine bilo je pojedinih ispada stražara, jer je počela stroža unutrašnja kontrola.

BALKANSKI MEKSIKO SITY: Valjevski zatvor za maloletnike, u kome je kaznu zbog sporosti sudstva služio samo jedan maloletnik, karakterisao je sukob dva osuđenička klana. Beogradsko-čačanskog, u kome su bili samo momci iz ova dva grada, i tzv. seljačkog, koji su činili svi ostali. Ovaj zatvor je delovao kao ustanova bez kontrole. Kao da je jedna duga tiha pobuna na snazi. Pored svih informacija do kojih smo došli – kupovina radnih mesta i pogodnosti, unos droge, telefona itd., strašno je bilo što niko ne reaguje na silovanja i zlostavljanja među samim osuđenicima unutar zidina. Kada smo došli do jednog takvog dokaza u sledećoj noći je došlo do nagoveštaja incidenta, koji smo mi morali da "peglamo", što bi se žargonom reklo. Jedan klan je pripretio da će momak koji je odao događaje biti izboden ukoliko mi ne povučemo intervju. Iako je bio u izolaciji u zatvorskom bolničkom paviljonu, neko je, znači, bez problema mogao da prođe ceo zatvorski krug, stražu i izbode nekoga.

Najstrašnije je bilo što su nas na odustajanje od emitovanja nagovarali ljudi koji rade u zatvoru. Koliko je stvar ozbiljna i koliko je ova ustanova u nekom svom "tamnom vilajetu" pokazala je i rečenica načelnika straže sledećeg jutra (nakon intervjua o silovanju) kada smo stigli u krug zatvora: "Kad si toliko pametan sad možeš i sam unutra!." Bez problema me pustio samog među 500 osuđenika, u čemu me je, trčeći iz zgrade, sprečio direktor zatvorske škole. Tadašnji upravnik, blizak bivšem, načelnik prevaspitne službe i načelnik obezbeđenja ovog zatvora imali su nekakav svoj zatvoreni sistem u kome su pravila diktirali novac i osuđena lica. Bilo je moguće da dvojica "uglednih" imaju i posebne ćelije/apartmane sa televizorima, kompjuterskim igricama itd.

DRŽAVA U DRŽAVI: Najstroži zatvori u Požarevcu (Zabela), Sremskoj Mitrovici i Nišu veliki su sistemi i u njima straža nije mogla da se stavi pod istu kapu. Nikakva generalizacija nije moguća osim one da postoje stražarski klanovi i da je u zatvor moguće uneti sve – drogu, telefone pa, pokazalo se kasnije, i oružje. U tri reči: korupcija i loša kontrola. U pomenutim zatvorima je služba obezbeđenja ličila baš na državu, tačnije na velika državna preduzeća. Bilo je onih koji su tu dospeli posle nekoliko kurseva, mesečnih obuka, sa malo škole i još manje iskustva. Zatvorski sistem imao je tada centar za obuku, ali nama nije bilo jasno zašto ako neko poznaje aikido, samim tim mora da poznaje i psihologiju i rad sa ljudima, problematičnim ljudima.

Kajahoga okrugu, godišnje bude oko 3000 prijavljenih slučajeva silovanja, na primer. Kada se nađu u toj zgradi, pritvorenici će se načekati da "vide dana", jer je sve organizovano unutar zgrade: sobe za pritvorenike, tereni za razonodu, bolnica, psihijatrija, apoteka, stomatologija. Razonoda je obavezna i imali smo tu "privilegiju" da vidimo kako dve grupe pritvorenika igraju basket, dok se drugi nalaze u "dvorištu" ispred ćelija. Ćelije su male i obično se pored jednog kreveta nalazi još jedan dušek zbog "nedostatka kapaciteta. Upravnik nam kaže da nije bilo slučajeva bekstva iz te zgrade, ali, kao što smo već spomenuli, mnogi su se vratili. Sve je besprekorno čisto, linoleum na podovima i zidovi – sve je izglancano i oprano. Kao i svuda, svaki je ćošak pokriven kamerama, a dispečerski centar izgleda kao desk u CNN-u. Čuvari nemaju oružje, odnosno oružja nema u zgradi pritvora – jedino grupa specijalaca ima neku vrstu aparata za uspavljivanje. Kineski kolega koji je bio u grupi zanimao se za taj aparat i, kada je video da piše *Made in USA*, pitao je da li može da ga fotografiše: upravnik mu je dozvolio, a docnije smo se šalili da je Kinez to uradio da bi, kada se vrati, pokrenuo proizvodnju u svom gradu upravo tih aparata i da će se za nekoliko godina pojaviti kao glavni dobavljač za pritvore u Americi. ◂

Slobodan Georgijev

Foto: A. Anđić

ŽIVOT U ZIDU: Zatvorska straža i nedobrovoljni gosti na kazanu

Foto: Reeuters

Kao i svako preduzeće, zatvori su imali više tipova radnika (u ovom slučaju stražara), a iz neformalnih razgovora jasno je bilo gde spadaju. Nasilnici – oni koji su se dokopali radnog mesta ne zna se kako, a moć koju im daje palica apsolutno su okrenuli u službu lečenja svojih frustracija, pa se devedesetih godina u Sremskoj Mitrovici, na primer, umesto službene koristila bejzbol palica. Više komada. Manja od 50, veća od 100 i još veća od 200 "miligrama" kako su ih krstili tadašnji upravnik Trivun i njegova ekipa. Bilo je nerazjašnjenih samoubistava, a batine su bile svakodnevna "terapija". Požarevački sedmi paviljon važio je za pakao. Šutiranje osuđenog u hodniku nije bilo strano. Niš je bio ponajmanje "nasilnički" zatvor, ali je bio strašno prljav i neuredan.

Drugi tip stražara odgovarao je službenicima državnih firmi koji se ne mešaju u svoj posao. Gleda kako da što manje učestvuje u zbivanjima. Pije kafu, gleda televiziju i čeka da sve ovo prođe. Da mu, za početak, prođe smena.

Treći tip su bili mali privrednici. Što rekao jedan teški osuđenik, naš insajder u sremskomitrovačkom zatvoru: "Milane, čekam da mi dođe ovaj moj u noćnu, nemam više kredita." Oni su nabavljali sve. Šta ti padne na pamet.

Četvrti tip su porodični ljudi. Pomalo u strahu. Svesni da šta god radili, zlo unutar zidina može da sačeka njihove najbliže napolju. Unutra su kriminalci, a ne deca u obdaništu. Takvi ljudi su činili bar trećinu straže. U neformalnim razgovorima su samo kukali i molili za dan kada će njihova služba "biti očišćena", kako kažu. Kao što su mnogi, a i danas, željni da u njihovoj firmi zavladaju pravila igre i da najbolji najzad dobiju šansu da napreduju. Sinonim za ove ljude ostao je celoj ekipi stražar Neša Mitrović iz KPZ-a Niš. Strašan pogled, visina oko dva metra, 50 godina, poštenje i čvrst karakter. Iz preko 30 razgovora shvatili smo kako na njega gledaju i kolege i osuđeni: "Kako kaže, tako bude, a retko greši." Tada smo shvatili pravilo koje kriminolozi stalno ponavljaju i koje navode kao osnovu svih manjih pobuna u zatvoru: "Osuđenike nikada nemoj da lažeš!"

Nakon gotovo pet godina moja ekipa bila je prva koja je ušla u novo Posebno odeljenje Zabele za ratne zločine i organizovani kriminal. Tamo smo sreli novog "Nešu Mitrovića", novog načelnika službe obezbeđenja. To je, prema mom iskustvu, prva ozbiljna ekipa stražara u Ministarstvu pravde. Mnogo provera, mnogo obuke, mnogo rada. Za sada se tamo ništa loše nije desilo, ali ne garantujem da neće ukoliko se politika umeša u rad ovakve ustanove. Kad god se ranije mešala, dolazilo je do nemilih događaja, a ustanove su postajale slika političkog haosa u zemlji. ◂

Milan Popović,

autor serijala RTS-a "Dosije zatvor" iz 2005–2006.

Neuspela revizija sporazuma sa MMF-om

Zamrzavanje predostrožnosti

Još pre dolaska Misije MMF-a u Beograd bilo je jasno da budžet Srbije za 2012. godinu nije u skladu sa onim što je dogovoreno u okviru Sporazuma o predostrožnosti, iza koga stoji mogućnost povlačenja oko 1,1 milijardu dolara zajma u slučaju vanrednih problema

Vest da je Misija MMF-a, sa novom šeficom Zuzanom Murgasovom na čelu, koja je u Beogradu vodila pregovore sa našom delegacijom od 2. do 8. februara, odbila da autorizuje reviziju Sporazuma iz predostrožnosti sa Srbijom, zbog znatnog prekoračenja državne potrošnje predviđene u budžetu za 2012. godinu (za oko 300 miliona evra), pre nego što se izvrši rebalans tog budžeta "u skladu sa dogovorenim projekcijama" – već je izazvala veliku nervozu u zemlji, kako među privrednicima i stručnjacima tako i u građanstvu. Tim pre što je naglo dodala vetar inače uobičajeno povećanoj tražnji za devizama na početku svake godine – pa je cena jednog evra samo u dva dana poskočila za više od dva dinara (9. februara evro je koštao u nekim menjačnicama i oko 109 dinara). Taj trend srozavanja vrednosti dinara prema stranom novcu trenutno je zaustavljen masivnom intervencijom Narodne banke Srbije, sa oko 62 miliona evra krajem protekle sedmice, ali strah koji je naznaka takve lavine izazvala, ostaviće trajne posledice na "devizna očekivanja" u najširim slojevima poslovnih ljudi i građana.

Još pre dolaska Misije MMF-a u Beograd bilo je jasno da budžet Srbije za 2012. godinu nije u skladu sa onim što je dogovoreno u okviru Sporazuma o predostrožnosti, iza koga stoji mogućnost povlačenja oko 1,1 milijardu dolara zajma u slučaju vanrednih problema. Naime, još 23. decembra prošle godine Bord MMF-a odbio je da odobri reviziju Sporazuma pozivajući se na prekoračenja u budžetu Srbije za oko jedan odsto projektovanog BDP-a za 2012. godinu. Osnovne primedbe su bile u pogledu državnih garancija za kredit za likvidnost Srbijagasa od 192 miliona evra kod Evropske banke i za zajam za dokapitalizaciju Komercijalne banke od 100 miliona evra, kako bi se Srbiji sačuvao većinski paket akcija u ovoj kući, to jest kako bi se sprečilo da Evropska banka stekne kontrolni paket akcija u ovoj firmi u kojoj već drži četvrtinu vlasništva.

Kako je "pojašnjeno" uoči neuspelih februarskih pregovora, "Srbijagas" traži garancije za svoj kredit "zbog razlike u nabavnoj i prodajnoj ceni gasa" (Bajatović, "Politika" od 31. januara), dok je zajam za dokapitalizaciju Komercijalne banke predviđen za kraj godine a, kako je izjavio Dragan Santovac, potpredsednik Komercijalne banke, on je predviđen ugovorom između Srbije i suvlasnika banke, Evropskom bankom za obnovu i razvoj – i neće se odnositi na Komercijalnu banku Budva i Komercijalnu banku Banja Luka, nego samo na Komercijalnu banku Beograd.

LEDENA NEPOPUSTLJIVOST U LEDENIM DANIMA: Predstavnica MMF-a za Srbiju Zuzana Muragsova i pregovori sa timom premijera Cvetkovića
Foto: Tanjug

Vlada je, čini se, iskazivala tokom januara spremnost da se "pogađa" oko spomenutih garancija u budžetu, to jest da od nekih od njih i odustane, to jest obeća da će odustati. No, iz vrhova ekonomske vlasti u Srbiji jedino je guverner NBS-a Dejan Šoškić snažno insistirao da se ulože dodatni napori da se obezbedi revizija Sporazuma sa MMF-om, upravo zato što je 2012. godina izborna godina i što "nosi niz neizvesnosti na međunarodnom ekonomskom i političkom planu".

Predstavnici vlade Srbije, uključujući i premijera i ministra finansija Mirka Cvetkovića, u našu javnost su još u toku pregovora sa Misijom izneli tvrdnju da je budžet Srbije u skladu sa Sporazumom o predostrožnosti, a da su spomenute garancije, koje obim tog državnog žiriranja podižu sa 30 na oko 45 milijardi dinara unete u budžet samo zbog toga što se ne zna tačno koje će tri, od pet predviđenih, doista biti i aktivirane. Cvetković je tako 5. februara (na Prvoj TV) izjavio da su te garancije "projektnog tipa i da Vlada nije sigurna koje će od njih realizovati ove godine". Nešto slično će kasnije (10. februara), kada je Sporazum sa MMF-om već bio "zamrznut", izjaviti i predsednik Republike Boris Tadić u Novoj Varoši: "Problem je u tome što MMF traži da Srbija smanji garancije kao država na određene projekte, a mi ovoga trenutka ne znamo tačno koji će projekti biti izvedeni... Živimo u potpuno vanrednim okolnostima. Niko ne može predvideti šta će ovog trenutka biti potrebno posebno finansirati."

Bez obzira na to što parlamentarni i predsednički izbori, domaća i evropska ekonomska kriza i trenutno veliko snežno nevreme doista predstavljaju "vanredne okolnosti" – izgovor za ugrađivanje oko 300 miliona evra viška potencijalne potrošnje u ovoj godini, dat sa najviših mesta, deluje gotovo naivno.

Pošto je reč o već iskusnim državnim funkcionerima, ta komotna prozirnost izgovora pred MMF-om daje povoda za zaključak da su vladajuće snage u Srbiji gotovo namerno išle na privremenu suspenziju nadzora MMF-a nad domaćom ekonomskom politikom – kako bi u doista "vanrednim okolnostima" imale odrešene ruke u pokušaju da prebrode izborni ciklus sa dopingovanom javnom potrošnjom koja navodno stvara trenutnu iluziju poboljšanja ekonomskih prilika. Ovoga

puta rezolutan stav MMF-a, ma kakvi razlozi stajali iza njega, takav manevar sada problematizuju – to jest on postaje kontraproduktivan ne samo u realnom nego i psihološko-političkom smislu.

U realnom finansijskom smislu "napinjanje" državnih obaveza u budžetu za 2012. godinu delovalo je prilično riskantno, jer je već krajem prošle godine postalo jasno da je projektovani osnovni indikator, porast BDP-a Srbije za 1,5 odsto, previše optimističan, a od njega zavisi i sve ostalo, a pre svega projektovani dozvoljeni budžetski deficit od 4,25 odsto. Tek kasnije će, upravo u vreme pregovora sa Misijom MMF-a biti objavljena i zvanična projekcija NBS-a da u 2012. godini ne treba očekivati rast BDP-a veći od 0,5 odsto. Još manje optimizma u tom pravcu pokazali su članovi Fiskalnog saveta (Petrović i Vučković), koji uz to stalno dokazuju da je vlada već na kritičnoj razini zakonski limitiranog učešća javnog duga u BDP-u zemlje od 45 odsto. Pojednostavljeno, svima je jasno da se usvojeni budžet mora rebalansirati tokom godine, ali nije jasno zašto su onda u taj budžet ubačene sve zamišljene državne garancije, pogotovu ona za Komercijalnu banku, predviđena za kraj godine?

Iako o samom toku pregovora sa Misijom MMF-a javnost nije detaljnije izveštena, a izostala je i uobičajena konferencija za novinare šefice Misije, može se naslutiti da se od srpske strane tražilo da "formalizuje" odustajanja od prekoračenja u državnim garancijama, to jest tražen je rebalans budžeta. No, taj zahtev predstavnici Srbije nisu prihvatili, izgovarajući se nemogućnošću da taj rebalans sprovedu u raspuštajućoj Skupštini Srbije. Zbog toga je Sporazum "zamrznut", što znači da on trenutno ne postoji. Istina, predstavnici Vlade su izjavili da će ga oni sprovoditi, valjda jednostrano. Ta izjava je data u okviru pokušaja da se predstavi kako Sporazum nije propao i da se uopšte uzev minimalizuju njegove loše posledice.

Iz vrhova ekonomske vlasti u Srbiji jedino je guverner Šoškić snažno insistirao da se ulože dodatni napori da se obezbedi revizija Sporazuma sa MMF-om, upravo zato što je 2012. godina izborna godina

Stručnjaci i bankari su, međutim, gotovo jednodušno i nedvosmisleno loše ocenili odlaganje revizije Sporazuma sa MMF-om, upozoravajući, poput Draginje Đurić, predsednice Izvršnog odbora Inteza banke, da bi "nepridržavanje dogovorenih fiskalnih pravila moglo nepovoljno da utiče na procenu rizika zemlje, uslove zaduživanja na međunarodnom tržištu, kao i na nivo direktnih stranih investicija u budućnosti" ("Blic" od 11. februara).

Veoma je nezahvalno prognozirati dalji tok stvari u ekonomiji Srbije, posle "zamrzavanja predostrožnosti", jer tu nije reč o tome da li će takav interregnum izazvati ili neće izazvati krupnije posledice na konjunkturu, već samo o tome koliko će priprema MMF-a za Srbiju posle izbora loše uticati na sve ekonomske pokazatelje i prilike, koje ni inače nisu povoljne. ◂

Dimitrije Boarov

Intervju: **Vesna Pešić**

Ne postoji niko ko

Foto: REUTERS

bi doveo do promena

Možda ne umemo da se organizujemo protiv Demokratske stranke, ali bismo sigurno umeli protiv SNS. Izbori ne služe samo tome da dođu bolji, jer se to unapred i ne zna baš tačno, sem u ekstremnim situacijama, nego da se kazne oni koji su loše upravljali i naneli štetu društvu

Bez obzira na to što je još tokom sedamdesetih zakačila virus politike u oblasti zaštite ljudskih sloboda i građanskih prava, Vesna Pešić, doktor sociioloških nauka, i sve donedavno, visoka funkcionerka Liberalno demokratske partije, prestaje da se bavi partijskom politikom i onim što podrazumeva bilo kakva kandidatura za vlast. Na osnovu tog segmenta njenog života, koji je tekao paralelno sa naučnim radom, mogla bi se rekonstruisati čitava istorija opozicionog delovanja u Srbiji, svi oni usponi i padovi, rani disidentski kružoci, progoni, hapšenja, nadanja, dolazak na vlast i razočaranja. No, čak i ako više nikada ne sedne u poslaničku klupu, u rečima naše sagovornice, za koju je u ovom trenutku pitanje "političke mafije" ključna tema za Srbiju, biće više aktivizma od formalnog članstva većine drugih koji sede u nekoj stranci:

"Šta vredi što je partokratija raskrinkana i što svi govore da partijske vrhuške, zajedno sa tajkunima, drže sve u svojim rukama, kada se ništa ne menja", objašnjava ona prirodu onoga što naziva "političkom mafijom". Njihove privilegije i sistemska korupcija sve više izjedaju društveno tkivo, a to kao da naše vladare nimalo ne uznemirava. Umesto da se razvija pravna država – jača ova partijska. Vrhovi stranaka su zarobili državu, privatizovali je za lične interese i uživanje i ona više ne služi potrebama građana. Sadašnji vlastodršci u koje ubrajam i tajkune, jer je to jedna te ista grupa, rade šta hoće, pošto su sve institucije, uključujući i pavosuđe, stavili pod svoju kontrolu. Zato ih zovem 'političkom mafijom'. Oni su zabavljeni svojim interesima i hedonističkim strastima, a javni poslovi ih slabo zanimaju. Zbog veoma lošeg upravljanja, zemlja sve više zaostaje na svim važnim rangiranjima i nalazi se na samom dnu, među nerazvijenim zemljama trećeg sveta. Još gore je što ovu vladajuću grupu možemo da 'raskrinkavamo' do preksutra, to nema efekta. Ona postaje sve arogantnija, što širi depresiju u čitavom društvu, ljudi ne vide izlaz, besperspektivnost je jedan od ključnih problema."

"VREME": Ko čini tu vladajuću grupu za koju govorite da se korupcijom i pohlepom naselila na leđa uništenog društva?

VESNA PEŠIĆ: Nju čine oni koji su postali nekažnjivi šta god radili, koliko god kršili pravila, zakone i rasipali sredstava iz budžeta. Nema pozivanja na odgovornost. Nema smenjivanja. Protiv njih nema krivičnih prijava. Ako se neko nezavisno telo i usudi da ih podnese, tužilaštvo ih ignoriše, ili odbacuje kao neosnovane. Kada Državna revizorska institucija izvesti javnost o dramatičnom kršenju pravila o trošenju budžetskih sredstava, na šta sve pare bacaju ministri i direktori javnih preduzeća, i koliko para ode na korupciju u javnim nabavkama, šta se dešava?

Šta?

Ništa, naravno, možda se dogode samo neke prekršajne prijave, koje stižu posle dve godine, ako uopšte dođu do prekršioca. Da li ste čuli da je neko smenjen zbog toga? Niste. Ako nekažnjivost obeležava granice te grupe, nju sadržinski čine visoki partijski funkcioneri raspoređeni na državne i javne funkcije, koji veoma često obavljaju i više takvih dužnosti, a osim toga imaju i svoj privatni biznis. Ta političko-poslovna grupa ima ogromnu moć i predstavlja glavnu prepreku napredovanju Srbije. Partijski lideri su moćniji od države, oni su državu likvidirali. Ona im nije ni važna jer imaju naciju, pa šta će im i država. Predsednik Boris Tadić je preko svog kabineta i nelegalnog mešanja u sve grane vlasti, posebno u izvršnu, postao faktor koji podriva stvaranje institucija.

Ima li u toj vrsti ponašanja razlika između vlasti i opozicije?

Koliko smo dosada mogli videti – sve stranke su se izjednačile po tome što ih najviše interesuju vlast i novac. Postoje razlike u tome ko je za nezavisno Kosovo, a ko smatra da je Kosovo zauvek u Srbiji, ko više voli Moskvu, a ko Brisel. Većina stranaka je nacionalistička, retki su izuzeci, ima ih nekoliko. Osim toga sve partije su nedemokratske i autoritarne. Neke govore da su za ulazak Srbije u EU, a u praksi se ponašaju potpuno suprotno tom cilju, jer sprečavaju da se uspostavi vladavina prava, mada i oni koji su protiv Evropske unije ništa nisu učinili da se Srbija uredi kao pravna država.

Mislite da je jedini cilj tzv. stranka demokratskog bloka da se nakon izbora svi zajedno nađu na vlasti?

Pa to je sasvim evidentno, mada se sada svađaju, na primer SPO i DS, a ko je kriv to uopšte nije važno, jer će se na kraju svi zajedno naći u vladajućoj koaliciji. Ima dosta svađa i zađevica među budućim partnerima, ali ozbiljne rasprave o važnim pitanjima nema. Važnije je podela uloga.

Kakvih uloge?

Svako na svom frontu treba da privuče glasače, ali je plan da se na kraju svi ti "frontovi" ujedine u vladajuću koaliciju, da bi nastavili po starom.

Mislite da je to strategija Demokratske stranke da ponovo obezbedi većinu?

DS sebe dugoročno vidi kao stožernu stranku vladajućih koalicija, uz pomoć manjih stranaka. U krajnjem slučaju, ako u tome ne bi uspela, što nije mnogo verovatno, ona će se opredeliti za koaliciju sa Srpskom naprednom strankom. Problem je u tome što se DS obrukao, jer se na njega računalo da će insistirati na pravnoj državi, sređivanju zemlje i otklonu prema nacionalizmu. Socijalističku partiju Srbije neću ni pominjati, jer od nje ništa nisam očekivala, njene kadrove znamo odranije. Zbog toga što je DS ▸

loše upravljao Srbijom za poslednje četiri godine, trebalo bi da bude kažnjen gubitkom izbora.

A šta je druga mogućnost, da na vlast dođu naprednjaci?

Tako svi dreknu kada kažem da DS treba da bude kažnjen. Naravno da ne bi trebalo da na vlast dođe SNS, ali politika ima neka svoja pravila. Kada po ovom kijametu odete da pijacu, videćete da su sve tezge prekrivene snegom, i da nigde nikoga nema. Tako vam je i u našoj politici. Sve je prekrivano debelim snegom i još se ne vidi kraj. Problem je u tome što je sistematski zatirana alternativa.

Mislite da nema alternative?

Otkud uopšte uverenje da uvek mora biti alternative? Bilo bi dobro da je tako, ali nažalost nije, jer postoje svesni napori da se one zatiru. Naravno da mi ne pada na pamet da je SNS alternativa. Ako bi izgubili izbore oni koji su sada na vlasti, mogla bi da se pokrene nova dinamika i da se dogode nova okupljanja. Možda ne umemo da se organizujemo protiv Demokratske stranke, ali bismo sigurno umeli protiv SNS. Izbori ne služe samo tome da dođu bolji, jer se to unapred i ne zna baš tačno, sem u ekstremnim situacijama, nego da se kazne oni koji su loše upravljali i naneli štetu društvu. To je put da stignu drugi, bolji, a ne tako što će na vlasti da sede jedni ti isti. Ne bi bilo dobro da ostanu oni koji su sada na vlasti, jer bi se još više osilili.

Gore nego da dođe Tomislav Nikolić?

Ako smo dozvolili da se zatvore alternative, u tom smislu – da, neka dođe on ako dobije većinu i uspe da formira vladu. Nema nam druge, jer je to demokratsko pravilo. I Koštunica je vladao četiri godine i bio u kohabitaciji sa DS-om. Ja to nisam podržavala, ali je posle pada prve vlade i ubistva Đinđića on u tome uspeo. Trenutno ne postoji neko ko bi doveo do promena, tako da se taj neko sada može pojaviti zaobilaznim putem. To znači da DS treba da izgubi izbore i da sadašnje rukovodstvo na čelu sa Tadićem treba da odgovori svojoj stranci i javnosti: zašto su izgubili poverenje građana i zašto su loše upravljali društvom. Ta stranka mora da se preispita, uvidi greške, izabere novo rukovodstvo i krene novim putem. Tadić vlada već osam godina, pa valjda je bilo dosta. On je napravio trampu da DS glasa za Koštuničin ustav, ali da mu ovaj obezbedi još jedna mandat, odnosno treći.

Ustavni zakon, kojim se reguliše sprovođenje Ustava, dopušta mogućnost njegove kandidature?

Pa da, dopušta Ustavni zakon, pa to je ta trampa koja je napravljena, to da Tadić dobije treći mandat, bez ikakvog razloga. Ja mislim da takvi dogovori nisu legitimni. U Ustavu piše da jedno lice može biti birano dva puta na mesto predsednika Srbije. I šta sad? Opet će da se menja Ustav, kako se već uveliko govori, a da bi se to desilo, možda opet da se napravi slična trampa.

Neki stručnjaci za Ustavno pravo tvrde da Tadić ima pravo da se ponovo kandiduje jer je promenjen Ustav?

Nisam shvatila da stručnjaci tvrde da kad god se promeni Ustav, to omogućava kršenje samog tog ustava koji propisuje dva mandata za predsednika države. Dva mandata su uobičajena. Možda nisam u pravu, ali ja nisam čula da je sebi neko izdejstvovao treći mandat. A eto, kod nas padaju i takvi dogovori. Toga više nema ni u državama Latinske Amerike. Iako veoma uspešan, bivši brazilski predsednik Lula da Silva je morao da ode jer je ispunio dva mandata. Jedini primer koga mogu da se setim se dogodio u Hondurasu, gde je predsednik hteo da izvrda pravilo i dobije još jedan mandat u čemu nije uspeo. A mi izvrdamo to pravilo ko od šale. To je taj legalizam, legalno jeste, ali nije legitimno.

Hoćete da kažete da ni "Pokret za preokret" nije prava alternativa onima koji su na vlasti?

"Pokret za preokret" nastoji da Srbija ostane na putu ka EU i da se problem Kosova reši priznanjem njegovog realnog postojanja. Ja se s time slažem, i to jeste veoma važno, ali je njihov problem u tome što nisu imali malo više strpljenja, da se ne juri u vlast po svaku cenu, da se stranka očuva kao prava alternativa. Sada bi imali 20 odsto, da nisu pali na uobičajene srpske strasti. Glasali su za ozloglašeni Zakon o informisanju i politizovanu reformu pravosuđa. Mislim da je fingirana reforma sudstva bila neoprostiva greška za sve proevropske stranke. Šta se kunu u Evropu, kada miniraju sudstvo. Proevropske stranke, bilo u vlasti ili opoziciji, nisu smele da dozvole da propadne još jedna reforma sudstva. Temelj liberalne i demokratske države, leži u pravdi i vladavini zakona.

Zar nisu te opozicione, građanske stranke, najoštriji kritičari DS-a?

To su često samo verbalne egzibicije, bez većeg dometa. Najvažnije je da naša politička elita zaključi da je i za nju i celo društvo bitno da se donese pravi Ustav, a da se ovaj oktroisani odbaci, da se na stvarnom konstitucionalizmu i zakonima vrši vlast, i da se samo tako može napraviti onaj ključni pomak bez kojeg nema civilizovanog društva. Evropa može da pomogne, ali mi moramo da pokažemo da smo sposobni da sredimo svoju državu. Uzaludna su nadanja da će to uraditi neko drugi umesto nas. Ako nismo u stanju da sami tako nešto učinimo, da se upristojimo i da institucije, a naročito pravosuđe, počnu da funkcionišu, nikada nećemo stići u Evropu. Ranije sam mislila, "eh, još samo da predamo optužene Haškog tribunalu", "e, da nam je da sredimo odnose sa Crnom Gorom, pa de se okrenemo Srbiji i njenoj budućnosti". Ali to nikako nije dolazilo na dnevni red. Uvek je bilo na tapetu novo nacionalno pitanje, a država se sve više i više raspadala i udaljavala. Tako sam i došla do zaključka da je prioritet da sredimo državu, a ne da se pokrivamo mantrama, bilo kosovskim zavetima, bilo evropskim. Onda će nas primiti u EU, a i nama samima će život imati više smisla.

Pa dobro, loša je vlast, ne valja opozicija, šta je rešenje, "beli listići"?

Sve stranke pate od legitimacijskog deficita, izgubile su poverenje građana. To je faktično stanje. "Beli listići" nisu nikakva izmišljotina ili posledica bilo čije uobraženost, kako neki govore. Još je smešnije kada profesor Dragoljub Mićunović govori da je to voajerizam. Kritičari "belog glasa" neka prvo postave pitanja Demokratskoj stranci zašto je tako loše upravljala društvom i dopustila ovakvu korupciju i bezakonje. Zašto je izneverila očekivanja građana, pa umesto da idemo ka EU, šalje ministra spoljnih poslova da neprekidno sedi u avionu i trči po svetu da ne bi Kosovo bilo priznato, ili kada glasa za rezolucije koje su direktno uperene protiv interesa Evrope i podržava Iran koji dramatično krši ljudska prva; kada bojkotuje dodelu Nobelove nagrade ili kada njihov koalicioni partner, Ivica Dačić, otvoreno preti Americi da će dovesti ruski štit u Srbiju? Da li je to evropska politika? Demokratska stranka je bila veliki oslonac moderne i građanske Srbije, i veliki je potres kada se pokaže da ona to nije. Mi smo zaostalo društvo, ne možemo da stvaramo sto alternativa na sat, pa kad propadne ono što smo gradili, onda kažu, eto, doći će oni stari. Pa da, ali i vi ste postali oni stari! Najveća je greška što se DS nije bavila stvarnom evropeizacijom države i društva i da pokaže da je ozbiljno mislio da Srbija uđe u EU.

A nije?

Naravno da nije. Mi smo za ovih deset godina pojeli sebe zato što te ključne stvari nismo uradili.

...tako da se ključne odluke za sudbinu države donose na telefonskim sednicama vlade, pa je jedina veza između Cvetkovićevog kabineta i građana Srbije postao vladin činovnik Milivoje Mihajlović?

Zato što su to samo makete i poslovođe onog koji stvarno donosi odluke – a to je predsednik Boris Tadić . U prethodne četiri godine nismo imali predsednika vlade, pa čak ni ministra finansija, vlada nije vodila politiku, uvek je iza paravana stajao Tadić, što je pravilo velike probleme i stvaralo konfuziju. A ni sam Cvetković nije nikakav deda Mraz, nikakva naivčina, kako mnogima izgleda. Zato sednice vlade više nisu imale smisla, postale su čisto tehničke, odnosno i bukvalno – telefonske. Ja mislim da su više radile SMS poruke i naređenja iz centrale, nego ozbiljne analize problema i traženje rešenja u vladi. Strašno je kada se podrije izvršna vlast, tj. sama vlada, a ona je odgovorna za vođenje politike, a ona to nije mogla da čini i da je htela, jer su se odluke donosile na drugom mestu.

Da li će Srbija ipak biti prinuđena da zatvori pitanje svojih granica, što podrazumeva prihvatanje nezavisnosti Kosova?

Naravno da će morati, ali je pitanje koliko mi činimo da do toga zaista dođe što pre? Izmislili smo kako je Kosovo na putu Srbije ka EU, kako su nam Kosovo oteli Amerikanci. Istina je sasvim drugačija. Srpska vlast je toliko loše i zločinački upravljala Kosovom, da je Beograd zauvek izgubio pravo da tamo ima bilo kakve ingerencije. Zato nema kompromisa, jer su se Albanci izborili za svoje oslobođenje od takve vlasti i više se ne može nazad.

Ko će naterati Srbiju da to prihvati? EU?

Ne znam, valjda nekakva nužda, ekonomska propast. Možda ćemo doći i do neke samosvesti o sebi koja sada ne postoji. Ljudi ovde nemaju nikakvu samosvest o našoj prošlosti, niti ima nekakvog plana za budućnost. Mi nismo svesni kako nas drugi vide, nećemo da se korigujemo, to činimo samo minimalno kada moramo. Pa kako nam bude, ali neka se ljudi ne žale ako neće da vide i svoju krivicu za bezнađe i siromaštvo koje nas je snašlo.

I sama EU je zaokupljena svojim ekonomskim problemima i umorna od proširenja, šta će se dogoditi ukoliko Brisel izgubi volju da se bavi Srbijom?

To je svakako tačno, ali to nema veze s nama, mi imamo dovoljno svojih problema da bismo se bavili svetskim teškoćama. Nama se svet sve manje bavi, Balkan više nije u fokusu velikih sila. Ali, to ne znači da je odustao da se integriše u EU.

Foto: Ivan Šepić

Prioritet je da sredimo državu, a ne da se pokrivamo mantrama, bilo kosovskim zavetima, bilo evropskim. Onda će nas primiti u EU, a i nama samima će život imati više smisla

Kako je uopšte moguće da se Srbija, čitavu deceniju nakon rušenja Miloševića, našla na ovoj tački, a da veliki broj onih koji su bili na ulicama 5. oktobra ne može da se oslobodi utiska beznađa?

Zato što se još ne shvata da tranzicija u smislu modernizacije i promene vrednosti, mora biti zasnovana na autonomnim institucijama koje sprovode univerzalne vrednosti, dogovorene Ustavom. Do toga se može stići jedino ako institucije nisu podrivene političkim, ideološkim ili tajkunskim interesima. A to se desilo u Srbiji i zaustavljeni smo. Nacionalističke vrednosti koje još dominiraju ne mare ni za državu, ni za pravdu, ni za ustav, ni za zakon. Nacionalizam je asocijalna ideologija i ne može da obezbedi integraciju slobodnih građana i složenog društva. A Srbija i dalje insistira na takvom identitetu.

Mislite da su problemi Srbije bili dublji od postojanja Slobodana Miloševića?

Ne mislim. Srbija je pre toga napredovala 30 godina i imala rast od šest odsto bruto nacionalnog dohotka, a onda se survala sa nacionalizmom, ratovima, zločinima, zarđalim načinom upravljanja, korupcijom, a sve je to nastalo upravo s Miloševićem. Od tada počinje pad u ambis. Nova-stara elita je i posle 5. oktobra, zadržala nacionalizam kao integrativni okvir i zato nije uspela da dođe do demokratskog ustava i uspostavi normalnu i sređenu državu.

Da li to onda znači da su se u odnosu na Miloševićevo vreme promenili samo ljudi na čelu države, a da su ostali identični mehanizmi vladanja?

Pa, nisu baš identični, ali je činjenica da su preživeli zastareli mehanizmi upravljanja. Na primer, još za vreme samoupravnog socijalizma, za rukovođenje privrednim preduzećima nije bio dovoljan samo partijski kriterijum, da podsetim samo na famozne tehnomenadžere koji su dobijali mesta i privredi. A sada, posle toliko decenija, kod nas nema profesionalnog menadžmenta, nema profesionalne i efikasne administracije, nego je sve to i celo društvo pretvoreno u partijsko-tajkunsku vojsku.

Uvek se govori o drugima, da li vi lično osećate neku vrstu odgovornosti zbog ovoga, da li ste mogli da učinite više kao nekada uticajni član LDP-a, poslanik, ambasador?

Glupo je da kažem da nisam mogla da učinim više, sigurno sam mogla. Kao ambasador mislim da sam dobro radila, takođe smatram da sam bila aktivan i dobar poslanik, ali nisam mogla da utičem na politiku LDP-a jer danas stranke nisu dovoljno otvorene za demokratsku raspravu i traženje najboljih rešenja. Niko me nije ograničavao u poslaničkom radu, odnosi su bili pristojni, ali odluke u svim strankama, ne samo u ovoj, donosi šef stranke sa nekolicinom svojih ljudi koji su oko njega. Nekada, u devedesetim godinama, kada sam ja bila na mestu predsednice stranke, na Glavnim odborima nisam mogla da se odbranim od diskusije i kritike. Danas se mnogo više ćuti.

I da li zaista ozbiljno razmišljate o povlačenju iz aktivnog bavljenja politikom?

Ja sam rekla jednom novinaru da se neću više baviti partijskom politikom i niti kandidaturama za vlast, ali nisam rekla da se neću baviti politikom u jednom širem smislu, na koji svaki građanin ima pravo. ◂

Slobodan Kostić

Medijska slika u tri čina

Glad, politika i voajerisanje

“Vijeće za elektroničke medije će”, glasila je nedavno vest iz Hrvatske, “trajno ili privremeno televiziji RTL oduzeti dozvolu za emitovanje programa”, zbog izmenjene strukture programa: umesto 18, ova stanica ima osam odsto informativnog programa u svom sadržaju. A u Srbiji, TV Avala duže od pedeset dana emituje samo reprize serija i filmova, dok su njeni radnici u štrajku; Savet Republičke radiodifuzne agencije (RRA) dao je dozvolu za emitovanje kanalu Kopernikus 3, odnosno produkciji Svet plus info, uprkos mišljenju nekih članova Saveta da ova stanica krši Zakon o radiodifuziji. Za to vreme se mediji u Srbiji bave nagađanjem: jeste li ili nije voditeljka emisije “Ja imam talenat” posegnula za međunožjem svog kolege; ako jeste, valja li kazniti i njih i matičnu im televiziju (RTS), ako nije, a gde je onda njena ruka završila, i tome slično

PRVI ČIN; TV AVALA: Iako se 11. januara učinilo da će se, nakon sastanaka RRA sa zaposlenima i vlasnicima, situacija na TV Avali normalizovati, samo dve nedelje kasnije mediji su javili da je Avala pred oduzimanjem dozvole zbog neizmirenog duga prema agenciji. Ubrzo, ovaj dug je isplaćen, ali zarade zaposlenih nisu – u trenutku pisanja teksta, na kanalu Avala stoji: Štrajk zaposlenih TV Avala, 52. dan.

Po rečima Nikole Vukomanovića, predsednika štrajkačkog odbora, vlasnici televizije imaju rok do utorka, 14. februara, da isplate zaostala dugovanja, ili će zaposleni početi u javnost “da iznose prljav veš”.

“Do sada je isplaćena jedna i po zarada za stalno zaposlene, a honorarci su dva i po meseca bez plate, što je bezobrazluk. Vlasnici su rekli da dinamika isplata plata, koju mi tražimo, uopšte ne može da se ispoštuje – kažu, radi se na tome, a mi na priči ‘radi se na tome’ ne možemo da funkcionišemo”, kaže Vukomanović za “Vreme”. “Pogledajte kako funkcioniše regulatorno telo u Hrvatskoj – odmah su reagovali zbog smanjenog procenta emitovanja informativnog programa. A kod nas se, evo, već pedeset dana uopšte ne emituje informativni program, a RRA uopšte ne reaguje. Ispada da je problem bio samo što RRA nije dobila pare – sad kad su ih dobili, rekli su da više nema razloga za nastavak procedure oduzimanja frekvencije”, dodaje on.

Međutim, Goran Peković, član saveta RRA, smatra da je vrlo nekorektno što štrajkači preko štampe optužuju RRA da radi u službi vlasnika televizije. “Zaboravlja se ključna stvar”, kaže Peković za “Vreme”, “a to je da zaposleni nisu mogli da ostvare nikakav pomak u pregovorima sa vlasnicima. Iako to nije naša zakonska obaveza, RRA je uspela da dođe do preciznih rokova za izmirenje obaveza, kako prema zaposlenima tako i prema RRA. Da podsetim, u slučaju da nije bila izvršena obaveza prema RRA, dozvola bi automatski bila oduzeta po zakonu, a stanica bi otišla u stečaj i nikada ne bi isplatila svoje radnike. Prema tome, reč je o veoma nekorektnoj zameni teza – eto, RRA se naplatio, a radnici nisu. Posle sastanka, radnici su odmah dobili zdravstvene knjižice, znači da su im uplaćeni svi doprinosi, i niko nema prekid staža. Rečeno je, a to je do sada i ispunjeno, da će se isplatiti jedna i po plata do kraja januara, a do kraja marta i sve zaostale zarade. Ja mogu da se složim da to radnicima ne odgovara, ali, u ovom trenutku je to bilo moguće. Za sada, što se nas tiče, vlasnici apsolutno ispunjavaju sve obaveze koje su preuzeli.”

I kada je o strukturi programa reč, RRA i zaposleni na Avali imaju različito mišljenje. “Mi programsku strukturu utvrđujemo na godišnjem nivou”, kaže Goran Peković, “zato što svaka televizija ima različite strategije tokom godine – postoje periodi kada ne možete ići sa najskupljim i najelitnijim emisijama. TV Avala još uvek nije toliko drastično odstupila od svog programskog elaborata.”

No, sa tim se ne slaže Nikola Vukomanović: “Zamislite kako bi bilo kada bi sad sve televizije sa nacionalnom frekvencijom prva četiri meseca emitovale šta im je volja, a nakon toga, da bi ispunili programski format iz elaborata, krenuli da ‘filuju’ sa informativnim programom? Dobijamo informacije da je slična situacija sa isplatom zarada i na TV Pinku, glad je i kod njih, ali se ni tu ne reaguje. Tamo se program emituje, ali bi bez problema moglo da im dođe Ministarstvo rada, ili inspekcija za rad. Dakle, mediji su potpuno gurnuti u stranu, i to nekome sasvim odgovara”, zaključuje Vukomanović.

DRUGI ČIN; KOPERNIKUS 3/ SVET PLUS INFO: Od devet članova saveta RRA, sedmoro je glasalo da televizija Kopernikus 3, tj. produkcija Svet plus info dobije dozvolu za kablovsko emitovanje, a protiv su bili Gordana Suša i Goran Peković. Suša je u izjavi za medije rekla kako stanica Kopernikus 3 zakon krši u ključnoj stvari, a to je da ne može biti partijskog navijanja. “Glasala sam po sopstvenoj savesti, i bila preglasana”, dodala je ona. Goran Peković, drugi član saveta RRA koji je glasao protiv, za “Vreme” objašnjava argumentaciju dve suprotstavljene struje u savetu: “Kopernikus 3, odnosno Svet info plus se pojavljuje sa dva impresuma, što je protivzakonito, a i kablovski emiteri nisu na vreme podneli zahtev za dobijanje dozvole za tu televiziju. Dalje, i mi smo, kao i vi, saznali iz štampe ko je zakupio i ko uređuje program: da je glavni i odgovorni urednik produkcije član glavnog odbora Srpske napredne stranke, a da su svi ljudi koji su zakupili ovaj program na neki način povezani sa SNS-om, ili su članovi odbora te stranke. Zbog ovoga smo stavili taj program pod vanredni nadzor. Najpre je u novembru primećeno da, osim emisija koje uređuje produkcija Svet plus info, ima i emisija proricanja sudbine, tarot karata, prodaja talismana deci da ih roditelji bolje razumeju, oglasa za prostituciju, itd. U decembru im je skrenuta pažnja da ti sadržaji nisu dozvoljeni po zakonu, i da to

VEĆANJE: Sednica Saveta Republičke radiodifuzne agencije
Foto: Milan Obradović/Beta

može biti problem kod izdavanja dozvole. Oni su taj sadržaj izbacili, ali je Svet plus info nastavio sa radom na svoj način – reč je o najprizemnijoj političkoj propagandi, koja podseća na plaćene termine iz predizbornih kampanja. Na sastanku Saveta RRA je došlo do polarizacije stavova – neki članovi Saveta zastupali su tezu da im se dozvola treba izdati, jer u tom slučaju oni više neće biti piratski emiter i tada će moći da se prema njima postupa u skladu sa Zakonom o radiodifuziji. Koleginica Suša i ja smo bili stanovišta da se uvek uzima u obzir prethodno ponašanje emitera, i da on ni na koji način nije zavredio dozvolu, ali je većina je glasala za. Naravno, nama je ta televizija i dalje pod nadzorom, i već u ponedeljak na sednici Saveta ću inicirati postupak za izricanje mera ovoj televiziji", objašnjava Peković.

TREĆI ČIN; "JA IMAM TALENAT": U najgorem tabloidskom maniru "nosi li pevačica gaćice, ili ne", jedan deo srpskih medija se dobrano zainteresovao šta se dogodilo kada je voditeljka emisije "Ja imam talenat", spustila ruku ispod stola iza kojeg se nalazio njen kolega. Ova priča se napumpala toliko, da su neke novine čak nagovestile da bi RRA na sastanku u ponedeljak mogla da kazni državnu televiziju zbog ovog "skandaloznog postupka".

"Video sam taj snimak na Jutjubu, i mogu da kažem da je cela priča potpuno nebitna, na nivou žute štampe", kaže Goran Peković. "Nama se mediji zatvaraju i politizuju, ljudi štrajkuju; ako je ovo najveći problem medija u Srbiji, onda smo svi presrećni. Ova priča je dobila nekoliko naslovnih strana, i prostor na srednjim stranama u nekim drugim novinama, a sećam se, kada je Velimir Ilić išutirao novinara usred studija, to ni izbliza nije tako propraćeno. Rečju, potpuno prenaduvana priča." ◂

Radmilo Marković

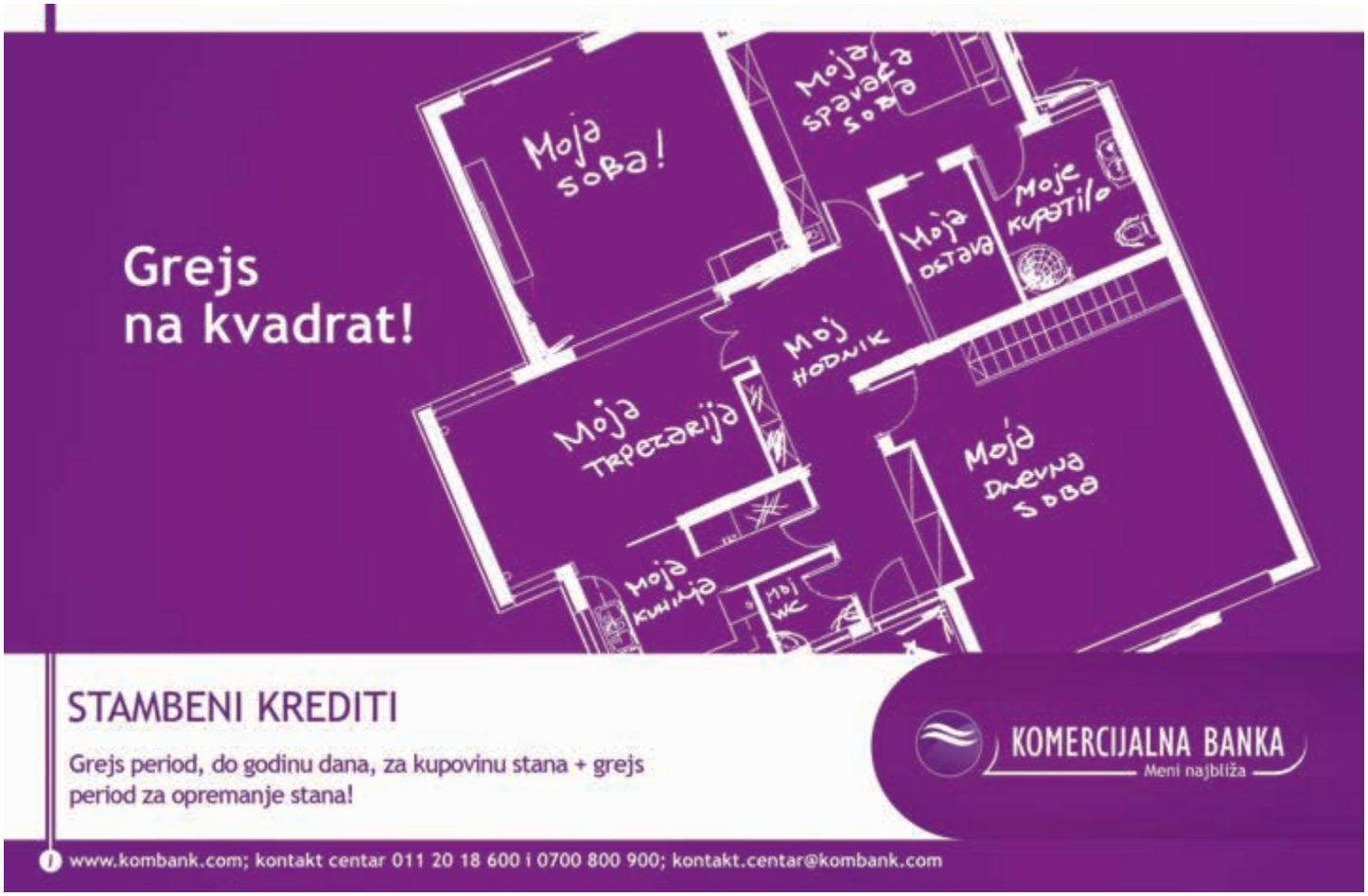

Zavaravanje nas zatire

Mora da se zna domaćin

Piše: Branislav Grujić

Sve dok ove anomalije i dileme u društvu ne budu presečene, ne očekujte da će biti ekonomskog oporavka

Uvek sam maštao da kažem stvarno šta mislim i osećam. Nažalost, kultura u kojoj sam rastao vuče korene od minimum vazalnih pet stotina godina, pa i mnoge naše narodne poslovice (*Sila boga ne moli*, *Koga je moliti nemoj ga ljutiti*, *Ko umije njemu dvije*, *Lakše muvo brzo ćeš u suvo*... verovatno sami možete da dodate mnoge poslovice iz svoje porodice i okruženja koje ste slušali kao mali) upućuju na drugačije ponašanje.

A šta ja to stvarno mislim, a lako bi bilo da sam samo ja, misli većina, ali nema načina da se taj ubogi glas nas pojedinačnih ljudi čuje, osim na internet forumima. Znam da ima odgovornih ljudi u Srbiji koji misle isto, ali ne znaju kako to da urade, jer svi smo postali taoci sopstvenog sistema. Došlo je doba da se *rasplatimo* za sve svoje greške, zablude i, nažalost, i za ono za šta kao pojedinci nismo krivi, ali smo krivi što smo dozvolili da nam mozgove isperu i naprave od nas puke navijače partijskih oligarhija koje nas jedanput u tri-četiri godine hipnotišu obećanjima koja neće ispuniti, religijom do koje im nije stalo, pričom o malim ljudima na koju zaborave kako se završi glasanje.

Živimo u zemlji u kojoj smo sami sebi prodali bajku o demokratiji, u kojoj je ona potrebna samo vlasti (najbolje bi bilo kad se ne bi ni glasalo), jer ionako je obesmišljen sav sistem time što počev od poslanika pa do svih ostalih nivoa vlasti preovlađuje podela ekonomskog interesa i ne postoji nijedan segment organizacije vlasti oko kog se ne trguje.

Mozak nam se ispira medijima i što smo ispraniji, to nam je lepše, kao narkomani čekamo novu dozu laži. I sve bi bilo dobro da đavo nije došao po svoje, neodrživost ekonomskog sistema, manjak para, kriza u svim segmentima društva, rastakanje genetskog potencijala Srbije, sve se skupilo, uz korupciju koja uništava sistem u svim segmentima i u svemu gde se podrazumeva igra po pravilima.

Zašto učiti školu kad sve može da se kupi, zašto raditi kad se radno mesto u državnoj administraciji kupuje, zašto biti preduzetnik, privrednik, kad uvek postoje zaobilazna pravila koja poništavaju sposobnost i kreativnost.

Lažne dileme: Evropa ili ne, populizam protiv slobodnog tržišta i preduzetništva, kapitalizam protiv državnog socijalizma, privatizacija ili društveno vlasništvo (tad nam je bilo najbolje, ali ne zaboravite da smo završili u građanskom ratu).

A šta su činjenice:

Srbija je od Evrope dobila samo dobro. Ja sam Evropljanin i ne mogu se osećati manje Evropljaninom ako nas ne prime u EU, što ne znači da nisam Srbin (što reče jedan moj rođak sa *dna kace*). Ipak, ta vrsta organizacije (EU) treba da nam bude cilj, to je teren na kome treba da igramo i budemo šampioni. Ako ne rešimo da budemo tamo, sigurno nikad i nećemo biti. I još nešto, ne ljutimo se na njih ako nas vide ovakvim kakvim sami sebe vidimo.

Dilema da li sarađivati i imati najtešnje veze sa Rusijom, sarađivati sa Amerikom i Kinom, opet je samo bacanje magle na Srbiju. Naravno da treba da sarađujemo sa svima njima.

Zna se ko treba ove dileme da reši, ali da bi bio tamo, moraš da usvojiš pravila i moralna načela koja, nažalost, ne odgovaraju političkoj eliti, ni delu intelektualaca koji sjajno žive od idejnih magli koje prodaju za realne pare.

Bez toga bilo bi isto kao kada su mi učitelji i profesori bili krivi za moje neznanje i lošu ocenu.

Jer, bože moj, ja sam sebi najbolji.

Populizam je seme zla koje Srbiju može da odvede vekovima unazad, plodno tlo za to već imamo, jer najsposobniji u svim segmentima društva, od inženjera, lekara, zanatlija, sportista do radnika odlaze iz Srbije glavom bez obzira.

Oni što ostaju, a žele da rade i stvaraju, u Srbiji su teška manjina, i barem da su priznati kao nacionalna manjina, Ustav bi im garantovao neka prava.

Privatno protiv društvenog, lažna dilema samo nova magla koja unosi razdor. Ideje kao radničko akcionarstvo nisu uspele ni u protestantskim a kamoli u pravoslavnim zemljama. Izbalansiran socijalni dogovor, zaštita prava svih je obaveza društva, a ne dobra volja pojedinca.

Mnogo puta sam slušao od svojih ruskih drugova, gde gledajući kada naši radnici rade, ili kad ih naši ljudi zovu u goste, kako ih posmatraju sa divljenjem i kažu DOMAĆINI, kako rade i odnose se prema svom poslu, kako dočekuju goste. To se, kažu oni, kod nas za vreme osamdeset godina komunizma izgubilo, dok se svesrdno borilo protiv individualizma u korist kolektivizma.

Srbija, dok god ima DOMAĆINA, ne može da ima ove dileme oko sistema u privredi, ne može država ili neka društvena zajednica da budu bolji domaćin od njega.

Vlasništvo može i mora da bude mešovito, ali mora da se zna Domaćin.

I zašto ovo piše neko ko sebe smatra privrednikom?

Vrlo prosto, sve dok ove anomalije i dileme u društvu ne budu presečene, dok je zarađivanje para sumnjiva rabota, dok se poslovni ljudi hapse i tretiraju kao državni neprijatelji, ne očekujte da će biti ekonomskog oporavka, ni sa domaćim, malim i srednjim preduzetnicima i privrednicima, a još manje sa stranim investitorima.

Bez izlaska iz začaranog kruga ne možemo očekivati da će biti bilo kome bolje, samo smo iz dana u dan sve siromašniji u svakom pogledu.

Štedeti, a pri tome ne naći resurse za razvoj, znači sigurno uništavanje ono malo potencijala što je ostalo.

Biti racionalan, trošiti razumno, investirati u preobražaj društva i privrede je jedini izlaz iz situacije.

Ako nemamo struje čim je došlo do povećanja potrošnje zbog mrazeva, otvara se pitanje kako ćemo je imati za privredu ako ona počne da radi.

Ako EPS i država ne krenu sada da investiraju u energetske potencijale, ne vrede nam svi podsticaji ovog sveta za proizvodnju, neće je biti jer nećemo imati struje.

Ne izgradimo li infrastrukturu, putnu, železničku, telekomunikacijsku, ne očekujte da se Srbija razvija.

Ne uložimo li bespovratne pare u energetsku efikasnost naših građevina i stanova u kojima živimo, nema tih para koje nećemo potrošiti na grejanje kao socijalu, od koje primalac ima samo ono što je imao i u pećini kao pračovek, topli zaklon da se ne smrzne.

Kad nas MMF tera da štedimo, moramo da postavimo jasnu granicu minimuma kvaliteta života naših ljudi i perspektivu za buduće generacije, a to znači da moramo da obezbedimo investicije za razvoj. I tu moraju da nam pomognu, a da ne budu kao onaj doktor koji objašnjava pacijentu da ne sme *ni po suncu ni po 'ladu*.

Ako sad, u ovoj godini ne krenemo i ne pokažemo da smo živi, da radimo i da imamo projekte koji se realizuju i u koje se može ulagati (da bismo 2014. i 2015. godine, kad mogu da se pojave prvi znaci oživljavanja privrede u svetu, osetili rezultate), možemo da zaboravimo još jednu deceniju, a možda i duže na naš san o Srbiji kao uređenoj i prosperitetnoj zemlji.

Nažalost, još niko nije izmislio kako sve ovo može da se uradi bez jasnog rešenja, vere u ispravnost i krvavog rada. ◂

Autor je predsednik PSP – Farman holdinga

piše: Dragan Todorović

Talenat za ni mukajet

Svuda u belom svetu se diže glas poradi nečega, Ovde, gde ono što narod misli o vlasti ne bi stalo ni u *Rat i mir*, gde je vanredno odavno redovno, ni mukajet. Nego, treba videti kako da se sve Ovo restartuje

Skoro je Neko, i Ovde, ukazao na brošuru Stefana Hesela, Francuza koji učestvov'o još u Pokretu otpora, koja se zove "Pobunite se". Proglas, u kome vremešni pisac poziva sve građane sveta da se suprotstave moći novca i odbrani pravih vrednosti demokratije, tuče sve rekorde u Francuskoj. Svet se koprca, svuda se diže glas poradi nečega, Ovde, što bi rek'o Ovdašnji pisac, ni mukajet. Ovde, gde ne treba trošiti reči da nikad nije bilo gore, da su partije sve uzurpirale, gde je demokratija samo izgovor za vlast po volji sitnih mahera, gde sve ono što običan narod misli o vlasti ne bi stalo u *Rat i mir*, gde ni jedan piplmetar ne bi mogao da izmeri nezadovoljstvo naroda, ovde, ni mukajet.

Eto, javila se, otvorenim pismom Predsedniku Republike, smerna Zagorka Golubović, koja je lično htela da mu kaže Neke stvari o katastrofalnom stanju u našem društvu, do kojih je došla u svojim istraživanjima. Napisala se, iz svojih razloga, i osamostaljena Vesna Pešić, koja pogađa ishod predstojećih izbora: Glasove koje prikupe će strpati u zajedničku koalicionu vreću, i nastaviti da devastiraju zemlju i glume politiku – pa ko voli nek se namami na izborne kutije. Treba li reći, ni mukajet. Treba li ponoviti da Nebojša Popov kaže da je u Srbiji problem odsustvo uticaja javnosti! Treba li navesti primer, nijedan direktor matične biblioteke u Srbiji, kojih je popriličan broj, nije stao iza Ugričića. Zašto, vrhovno vjeruju u ovakvoj Srbiji je Sačuvati svoje dupe, koje funkcioniše tako što ga je neka od partija tipovala za određeno radno mesto, pa i direktora matične biblioteke.

Foto: BETA

Zato sve puca od redovnosti Vanredne situacije. SPS Bajatović javno rek'o da ne maniše LDP, Dinkić Mlađo javno veli da bi bilo pošteno da Boris Tadić Srbiji na vreme kaže da li će mesto premijera ponuditi Tomislavu Nikoliću. Inače, iskrenost je totalno u modi, takoreći glavni izborni adut, pa Mlađo veli da oni ni pod razno neće sa Srpsku naprednu stranku. Mlađo još veli da se u vreme Tita u partiju ulazilo da biste postali direktor, danas ljudi ulaze da bi postali čistačica, medicinska sestra, to se mora zaustaviti. On se, URS Mlađa, iskreno, toga gadi. Mora da se mnogo gadi s obzirom na obzir koliko se članova Njegove partije udomilo na javnim poslovima i poslićima.

Šta još redovno u ovu Vanrednu situaciju, redovno da Dačić Ivica sve rumeniji. Kao takav prvi se, u ovu Vanrednu situaciju, zapit'o koliko je svrsishodno da se radi u ponedeljak i utorak, a pred Dan državnosti, da bi Vlada donela odluku da se ne radi ni petak. Još rumeniji Dačić Ivica saopštio, a druga strana se prirodno složila, da su SPS i Sindikat prirodni saveznici.

U svu tu redovnu Vanrednost nekako skrajnuto da sa MMF-om nije postignut sporazum, iako je premijer Mirko uverav'o da će se sve poštovati. Rečeno da će nastavak razgovora biti posle izbora, naši javili da razgovori nisu bili neuspešni. Zato eksplodiralo da je na javnom snimanju emisije "Ja imam talenat" Voditeljka talentovano u'vatila Voditelja za Onu stvar. A imamo rezultate i sa ovaj sneg. Primećeno da sneg najbolje obilazi, plus se najbolje snalazi, ima grande rešenja, predsednik Boris Tadić. Sačuvaj me bože grešnih reči, u nekim situacijama isti, dobro podseća, onaj Buš Mlađi. Dole u Novu Varoš im'o neposrednu i svetsku mis'o da je jedna od veći' nevolja sa snegom ta što muškarci ne mogu do žena.

Ukratko, koja javnost, kad su talambasi 'vaki. Neki dan, mora biti petak, na sajtu Vlade objavljeno da će Prvi potpredsednik Vlade, ministar policije Ivica, u Jagodini prisustvovati svečanostima tokom kojih će Novak Đoković posetiti Muzej voštanih figura, gde ga Palma opravio u vosak, te biti u Hali sportova gde će biti pokazan zajedno sa svojom figurom voštanom. Uključim televizor, direktan prenos na Palmi plus, Novak pravo od Kamerona stig'o kod Palme. Hala puna, sve vrišti, spiker veli 6000 ljudi unutra, 6000 napolju, nema mesta za sve i kad je zađabe. Uđoše u halu Novak i g. Palma bez kravatu, samo u košulju bijelu. Voditelj sa ringa, jerbo trebo bude neki kik boks meč, podviknu, Dobro došli u Jagodinu, grad turizma i sporta, velika čast da događaju prisustvuje Najbolji sportista sveta. Sve je vrištalo, Palma je aplaudir'o ko da ima čet'ri ruke. Sve selo, voditelj objavi, Da pozdravimo čoveka koji je najzaslužniji, g. Dragana Markovića Palmu, jopet se sve diže. Popeše Novaka na ring, sve pozdravi, zahvali, kad vide 'de doš'o reče da odma' mora d'ide kući, Palma ga, uz vrisak, praćen kamerama, isprati. Ondak poče i taj kik boks, pozdraviše i pristiglog ministra Ivicu, spiker je uzastopce prenosio ko da je Novak jošte tude, Jagodina je, kao niko, ugostila Najboljeg sportistu sveta, za sve najzaslužniji g. Dragan Marković Palma.

Po cenu da odstupim od teme, a neće biti, evo podatka da su u Leskovcu izbrojali da opština od 130.000 stanovnika ima 70.000 građana koji su u partijama. Vele da ljudi imaju i po nekoliko članskih karata, još vele, sve zbog pustog posla i te egzistencije. Jedan građanin se poverio da bio u SPO od osnivanja, kad oni došli na vlast video da njemu nepoznati ljudi seli u fotelje. Onda se učlani u još dve partije koje bile na vlasti, ali opet ost'o kratak za pos'o. Kasnije se učlanio i u SPS, stranku protiv koje se, kaže borio, ali stomak ne pita, zadnje mu je G17, oni su mu poslednje utočište... Pa šta da se radi, braćo i gospođe, opšta apatija i predanost, nigde energije, hrabrosti, umeća, od svih talenata ost'o nam samo onaj za ni mukajet. Najbolje bi bilo, ako je ikako moguće, da se sve Ovo restartuje. ◂

Fotografije: Tanjug

Električna kriza

Kad Srbija stane

Neefikasno grejanje koje je, pored velikog bogatstva u uglju, još jedna od ključnih energetskih karakteristika Srbije, zapretilo je da na temperaturi od minus petnaest stepeni Celzijusa uruši elektroenergetski sistem. Kako se boriti protiv restrikcija struje

Gde i kako da zaustavite Srbiju? Južno od reke Save, u beloj, pustoj ravnici između Lazarevca i Obrenovca, vetar razbija snežne nanose o pružni nasip i ledi šine železničkih koloseka koji se pravo kao strela pružaju u dužini od 25 kilometara, spajajući površinske kopove Rudarskog basena "Kolubara" i deponiju uglja Termoelektrane "Nikola Tesla" A (TENT A).

Ako dva veka nakon uspostavljanja državnosti zaista postoji usko grlo na kojem je moguće isključiti "najmoćniju silu na Balkanu", kako domaći političari umeju da neumereno nazovu Republiku Srbiju, onda je to ova železnička pruga.

U normalnim okolnostima, ovuda, kroz atare sela Grabovac i Stubline, gotovo neprekidno saobraća 13 železničkih garnitura sa po 27 vagona i osam vučnih lokomotiva. Ovim kolosecima se, naime, prevozi kolubarski lignit na deponiju koja hrani energijom pet agregata ukupne snage 1650 MW i daje četvrtinu struje koja se potroši u Srbiji.

Zapravo, u svih petnaest blokova Privrednog društva "Nikola Tesla", što uključuje i elektrane TENT B, "Kolubara" A i "Morava", sagoreva se ugalj iz "Kolubare" – on greje kotlove i pomoću vodene pare pokreće turbine petnaest generatora koji se gotovo neprekidno vrte brzinom od 3000 puta u minutu. Na ovaj način se za godinu dana sagori oko 30 miliona tona lignita koji praktično drži privredu cele države u životu i predstavlja njen najveći energetski i u suštini jedini nezavisan ekonomski resurs.

Zbog snežne nepogode i izuzetno niskih temperatura, proteklog vikenda je došlo do jednodnevnog zakrčenja ove energetske arterije Zapadnog Balkana. Zbog zamrzavanja pruge, u subotu u sedam časova ujutru, lokomotiva mase 78 tona iskočila je iz šina i zakrčila dva paralelna koloseka kojim se dovozi ugalj. Zahvaljujući zalihama na deponiji, TENT A je nastavio rad, ali bio je potreban ceo radni dan da bi se pruga osposobila.

Kako su u nedelju ujutru saopštili iz Elektroprivrede Srbije (EPS), u izuzetno nepovoljnim uslovima dovezena je specijalna dizalica nosivosti 100 tona i oko dva sata ujutru u nedelju "sanirana su oštećenja na dva koloseka pruge i vraćena je na šine iskliznula lokomotiva". Dostava uglja sa kopova basena "Kolubara" je nastavljena, ali kako je rekao Zoran Manasijević, pomoćnik generalnog direktora EPS-a i predsednik Kriznog štaba ove kompanije za praćenje stanja u uslovima proglašene

vanredne situacije, ona se i dalje "odvija otežano zbog zaleđivanja kompozicija".

ŠOK ZA SISTEM: Ova brzo otklonjena havarija dogodila se u nezapamćenim uslovima za srpsku elektroprivredu. Prošavši kroz devedesete i ratna oštećenja, zatim razne afere, štrajkove i pokušaje političkih zloupotreba, ali i finansijske konsolidacije i obnovu tehničkih resursa, EPS se u februaru 2012. zbog snežnih padavina i jako niskih temperatura najednom suočio sa neočekivanom tehničkom pretnjom – sa potrošnjom električne energije koja je nezabeležena u istoriji i koja je zapretila da iz koloseka izbaci ceo sistem.

Već drugog dana februara, sa početkom intenzivnih padavina, kad su temperature pale na deseti stepen ispod nule, oboren je dotadašnji rekord i dnevna potrošnja je dostigla 159,7 miliona kilovat-sati (kWh). Inače, prema podacima iz godišnjeg izveštaja kompanije Elektromreže Srbije, tokom prethodne 2011. godine, na celoj teritoriji Republike isporučeno je 47.069 miliona kWh, što znači da prosečna dnevna potrošnja tokom 2011. nije bila veća od 130 miliona kWh, a konkretna maksimalna potrošnja koja je beležena tokom prethodne godine jedva da je dostizala i nivo od 150 miliona kWh.

No, sa rekordom od 159 miliona kWh, stanje se nije vratilo u normalu. Naprotiv, niske temperature nisu popustile i potrošnja je samo rasla. Početkom naredne sedmice, u ponedeljak 6. februara, dostignuta je potrošnja od 162 miliona kWh, a još dva dana kasnije, u sredu 8. februara, desio se i apsolutni rekord potrošnje od čak 162,67 miliona kWh.

Ovolika potrošnja je bila posledica preteranog uključivanja tela za dogrevanje po stanovima, ali i u preduzećima. Neefikasno grejanje koje je, pored velikog bogatstva u uglju, još jedna od ključnih energetskih karakteristika Srbije, zapretilo je da na temperaturi od minus petnaest ozbiljno uruši elektroenergetski sistem. Sneg je dodatno, na pojedinim mestima, naneo oštećenja distributivnoj mreži. Elektrodistributivne mreže su se tako našle pod neverovatnim opterećenjem. No, zahvaljujući ulaganjima prethodnih godina u trafo-stanice, nije došlo do većih problema i sistem se održao.

Sa druge strane, zbog zaleđenosti kompozicija i mašina za kopanje uglja, njegovo iskopavanje i dopremanje u elektrane odvijalo se uz nadljudske napore i bez havarije poput one u TENT A. Transportne trake na kopovima su pucale zbog mraza, a radnici su izloženi ogromnom naprezanju zbog ledenog vetra i sibirske temperature na kopu. Kako je u nedelju rekao zamenik direktora najvećeg ugljenokopa u Srbiji, Slobodan Marković, "nadzorno tehničko osoblje stalno zaseda kako bi se odmah i na licu mesta intervenisalo i otklanjali kvarovi". Slična situacija kao u "Kolubari", bila je i u Kostolcu, gde se nalazi druga energetska baza Srbije i gde je takođe iskopavanje uz velike muke ipak teklo bez većih prekida.

Hidroelektrane nisu bile od prevelike pomoći, zbog, kako je objašnjeno u EPS-u, zaleđenosti vodotokova i uopšte niskog vodostaja. "Treba znati da od aprila prošle godine hidroelektrane ne mogu da rade punim kapacitetom, zato što su vodotokovi dosta loši", objasnio je šef Kriznog štaba EPS-a Manasijević, dodajući da su proizvodne mogućnosti EPS-a, samo zbog toga, bile smanjene za 30 miliona kilovat-sati dnevno.

PROTIV RESTRIKCIJA: U međuvremenu, restrikcije su od nagoveštaja u pojedinim medijima prvih dana februarske snežne nepogode, postale sve izvesnija pretnja. One bi, kao verovatno najmračniji scenario, u ovakvim uslovima verovatno značile dramatično pogoršanje ionako teške situacije u zemlji, i kako se vikend bližio, a potrošnja rasla iz dana u dan, sve oči su bile uprte u EPS, i to sa jednim jedinim pitanjem: hoće li ih biti?

Kako bi se u takvim uslovima obezbedila nedostajuća energija i izbegle restrikcije, EPS je bio prinuđen da uvozi struju, ali je time podmirio manje od deset odsto potrošnje. Kako je u petak saopšteno u EPS-u, "uvoz električne energije se sada odvija prema ranije sklopljenim aranžmanima". U petak je inače bilo uvezeno oko 18,5 miliona kilovat-sati, a u tokom vikenda se uvozilo po 11 miliona kWh.

No, budući da je situacija vanredna u celom regionu, nastali su problemi i sa uvozom struje. Najpouzdaniji snabdevač u okruženju, Bugarska (koja poseduje nuklearne elektrane), takođe se našla u situaciji da ograniči izvoz struje. Jedna od prvih mera koje je zbog takvih okolnosti Vlada Srbije preduzela kako bi spasila energetski krvotok zemlje bilo je takozvano stavljanje neto prekograničnih kapaciteta samo za ulaz u Srbiju na korišćenje EPS-u.

Mada je ovaj zaključak Vlade u pojedinim medijima tumačen i kao "krađa" sve struje koja protekne kroz Srbiju, u EPS-u su to oštro demantovali navodeći da je "to uobičajena praksa u svim državama u regionu i da je Srbija među poslednjima koja ovakvu ili sličnu meru primenjuje". Tranzit energije preko Srbije, naravno, nije obustavljen i bio je moguć i za treću stranu, dok se sva struja koja je potrošena na ovaj način, "stavljanjem sopstvenih kapaciteta u službu domaće upotrebe" morala i dalje kupiti i platiti.

Upravo zato se tako nije mogao rešiti problem. Ključna mera je značila štednju i smanjene potrošnje. Republički krizni štab, koji je već dao preporuke da škole prestanu sa radom zbog niskih temperatura, doneo je niz odluka koje su vodile ka smanjenju potrošnje. ▸

Koliko uglja proguta sijalica

Ugasite nepotrebno osvetljenje! Ako bi svi građani Srbije ustali, prišli prekidaču i za taj dan ugasili po jednu sijalicu, uštedelo bi se od 3000 do 6000 tona lignita dnevno. To bi značilo da bi iz "Kolubare" do elektrane TENT A kod Obrenovca po zaleđenom koloseku dnevno moglo da krene pet do deset kompozicija manje. Kako se došlo do ovog računa? Sijalica od 100 W za jedan ceo dan potroši 2,4 KWh, što na tri miliona brojila, odnosno sijalica, iznosi 7.200.000 kWh potrošenih na suvišno osvetljenje. Sa druge strane, ako proizvoljno računamo da je energetska efikasnost lignita od 4000 do 8000 kWh po toni, kao i da se samo 30 odsto njegove toplotne energije može pretvoriti u struju, jedna tona lignita teorijski proizvede od 1200 do 2400 kWh struje. To znači da je za proizvodnju pomenutih 7,2 miliona kWh potrebno čak 3000 do 6000 tona lignita.

Kako izgubiti kilovat?

Ne savetujemo vam da činite baš sve trivijalne stvari kod kojih je ušteda plod igre velikih brojeva, kao što je gašenje LED lampica ili punjača za mobilne telefone (nije zgoreg da i to učinite, ali nije ni ideja da provedete život u stresu od svakog izgubljenog kilovata). Uštedite tamo gde mnogo trošite, a nije neophodno. Kao i uvek, racionalno trošite toplu vodu, a ako je moguće tokom februarske snežne nepogode, proredite uključivanje bojlera, mašina za sudove i mašina za veš – svakako, pokušajte da te aktivnosti sačuvate za kasne noćne sate. Peglanje nije nešto što je neophodno dok traje snežna nepogoda i preti opasnost od restrikcija. Ako se dogrevate na struju, pokušajte da racionalizujete potrošnju. Svakako, uvek koristite efikasnija grejna tela. S vremenom svakako zamenite sve volframove sijalice onim štedljivim. Kad kupujete nove uređaje, potrudite se da proverite koliko su energetski efikasni. Dugoročno ćete mnogo učiniti ako uložite u termoizolaciju stana ili kuće u kojoj živite. Veći deo stambenih objekata nemilice rasipa toplotnu energiju. Uložite u kvalitetnije, termoizolovane prozore, izolujte podove. Pređite i na efikasniji način grejanja kad se ukaže prva prilika – može vam se činiti da štedite dok je struja jeftina, ali trošenje struje za grejanje je tragično bacanje resursa – koje košta Srbiju i sve njene budžetske korisnike tačno onoliko koliko proizvede jedna divovska termoelektrana.

Tako se Dan državnosti produžio i na petak 17. februar, koji se od ove godine, igrom slučaja po prvi put, praznuje dva radna dana, 15. i 16. februara. Nakon toga, kako je potrošnja još porasla, došla je i preporuka da svi koji to mogu, ne rade i u danima pre toga, u ponedeljak i utorak. Srbija je zato zamrla cele tekuće nedelje, a Sretenje, državni praznik koji je većini građana doskora bio jedva poznat, pretvorio se u kolektivni zimski odmor.

U međuvremenu, na osnovu odluke Vlade, EPS je krajem prethodne nedelje sa mreže isključio industrijske kupce koji nisu od vitalnog značaja za život u zemlji. To će nesumnjivo dovesti do dodatnih ekonomskih teškoća u 2012. godini, budući da se gubici ovog dela privrede sada ne mogu ni proceniti, ali je nesumnjivo da su milionski. Ovo pitanje se zbog toga vrlo brzo preselilo i u političku arenu, gde su SNS i DS počeli rat saopštenjima da li je ta mera bila opravdana ili pogubna po privredu. No, sa isključenjem industrijskih potrošača i prisilnim odlaskom na odmor, potrošnja je najzad počela da se smanjuje.

U međuvremenu, predsednik Boris Tadić i brojni ministri su apelovali da građani počnu i sami da štede struju u domaćinstvima. Ovi pozivi prvih dana nisu dali bogzna kakve rezultate, ali uz malo medijske kampanje i pozivanja na odgovornost, stvari su počele da se menjaju. Javni servis je pripremio spot u kome se navodi da se gašenjem jedne sijalice, na 3.000.000 brojila, dnevno uštedi čak 6000 tona uglja (videti okvir). U većim gradovima je ugašeno dekorativno osvetljenje, a gradsko osvetljenje je proređeno.

Rezultati su za sada povoljni. Kako je EPS saopštio, u petak je potrošnja zaustavljena na 160 miliona kilovat-sati, da bi narednog dana, u subotu, opala za čak sedam miliona kilovat-sati. Time se, uprkos novoj snežnoj mećavi, lavinama i sve većem broju mrtvih, stanje za elektroenergetski sistem počelo otapati.

Restrikcije struje bi neminovno ugrozile i ono malo života koliko ovih dana funkcioniše u Srbiji. No, one bi donele i nešto što se ne bi otopilo kad snegovi prođu. U suštini, već same reakcije političkih lidera, kao i sukobljavanje u mećavi između dve najveće stranke, pokazale su koliko su restrikcije struje prvorazredno političko pitanje. Kao recidiv devedesetih, restrikcije bi vladajućim partijama nanele štetu koju bi teško opravdali bilo kakvim rezultatima i očigledna je njihova rešenost da učine sve što je moguće kako bi se taj scenario izbegao.

Samo pitanje struje je i presudna ekonomska poluga, što se u petnaest ledenih februarskih dana itekako videlo: ako se želi postići veći privredni rast, mora se ulagati u energetiku. Jeftina srpska struja, koja se od Subotice do Vranja uludo troši na grejanje neizolovanih stanova, jedini je resurs koji može da privuče velike industrije kad biraju gde bi se u ekonomski potresenoj Evropi smestile.

Trenutni kapacitet srpske elektroprivrede iznosi 8355 MW instalisane snage termoelektrana i hidroelektrana. Već godinama se prave planovi o izgradnji novih elektrana, konkretni projekti su "Kolubara" B i TENT B2 koji bi doneli još po 1000 MW, ali već trideset godina, otkako je podignut TENT B, ništa u suštini nije učinjeno. Kad se otopi februarski sneg, postaće jasno da je to jedan od prioriteta za budućnost.

Jer dole, u kolubarskim kopovima, nalaze se rezerve od četiri milijarde tona lignita, što je dovoljno da ovdašnji kopovi, sadašnji i budući, sve grejući Srbiju jednako neefikasno, uz sve snežne mećave, traju bar do 2060. godine. U Kostolcu su prisutna ležišta od oko 1,5 milijardi, pa se uz malo racionalnog pristupa može pregurati ceo jedan vek. A ako se tome doda bar delić ogromnog basena kosovskog lignita, koji je deset puta veći, Srbija bi mogla i stvarno postati "najveća sila na Balkanu". Barem kad je reč o megavatima. Svakako, dovoljno da ne stane zbog tamo nekih trideset centimetara snega. ◂

Slobodan Bubnjević

LEDOSTAJ: Dunav, februar 2012.
Foto: Reuters

Led i posledice

"Greben" sam na reci

Ledostaj, nije problem. Ledohod, međutim, jeste. Najveća opasnost od stvaranja čepova je, u stvari, kad otopli i led počne da se otapa, da puca i da se kreće nizvodno. Kad to počne, na scenu stupaju ledolomci, kojima se preventivno led razbija u sitnije komade, s jedne strane da bi se brže otopio, sa druge da se kretanjem leda rukuje

Kako vreme odmiče, vanredna situacija, proglašena zbog vejavice i "minusa" koji traju mesec i više dana, polako postaje redovno stanje: čim je država odrešila kesu, otvorila robne rezerve i obećala da će svaki angažman na čišćenju snega biti plaćen, pojavilo se u ponudi i više mašina nego što je realno potrebno, čak i one za koje su vlasnici tvrdili da su u kvaru, tako da, koliko god to bilo moguće, "stvar" je pod kontrolom. Prenategnuto je, međutim, sa snabdevanjem električnom energijom: potrošnja je na istorijskom maksimumu, za petinu veća nego u vreme gasne krize 2008. godine.

I da to ne bude dovoljno, na rekama je počeo da se hvata led, pa je rečni saobraćaj na svim plovnim putevima obustavljen do daljeg. Obustava rečnog saobraćaja je na snazi i u Mađarskoj, Hrvatskoj, Rumuniji i Bugarskoj. Prema poslednjem izveštaju Republičkog hidrometeorološkog zavoda, od Bratislave do Novog Sada plutajući led zauzima od 60 do 80 odsto toka Dunava, nizvodno do Slankamena led stoji na 20, a pluta po 80 odsto toka, kod Zemuna su ledostaj i ledohod "egal" – po 40 odsto, a dalje nizvodno, sve do hidroelektrane "Đerdap", led se zategao kao devojački čaršaf. Ovo poslednje – zaleđeno Đerdapsko jezero, kad se ukrsti sa izglednom nestašicom struje, dodatno potiče nespokoj. Zbog leda, kao, "Đerdap" će da "stane", pa kuku nama.

"Nema razloga za brigu", kaže za "Vreme" Petar Grekulović, šef proizvodnje na našoj najvećoj hidro-elektrani. Nije, veli, hidroelektrana baš toliko osetljiva da "ovo malo leda" može da utiče na proizvodnju struje, jer bez obzira što je površina zaleđena, Dunav i dalje teče, a na mestu gde elektrana "uzima vodu", na prelivnom polju, led se razbija vazduhom pod pritiskom, tako da zastoja ne može da bude.

Ledostaj, dakle, nije problem. Ledohod, međutim, jeste, ama opet ne toliko za proizvodnju struje, koliko zbog mogućih poplava, kad ►

NAŠI LEDOLOMCI: "Greben" na Dunavu i bager u Ibru
Foto: Tanjug

se led nagomila na suženjima rečnog toka i kao dabrova brana podigne vodostaj.

Najveća opasnost od stvaranja čepova je, u stvari, kad otopli i led počne da se otapa, da puca i da se kreće nizvodno. Kad to počne, na scenu stupaju ledolomci, kojima se preventivno led razbija u sitnije komade, s jedne strane da bi se brže otopio, sa druge da se kretanjem leda rukuje. Događa se, međutim, da preventivno delovanje nije dovoljno, da leda bude više nego što ledolomci mogu da "sažvaću", pa se čepovi ipak naprave. U novijoj istoriji, to se dogodilo tri puta i sva tri puta na istom mestu – kod Sikolovca na ulazu u Kazan. Prvi put 1956. godine čep je razbijen dejstvom Ratnog vazduhoplovstva – bombardovanjem čepa iz vazduha, sledeća dva puta, početkom šezdesetih i sredinom osamdesetih, posao su obavili vojni mineri.

Jedini je problem što Srbija nema dovoljno ledolomaca. U stvari, ima samo jedan – ledolomac "Greben" koji je od pre neki dan "na vezu" u Brnjici, na strateški ključnom položaju nekoliko kilometara nizvodno od Golupca, na samom ulazu u Kazan, na mestu gde se tok Dunava naglo sužava, sa bezmalo dva kilometra na svega 400 metara širine, bogom danom mestu za stvaranje ledenog čepa.

Početkom sedamdesetih, kada je završena hidroelektrana "Đerdap 1", za održavanje plovnog puta izgrađena su i tri ledolomca – "Greben", "Bor" i "Deli Jovan". Prvi je tegljač, sa ojačanim pramcem i koritom, kadar da po potrebi "pustom forcom" razbija led do čak metar debljine, druga dva su gurači na čiji pramac, opet prema potrebi, može da se prikači "vitlo" – barža sa rotirajućim ekscentrom koja kad je u pogonu vibrira i tako mrvi led. "Greben" i Deli Jovan" su bili u vlasništvu elektrane, a "Bor" u vlasništvu Industrije hemijskih proizvoda "Prahovo".

Sva tri broda su tokom godine radili što i svi drugi brodovi – vukli/gurali šlepove/barže, a tokom zime bili na "stacionaru" na strateškim položajima za slučaj da se pojavi led. Poslednji put bili su angažovani na tom poslu 1985. godine, kad je bilo hladno i vejalo kao sad. Međutim, sad je u pogonu samo "Greben": "Deli Jovan" je rashodovan, a "Bor" je posle privatizacije "Prahova" prodat. Novi vlasnik ga je dao u zakup "negde u Bugarskoj" i navodno je "tamo negde" zarobljen u ledu.

Nije, međutim, spala knjiga samo na jedno slovo, bar kad je o hidrosistemu "Đerdap" reč: između dve brane, "Đerdapa 1" i "Đerdapa 2", stacioniran je rumunski ledolomac "Golijat". "Ova dva ledolomca su dovoljna", tvrdi Grekulović. "Ako bude potrebno, 'Golijat' će biti prebačen uzvodno od 'Đerdapa 1', kao što će, ako bude potrebno, 'Greben' biti prebačen u jezero između dve brane."

U vlasništvu "Dunav agregata", kompanije nastale privatizacijom i fuzijom više društvenih brodarsko-bagerskih preduzeća, nalaze se i dva ledolomca "Čakor" i "Vučevo". Oba ledolomca ponuđena su Republičkom štabu za vanredne situacije da pomognu u razbijanju leda gde god da je potrebno, po simboličnoj ceni od tri miliona dinara dnevno. Velikodušna ponuda, kako "Vreme" saznaje, odbijena je. Ako potrebe bude bilo, u pomoć će priskočiti ledolomci iz Mađarske, na osnovu međudržavnog sporazuma: dva od pet ledolomaca koje Mađarska poseduje, od pre neki dan nalaze se na vezu u Vukovaru, jer je suženje kod Šarengradske ade, poput onog kod Sikolovca, bogom dano mesto za stvaranje ledenog čepa.◂

Zoran Majdin

piše: Teofil Pančić

Ustajte, robovi validatora!

Aktuelna prestonička vlast, oličena napose u lordmeru Đilasu, i inače je odviše sklona čudnoj kombinaciji populizma i tobože mekog neokonzervativnog autoritarizma

Eh, ti Srblji i ta modernizacija, nikako bre da se to lepo spoji u harmoničnu celinu i skladno umaršira u svetlu budućnost, nego vazda hramlje ili jedno ili drugo... Svi već znamo kako je bilo onomad kad je uvodilo železnicu u Knjaževinu: ustadoše brižni narodni tribuni oštro protivu mrskog tuđinskog Gvozdenog Konja, te pogubne novotarije koja će nam samo doneti belosvetske besposlice i poroke u inače čistu i (civilizacijom) neiskvarenu Otadžbinu... Zato su se časni bardi pobunili, ič ne mareći što će ih tamo neko prozvati mračnjacima koji koče progres: "Jeste, braćo moja junačka, tako to krene, sve kao naizgled nedužno, čak i korisno! Kvaran je taj Latinluk, navlači te na komfor, i dok se opasuljiš šta ti se desilo već zatekneš sebe kako srkućeš belu kafu, pereš ruke posle pišanja i pitaš ženu za mišljenje! Begaj more tamo!"

A sada malo ozbiljno... Baš se nešto pitam ovih dana hoće li neka buduća Dubravka Stojanović, recimo tamo neke 2083. godine u nekoj istoriografskoj studiji o svakodnevici Beograda kao lakmusu sistematskog otpora ovdašnjih elita svakom civilizacijskom pomaku, pisati o sveopštoj povici na uvođenje BusPlus kartica u beogradskom javnom prevozu kao još jednom od ospoljenja tog večnog vraćanja istog, to jest večite "srpske" panike od svake novotarije, od koje je veći samo smrtni strah od promaje? Ko zna, sasvim je moguće da bude i tako. Fakat je da ljudi nerado prihvataju sve što menja njihove ustaljene navike, čak i ako se radi o nečemu što će im zapravo olakšati život. Verovatno je BusPlus – ovde se ne bavim time *ko* ga uvodi i sprovodi, zašto baš taj, je li tu sve čisto i transparentno etc.; to je tema za drugu vrstu istraživanja – u raznim svojim aspektima, nikolaidisovski rečeno, *civilizacijski iskorak* (samo bez žrtava, valjda). Međutim, međutim: ima tu i nekih stvari koje debelo smrde, i preko kojih se ne sme olako preći. Ovde me najviše zanima jedna od njih, ona koja po(t)kazuje zastrašujuće visok stepen kombinovanog dejstva *represije i gluposti*.

Možda već slutite o čemu se radi? Da, baš o tome. Ideja da ljudi koji imaju tzv. personalizovane BusPlus kartice za neograničeni broj vožnji, dakle prirodne naslednice "mesečnih markica", treba svaki put da "validiraju" svoju kartu pri ulasku u GSP prometalo dopola mi izgleda kao uvredljivo glupa, a otpola kao glupo uvredljiva. Stvar je em otvoreno idiotska, em nesprovodiva bez velikog smaranja i maltretaže u uslovima beogradskog krkljanca. No, najvažnije od svega je da je apsurdna, i da to osećanje apsurdnosti nije umanjeno bednim zvaničnim objašnjenjima da se to ima raditi iz nekakvih "statističkih razloga", jerbo će se, eto, tako znati koliko gde putnika ima. Pa ljudi, je l' vi to ozbiljno?! I je l' vam mi to delujemo kao zamorci, ili šta?!

Tehničke inovacije načelno služe tome da ljudima olakšaju i pojednostave život. I takve inovacije uvek *zažive i pobede*. Lakše je i brže orati traktorom nego plugom, lakše je i brže otići u Vršac kolima ili autobusom nego konjskom zapregom, lakše i brže je menjati kanale na televizoru pomoću daljinskog upravljača nego svaki put ustajati i prilaziti sokoćalu, lakše je i brže pisati i brisati na kompjuteru nego na pisaćoj mašini. Famozni "validator" za elektronske mesečne markice je obrnut primer: on od nas traži suštinski više smaranja nego ranije, a za uzvrat nam ne nudi ništa suvislo. Samim tim, nametanje "obaveze validiranja" za ovu vrstu putnika je *čista, besmislena represija* bez inteligentnog objašnjenja i vidljive protivusluge, dakle vrsta iživljavanja na koju slobodan građanin naprosto ne želi i ne može i neće da pristane. Zato sam se, pravo da vam kažem, ovih dana nosio mišlju da pozovem građane-markičare na građansku neposlušnost; preduhitrila me je, međutim, slobodna građanka gospođa Nada Korać svojim izvanrednim tekstom u Danasu od 9. 2. 2012. koji je ujedno i otvoren poziv na "bojkotovanje" validatora. Tom pozivu se, naravno, pridružujem. Nisam "švercer" ni utopijski anarhista koji veruje u postojanje "besplatnog ručka": BusPlus karticu sam uredno izvadio i uplatio predviđen mesečni iznos za vožnju (2680 dinara), što nameravam i ubuduće da činim. Kartu, međutim, ne "validiram", niti ću to činiti ubuduće, a pretnje "blokiranjima kartice", globama, bacanjima u zindan gde akrepe memla davi i neznam-već-čime uopšte me ne uzbuđuju: radite vi svoj posao, a ja ću svoj! Isto to preporučujem i svim prijateljima i poznanicima, među kojima agitujem za istu vrstu građanske neposlušnosti, u ime elementarnog samopoštovanja.

Aktuelna prestonička vlast, oličena napose u lordmeru Đilasu, i inače je odviše sklona čudnoj kombinaciji populizma i kobajagi mekog neokonzervativnog autoritarizma, ne samo verbalnog (poput sramotnog gradonačelnikovog retoričkog bauljanja u vezi sa Paradom ponosa) nego i sasvim delatnog, kao što je protivustavno posezanje u građanske slobode punoletnih i zakone poštujućih lica (čuvena večernja "zabrana prodaje alkohola"). Uzgred, hoće li Ustavni sud najzad reći koju o tome kao što je učinio u slučaju identične novosadske zabrane koju je s punim pravom i granitno tvrdim argumentima oborio? Nije valjda da ovaj put pokorno ćuti ili se naprosto pravi blesav jer zazire od pretpostavljene Đilasove političke moći?

Eh bre, Pančiću, što se baviš tim *komunalnim trivijalijama*, a ovamo nam otimaju Kosovo, čupaju nam srce naživo? – već čujem kako se buni Ekipa A; aman Teofile, mani se validatora, vidiš da se Vraćamo U Devedesete i da nikako da nam svane Šesti Oktobar? – protestuje ekipa B. Ti ljudi, A i B, nikako se međusobno ne vole, ali da vam kažem nešto: svi oni gledaju na svet iz udobnih, pristojno zagrejanih/rashlađenih automobila; osim onih, doduše, koji ništa ne voze jer nema potrebe: iz njihovih visokoplafonskih stanova u Palmotićevoj i Hilandarskoj svugde se može peške, pa i u nepokolebljivu obranu srca Srbije, ljudskih prava ili čega već treba. Njima, bojim se, naprosto nemam šta da kažem. *Robovi validatora* su, međutim, moj svet, i taj svet treba ohrabriti da ustane i da ne da na sebe: znajte da svaki put kada "validirate" svoju mesečnu markicu ujedno *invalidirate* sopstveno građansko dostojanstvo! Pa vi birajte gde ste i s kim ste. ◂

“Narode, gasite sijalice! Mora da se štedi, inače ode sve u k....”

MILUTIN MRKONJIĆ, ministar za infrastrukturu (“Kurir”)

Vlado Georgiev,

pevač, na novinarsko pitanje od kada se druži sa ministrom Mrkonjićem, kaže: “Mrka mi je komšija, živimo na udaljenosti od 50 metara, pa smo se tako i upoznali. Bez obzira na njegove godine, a ima ih poprilično, vrlo je moderan i mladog duha, tako da mi vreme provedeno s njim uvek prija.”
Da li je tačno da ga je nagovorio da otvori profil na Tviteru: “Predložio sam mu to, jer vrlo dobro barata tehnikom i oštar je na jeziku. Otvorio je profil na Tviteru i, koliko vidim, dosta ljudi ga prati. Sugerisao sam i mnogim prijateljima koji nisu poznati široj javnosti da se na taj način aktiviraju.” (“Blic Puls”)

Slobodan Homen,

državni sekretar u Ministarstvu pravde, na pitanje da li učestvuje u čišćenju snega i da li će možda i u petak 17. februara čistiti, kaže: “Ako bude snega, čistićemo, ali mislim da to vreme može da se iskoristi za mnogo složenije poslove, a da već ima zaposlenih koji čiste sneg.”

Nebojša Ćirić,

ministar za ekonomiju, jedini se nije začudio pitanju da li ovih dana čisti sneg i da li će ga i dalje čistiti: “Naravno, čistim zajedno sa komšijama sneg i ispred svoje zgrade, tako da se to podrazumeva kao redovna aktivnost.” (“Blic”)

Jovan Memedović,

TV novinar i pustolov, govori o projektu indikativnog imena: “‘Pohod na zemlju Srbiju’ je nešto na šta sam baš ponosan. Ideja je potekla od ruskog monaha Feoktista, velikog pravoslavca i prijatelja Srbije. On je u nekim dokumentima našao podatak da je u 10. veku ruski knez Vladimir poslao u Beograd tri lađe pune darova, kako bi odobrovoljio vlasti da pozitivno odgovore na njegovu molbu da mu pošalju naše najbolje ikonopisce, kaligrafe, prepisivače knjiga. U to vreme u oblasti Novgoroda i Kijeva, pravoslavlje je hvatalo koren, pa je valjalo sazidati više bogomolja i prepisati što više crkvenih knjiga... I Feoktist je došao na ideju da pređe ponovo taj ‘put pravoslavlja’, kako ga je nazvao.”
Kako je putovanje zamišljeno: “Urađene su tri replike lađa, mojoj je ime ‘Sloveni’. Da bi se što vernije oživelo to vreme od pre jednog milenijuma, i mi smo bili odeveni u odgovarajuću garderobu. U ovu avanturu otisnuli smo se u blizini Sankt Peterburga, tačnije isplovili smo iz jedne luke na jezeru Onjega. Plan je bio da rekama i kanalima stignemo do Crnog mora, a odatle Dunavom uzvodno do Beograda. Trebalo je da krenemo početkom avgusta, ali je bilo nekih problema, pa smo isplovili u septembru.”
Kako je bilo: “Bilo je naporno. Nije nas služilo vreme. Kiša, kiša i svaki dan kiša. Sediš u brodu, ploviš, to traje, spavaš, ploviš, pa se malo nasučeš, pa opet ploviš... Bilo je nervoze i pritisaka, ali je sve nestajalo pred lepotom Rusije, koju nije moguće videti drugačije sem ovako.”
Kakvo otkriće je donelo putovanje: “Divio sam se drevnim manastirima i crkvama urađenim od drveta, dvorcima, gostoprimljivim ljudima. U mestu Čerepovec doživeo sam neverovatnu stvar. U crkvi sam čuo sveštenika kako, dok čita liturgiju, spominje Srbiju. Pitam kasnije o čemu je reč, a oni mi objasne da on to stalno čini i zahvaljuje se braći Srbima koji su u Rusiju doneli pravoslavlje.” (“Ilustrovana politika”)

Kristina Radenković,

TV lice, nova voditeljka kviza “Slagalica”, dok očekuje svoje prvo pojavljivanje u ovom gledanom programu, kaže: “Drago mi je što sam postala deo ekipe najgledanije emisije u Srbiji i nadam se da ću opravdati poverenje koje mi je ukazano. Pažljivo slušam i savete Milke Canić, koja mi je rekla da budem prirodna i opuštena, ali i kao pravi poznavalac jezika odmah je po mom govoru znala da sam iz Novog Sada.” (“Story”)

Vlada Mandić,

rukometaš i biznismen, momak koga smatraju jednim od najpoželjnijih muškaraca Srbije, postao je član SNS-a, jer: “Pristupio sam SNS-u, jer poznajem čelnike te stranke, znam koliko su sposobni ti ljudi i potrebni Srbiji.”
Šta ga opušta posle napornog treninga: “Kada odem kući i naručim suši.”
Šta prvo primeti na ženi: “Na prvom mestu je fizički izgled, a odmah zatim i ženin mentalni sklop. Žena treba da bude prirodna, normalna, komunikativna i vedrog duha, jer ne volim žene koje smaraju svojim pitanjima i zrače negativnom energijom.” Šta su Mandićevi prioriteti: “Privatni biznis, politika i porodica.” (“Story”)

Milić Despotović Mića,

konobar iz Kragujevca, posle više od četiri decenije radnog staža govori o gostima koje je služio:
"Titu sam sipao vino kad je dolazio u Kragujevac. Doneli oni neku flašu bez etikete. Probam, ono malo oporo, gorko... Služio sam i Kardelja, Stambolića, u novije vreme i Miškovića, al' nisam znao da je to on. Nema tu neke filozofije, radiš svoj posao profesionalno i tačka! Ali Sedmorica mladih su mi ostali u sećanju kao veliki lafovi, prave legende. Neprikosnoveni i neponovljivi kafanski čovek bio je, naravno, Toma Zdravković. Za njega se znalo, litar vinjaka i dupla kupus salata!"
O današnjim političarima: "Uh! Imaju oni jedno desetak rečenica koje stalno vrte. Ko u vrzinom kolu. Ja nisam glup čovek, ali ništa ih ne razumem, ili oni ništa pametno ne kažu! Nekad sam voleo Tomu, ali on izdade kuma, i Drašković je isto to uradio! To je postalo takoreći običaj u Srbiji. Sve je neistina i ona potiče odozgo!"
Šta bi im danas servirao za ručak: "Pasulj bez mesa, takozvani klot! Za piće obična, domaća rakija i kao slatkiš palačinke s džemom. Pa da vide kako stomak raste!" ("Alo")

Velimir Ilić,

šef poslaničke grupe Nove Srbije, upitan da prokomentariše glasine da li su poslanici tražili od uprave čuvenog skupštinskog restorana da u jelovnik uvrsti egzotična jela, kaže: "Ne treba izvoljevati i tražiti da se uvode nenormalna jela poput žabljih bataka i puževa. To čak i nije srpska kuhinja. Uostalom, taj restoran služi da bi poslanici mogli na brzinu da jedu, da ne napuštaju zgradu, a ne da im se ispunjavaju prohtevi."
Ipak, u restoranu nije sve idealno: "Bilo bi jedino lepo kada bismo imali malo veći izbor posnih jela. Ja redovno postim, kao i još neki poslanici, a često sam u restoranu i mogu da kažem da je posna hrana nedovoljno dobra. Ima samo rižoto i još par stvarčica, a riba koja se služi baš i nije nekog kvaliteta, uglavnom je neka smrznuta."

Dragan Todorović,

šef poslaničke grupe SRS-a, inicijativu "puževi i žablji bataci u Skupštini" vidi samo kao potez da se naruši ugled ove institucije: "Mislim da je to u sklopu kampanje koja se već neko vreme vodi protiv Skupštine. Lično uživam u hrani, imao sam prilike da probam veliki broj nacionalnih kuhinja, od italijanske, kineske, arapske... Uživam u hrani uopšte, pa tako i u puževima i školjkama i generalno morskim specijalitetima, ali nikada ništa ne bih tražio da se dodatno uvodi u restoran u Skupštini." ("Press")

Stoja Novaković,

pevačica narodne muzike, javno je zažalila za svojim teškom mukom izgubljenim kilogramima: "Moraću opet da vratim kilograme jer publika više voli jedre. Svi komentarišu da sam bila lepša pre nego što sam smršala. Ovo je Balkan i veruje se da su deblji ljudi zdraviji. Dok sam bila debela, na mojim nastupima je bila ludnica, a sada me ljudi samo mirno posmatraju. Vraćam se na staro!" ("Press")

Muzika: *Old Ideas* Leonarda Koena

Ono sve što zna o

Koen se dosledno drži svog poetičkog obzora, ali unutar njega ostvaruje deset besprekornih priloga sopstvenoj biblio i diskografiji, od kojih su bar tri ili četiri čisti dragulji

I caught the darkness
Drinking from your cup
I said: Is this contagious?
You said: Just drink it up

I got no future
I know my days are few
The present's not that pleasant
Just a lot of things to do
I thought the past would last me
But the darkness got that too

Nije se te večeri, druge septembarske u godini dve hiljade i devetoj, moglo biti bilo gde drugde doli u novobeogradskoj Areni, ne barem ako iskustvom i temeljnim osećanjem života i sveta pripadate onom svetu, a u arealu južnoslovenskom i okolnom, koji je proglavinjao kroz sopstvene rane jade u poznom dvadesetom veku, a zatim i sazrevao, pomalo – neki i poviše – već i stario, a sve i uvek uz tobože škrti glas i nesumnjivo blistavu poeziju Le(o)narda Koena. A kada idete, prvi put u životu, na nešto što je – činiće vam se dok prilazite Areni – manje koncert a više poklonjenje jednom od najbitnijih lično vam nepoznatih ljudi u vašem životu, vernom pratiocu vaših ljubavi i melanholičnom komentatoru svojih, a vaših, grešaka i poraza, biće da onda pametno činite ako ne gajite bilo kakva *očekivanja*, nego se naprosto prepuštate onome što će doći, šta god i kakvo god to bilo, jer znate da vam je biti samo tu i nigde više, pa kako bude. A *kako* je bilo? Reći da je bilo dobro, jako dobro, odlično, fenomenalno... znači uniziti Događaj banalnošću "vrednovanja". Bilo je sublimno. Bilo je katarzično. Bilo je... neuporedivo sa bilo čime u našem iskustvu, i nisam našao ama baš nikoga, ni tamo u hali a ni posle, ko ne bi o tome čemu je prisustvovao mislio i osećao tako ili nekako slično. Jer mnogi su od nas imali bar po dvesta dva najdublja i najličnija razloga zbog kojih je tih tri, skoro pa četiri sata jednog beogradskog septembra bilo neizmerno više od jednog "sjajnog koncerta": neka žižna tačka pređenog životnog puta, gorkoslatka rekapitulacija, ponovno preslušavanje neke davne ploče koja zapravo nikada nije prestala da se vrti i grebucka u pomrčini jer su te njene vinilne brazde urezane u samo središte onoga što jesi. A ako ste imali sreće obaviti taj životni ritual u bliskome prisustvu onih koji duhom, dušom i telom razumeju svaki stih koji dolazi sa pozornice na kojoj stoji taj čovek i svojim *zlatnim glasom* s onu stranu svake nacifranosti peva pesme koje je napisao umesto vas jer vi to ne biste mogli i umeli a baš takve su vam nasušno potrebne, onda to veče nije moglo ne biti jedno od onih *prekretnih*, kakvih se ne nakupi baš mnogo u životu. Pa posle izađeš u toplu noć, zavučeš se negde kraj reke jer se kući posle svega ne može tek tako, pa kažeš u sebi *lepo spavaj*, mada znaš da od spavanja zadugo nema ništa, ali nema veze, nije u tome stvar.

Mnogo se pisalo i tabloidiotizovalo o tome zašto je Koen uopšte krenuo na turneju, a sada evo snimio i novi album, kada se već prethodno bio manje-više povukao: te zavrnula ga žena ili menadžerka ili ko već za neke silne pare pa se jadan pod stare dane mora opet potucati po svetu da zaradi za struju, markicu i infostan, te ovo, te ono... Bilo to sušta istina ili još suštija glupost, zapravo je nevažno. Koen odavno snima i svira samo kada za tim ima potrebe, a nema razloga da to bude često. Ono što je važno jeste da je, evo, i njegov sasvim novi album *Old Ideas* (Columbia/Menart 2012) dostojan svega onoga što je kod njega najbolje. Zapravo, rekao bih da je ovo bitno više od Još Jednog Koenovog Albuma: *Old Ideas* su nešto najbolje što je Kanađanin snimio bar još od *I'm Your Man*. Pa dobro, onda mora da je naziv albuma ("stare ideje") krajnje ironičan, ne? I da i ne. Na jednoj strani, ovde uistinu nema ničega "suštinski novog", ni u lirici ni u muzici; na drugoj, poslednje od poslednjeg što bilo kome uopšte treba bilo bi nešto "suštinski novo" od čoveka koji je svoju poetiku priveo tako blizu savršenstvu, koja je, dakle, odavno samoreferentna i igra po sopstvenim, inherentnim pravilima, a da istovremeno nije okoštala, kamoli da se pretvorila u nekakvu autokarikaturu, što je opasnost koja vazda vreba na ostarele trubadure... Mislim, šta bi trebalo, je l' da repuje?! Ne, Koen se na *Old Ideas* dosledno drži svog poetičkog obzora, ali unutar njega ostvaruje deset besprekornih priloga sopstvenoj biblio i diskografiji, od kojih su bar tri-četiri čisti dragulji, dostojni svakog budućeg izbora Najboljeg Od Najboljeg. Kako god okrenete, Koen je ponovo na samom vrhu s recentnim pesmama: ako na svetu ove godine izađe još četiri ili pet ovako dobrih albuma u apsolutno svim zamislivim pop-muzičkim žanrovima, javno ću pojesti booklet ovog albuma!

Praćen ekipom pouzdanih saradnika, Koen pakuje zvučnu sliku albuma u svoje uobičajene boje, uz relativno škrtu instrumentalnu pratnju, uz poneki blagi iskorak prema kantrizovanom zvuku (*Banjo*) ili čak soul-fankiranju, ali u

nama

osnovi je *Old Ideas* izdanak one jedinstveno koenovske trubadurske linije, u kojoj se njegov duuuboki vokal – začađavljen naizgled onim istim elementima kao i recimo Vejtsov (poroci & život, je li...), a opet sasvim drugačije zvučeći jer jedna podjednako jaka, ali sasvim drugačija *postranjenost* iza njega stoji – prirodno međusobno nadahnjuje i nadopunjuje s paletom ženskih back vokala... Kao pesnik, pak, LC je u punoj formi, to jest, i dalje je onaj ironično-lirični melanholik koji je u pustopašnu i neočešljanu liriku rokenrola uneo neophodnu dozu ozbiljno utemeljene literarnosti, ne oduzevši joj pri tome ništa što treba da ostane gde jeste i kakvo jeste. Njegova su *ljubavna pripetavanja* utoliko postojano jedan svet za sebe, nešto što se ne može ni imitirati, ni odbaciti, kamoli "prevazići"; neka od najboljih svedočanstava o tome na ovom albumu su *Darkness* (v. citat iznad teksta), *Anyhow*, *Lullaby*, *Different Sides*... Hajde da tu stavimo tačku, jer negde se mora. Eto nam, dakle, *ten new songs*, za *new skin for the old ceremony*... a ta "ceremonija", to je sve ono što nas se tiče u životu, sve ono što je Lenard Koen znao o nama još dok mi o sebi ništa zapravo nismo znali, samo smo slutili, dok je tamo negde u polumraku pucketala njegova davna ploča, a mi naivno i gordo verovali da čiča iz Montreala ipak, zaboga, peva o nekome drugom.

Teofil Pančić

Intervju: Milan Ristović, istoričar

Istorija i svakodnevica

“Balkan treba braniti, on je specifičan i komplikovan, ali on je deo Evrope, bez njega nema Evrope. Trajan Stojanović, poznati američki istoričar, s punim pravom je napisao da je Balkan prva Evropa. Bez Balkana Evropa bi bila sakata, kao što i Balkan ne može da se razume bez Evrope”

Nedavno promovisanom knjigom *Istorija privatnog života u Srba* zaokružen je ciklus izdanja sa temom istorije privatnog života, koji je izdavačka kuća Clio započela 2000. godine objavljivanjem petotomnog dela *Istorija privatnog života* francuskih istoričara Filipa Arijesa i Žorža Dibija, a nastavila objavljivanjem četiri knjige *Privatnog života na tlu srpskih zemalja* sa radovima domaćih stručnjaka, i studijom *Istorija moderne privatnosti* Miroslava Timotijevića. Pored Marka Popovića i Miroslava Timotijevića, jedan od autora aktuelne *Istorije privatnog života u Srba* je i Milan Ristović, profesor na Katedri za Opštu savremenu istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu.

Milan Ristović autor je sledećih knjiga: *Nemački “novi poredak” i Jugoistočna Evropa 1940/41 – 1944/45* (Službeni glasnik, 2005), *U potrazi za utočištem – Jugoslovenski Jevreji u bekstvu od holokausta 1941–1945* (Službeni list, 1998) i *Dug povratak kući – Deca izbeglice iz Grčke u Jugoslaviji 1948–1960* (Udruženje za društvenu istoriju, 1998). *Obični ljudi – Prilozi za istoriju* (Geopoetika, 1999). Pored ovih izdanja, autor je i zapažene knjige *Crni Petar i balkanski razbojnici. Balkan i Srbija u nemačkim satiričnim časopisima (1903–1918)* (Čigoja štampa, 2011) u kojoj je prikazao i analizirao načine na koji se u Nemačkoj formirali stereotipi o Srbima. Urednik je “Godišnjaka za društvenu istoriju”.

U knjizi *Istorija privatnog života u Srba*, koji je povod našem razgovoru, analizirao je brak i porodicu, ljubav, polnost, odevanje, hranu, stanovanje, privatnost javnih ličnosti, zdravlje, obrazovanje, religiju, izbeglištvo i ostale teme privatnog života Srba, od Berlinskog kongresa, 1878. godine do 1990. godine.

“VREME”: Nezavisno od teme vašeg istraživanja, ali u vezi sa događajem od kojeg počinje period kojim ste se bavili: da li sada ima promena u rasporedu sila u Evropi u odnosu na vreme Berlinskog kongresa? Da li nas je istorija nečem naučila?

MILAN RISTOVIĆ: Često se i uobičajeno govori o istoriji kao “o učiteljici života”. Toliko često, da je ova izreka odavno koliko pohabana

toliko i netačna. Istoričar pre svega mora da bude skeptičan, zato što bez zdrave sumnje i temeljnog preispitivanja činjenica nema dobrog istraživanja i tačnih zaključaka. Špekulativni pristup treba prepustiti drugima. Inače, svet se mnogo promenio od Berlinskog kongresa i po mnogo čemu razlikuje se od onoga kakav je bio 1878. godine, bez obzira što nekome izgleda da su u igri opet isti "veliki igrači". Na prvi pogled, čini se da su, kada govorimo o evropskom kontekstu i dalje najuticajnije iste velike sile, ali ni te države nisu ostale iste kao što su tada bile po političkoj strukturi, ekonomskoj i vojnoj snazi, niti po veličini svoje teritorije. Neke su odavno nestale sa istorijske scene, dok su se na njoj pojavili novi uticajni "igrači". Treba samo podsetiti na posledice dva svetska rata, mnoge ekonomske i političke krize, globalne promene, i slično. Ukratko, vreme Berlinskog kongresa i naše vreme su dva različita istorijska konteksta. A to što je ovaj prostor često bio i ostao sklon nestabilnosti, to s jedne strane umnogome govori i o njemu i o nesposobnosti političkih i drugih elita balkanskih država da ga učine manje podložnim političkim potresima, različitim diskontinuitetima koji su ga pogađali... S druge strane, na tu nestabilnost je veoma uticalo i do našeg vremena utiče i ono sve što se dešavalo u širem međunarodnom kontekstu. Konkurentska politika velikih sila se tokom celog XX veka sudarala i oko ovog prostora, što je i te kako imalo velike posledice po njegovu sudbinu. Napor ljudi s ovog prostora da ga stabilizuju trebalo bi svakako da bude preovlađujući i vidljiviji po pozitivnim efektima od spoljašnjih političkih faktora.

Analiza privatnog života Srba istakla je, nehotice, vezanost i upletenost istorije i svakodnevice, konkretno – uticaj i dejstvo javnog na privatni život.

Shvatanje da je istorija samo niz ratova i političkih sukoba u kojima odlučujuću reč imaju velike ličnosti, davno je prevaziđeno u istoriografiji, mada i danas ima svojih zagovornika. Istorija nije ništa drugo nego prošla stvarnost sa mnogobrojnim "spratovima" na kojima se odvijaju različiti procesi i pojave, u različitim "ritmovima" i sa različitim, složenim međusobnim vezama i uticajima. I zato je teško i neprirodno izdvojiti iz ove "slike" samo neke od elemenata a druge u potpunosti prenebregavati. Za istraživače istorije društava modernog perioda, zbog obilja različitih izvora i hronološke manje udaljenosti, taj preplet veza i interakcija je mnogo jasniji. Tako je i sa istraživanjima istorije svakodnevice i istorije privatnosti i privatnog života: ideološki sistemi, zakoni, organizacija vlasti, uticaj države, crkva, mediji – to sve utiče na ono što se dešavalo i dešava među stvarna "četiri zida" ili u onim, nevidljivim okvirima koje spoljašnje okolnosti postavljaju preoblikujući naše živote. Trebalo bi da nam bude blizak primer kakvi su bili efekti ideologije koja je na ovim prostorima vladala do početka devedesetih XX veka. Socijalizam (komunizam) je sa koncentracijom vlasti i monopolom odlučivanja, ne samo u oblasti politike, načinio veliki društveni modernizacijski prodor, vidljiviji i po efektima dublji od onoga prethodnog režima, i u oblasti privatnog života i shvatanju privatnosti. Država je, često i u oblasti socijalne politike posezala za prinudom zalazeći u područje koje je ranije ostajalo gotovo neokrznuto njenim uticajima. To je bio slučaj sa obaveznim školovanjem dece oba pola, merama zdravstvene zaštite, ravnopravnosti polova, i tako dalje. Bilo je slučajeva, posle Drugog svetskog rata, da je, na primer, obavezna vakcinaciji dece u nekim seoskim područjima obavljana i uz pomoć milicije jer su roditelji sakrivali decu kako bi ih "sačuvali" od "sumnjivih" mera koje je nametala država. Sličnih primera ima i kada je trebalo slati, posebno žensku decu u škole.

Nesumnjivo je od velikog značaja na promene koncepta privatnosti u periodu koji je obuhvaćen u trećem delu naše knjige, uticaj dramatičnih istorijskih događaja: srpsko-bugarski rat, dva balkanska rata, dva svetska, brojne političke krize, i na kraju tragično urušavanje jugoslovenske države devedesetih godina sa velikom ljudskom nesrećom (masovna pogibija, izbeglištvo, logoraško iskustvo, gubitak članova porodice i prijatelja, materijalno osiromašenja i gubitak svega što su prethodne generacije sticale, traumatizovanje preživelih...). To su samo neki od elemenata o kojima moramo da razmišljamo istražujući istoriju privatnosti i privatnog života na našim prostorima. Ali, i sve ono što je na njih ostavljalo traga u periodima mira kada je srpsko društvo moralo, iznova, da nadoknađuje izgubljeno, uključujući i hvatanje koraka sa društvenim modernizacijskim procesima, novim tehnologijama, pa sve do onih, naoko manje važnih (i često kritikovanih) modnih trendova...

Ako privatni život zavisi od javnog, da li treba zaključiti da privatnost uopšte ne postoji?

Ona uvek postoji. Koncentracioni logori, jedna od najstrašnijih institucija XX veka, mogu se posmatrati – što su oni po svojoj prirodi i bili – kao sredstvo ne samo fizičkog uništenja već i prethodnog apsolutnog poništenja ličnosti njihovih zatočenika. Brisanje ličnosti počinjalo je na logorskoj kapiji na koju je stizao čovek s imenom mesto kojega je dobijao tetovirani broj, i znak na logoraškoj odeći, koji ga je kategorisao i obeležavao politički, nacionalno, religijski, ideološki, na osnovu njegove seksualne orijentacije i prema njemu je postupano u skladu s tom kategorizacijom. Ali i u takvim uslovima, u uslovima ubijanja ličnosti, postoji snažna potreba za očuvanjem makar simboličnih tragova privatnosti kao sredstva kojim se branilo od utapanja u potpuno nepostojanje. O tome svedoče upečatljivo, na primer, pisma Hilde Dajč, koja se dobrovoljno prijavila da bude bolničarka u logoru na Sajmištu, ili knjige Prima Levija. U oba slučaja imamo primere o snazi otpora ovom obezličavanju ali i sve jačem i razarajućem uticaju okolnosti koje su u logorskim uslovima brzo rastakale ove otpore.

Da li je neki deo privatnog života i danas poput mog nekad? Na primer, i danas se neki ljudi venčavaju da bi uvećali imetak ili potvrdili socijalni status kao što su to činili, recimo, u XIX veku.

Ne, promena je u shvatanjima i konceptu braka. Ranije su porodice ugovarale brak, i tada je od važnosti bio i socijalni status potencijalnih partnera. Devojka bez miraza nije imala mnogo šansi da se uda i bude prihvaćena u porodicu višeg materijalnog statusa. E, sad, i tu su postojali izuzeci. Na primer, fingiranje otmice devojke na selu bio je delotvoran način da se izbegne konvencija miraza, pa su se posle godinu dana porodice mirile, veza je legalizovana, a porodice su izbegle troškove. Krajem XIX veka počeo je da važi građanski model braka, formiran po modelu iz srednje Evrope, usvojen i kao prirodna posledica života dela srpskog naroda u srednjoj Evropi i političkih i kulturoloških uticaja iz Evrope. Posle Prvog svetskog rata miraz je vrlo kritikovana pojava, otmica devojke naročito. U gradovima žene počinju sve više da se obrazuju i da se opiru starim običajima. Međutim, tek je ►

Zakon o braku i porodici nakon Drugog svetskog rata pravno ukinuo stara pravila. U drugoj polovini XX veka brak je u sve više slučajeva stvar lične odluke i emocija, a ne interesa, što bitno menja i motive zbog kojih se sklapa.

Da li se može reći da su nova država i njena vlast 1945. godine uticali pogubno na građansku klasu?

Da, bio je to slom koncepta građanske klase. Građanska klasa je posmatrana u celini kao eksponent ideologije koja je izgubila u Drugom svetskom ratu i revoluciji. Srpsko građanstvo se teškom mukom oporavljalo posle Prvog svetskog rata, tada je demografski izgubljen veliki deo stanovništva i obrazovanog sloja, pa se elita oporavljala od toga narednih dvadesetak godina i, onda je počeo Drugi svetski rat. Deo elite je otišao u rat, deo u emigraciju, deo se priključio ili simpatisao Mihailovićev pokret, manji deo se priklonio kolaboraciji dok je bilo i onih koji su stali na stranu sa partizanima. Nisu tamo išli samo radnici i seljaci, Koča Popović je, zar ne, došao u komunistički pokret i partizane iz jedne od najbogatijih beogradskih porodica. Građanska klasa je, naravno, najviše bila pogođena samim ratom, u zarobljeništvu je bilo pola Beogradskog univerziteta, neki su izginuli, politička elita je bila zbrisana. Posle oslobođenja, kroz nacionalizaciju, kaznene mere, društvenu i političku marginalizaciju došlo je i do ekonomski potpunog uništavanja građanske klase. A zatim je postepeno počeo da nastaje srednji socijalistički sloj kao jedan od rezultata širenja masovnog obrazovanja, stvaranje državne i partijske birokratije, novi sloj intelektualaca, a zatim, između šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog veka, dolazi i do preuzimanja modela potrošačkog društva Zapada: počelo je od šuškavaca iz Trsta, a stiglo se do "mercedesa". Pokušaji države da makar propagandno neutrališe tu pojavu bili su neuspešni: sećate se akcije "Imaš kuću vrati stan!" To danas zvuči šuplje, ali govori o tom vremenu. Studentske demonstracije su 1968. godine bile protiv crvene buržoazije, reakcija na očigledno raslojavanje besklasnog društva, i još jedna od pojava koja je uticala na privatni život.

Ima se utisak da je Zapad najlakše prodirao u naš privatni život putem odeće, hrane i enterijera.

U formalnom smislu preuzimanja nečega iz Evrope, možda bi se moglo odgovoriti potvrdno, mada to ne znači da ako ste kupili nameštaj iz Beča da ste usvojili evropski uticaj. Hoću da kažem, ako niste mentalno prihvatili nove ideje, onda ste ostali napola puta. O takvom uticaju bi se moglo govoriti na primeru povratka tradiciji, izmišljanju tradicije – kako to neki vole da govore. Tokom XIX veka povratak tradiciji je bilo vezan za shvatanje pripadnosti naciji u modernom smislu. To je bilo deo modernih ideja. Srbi se uče od srednjoevropskih naroda, najviše od Nemaca, šta je nacija, šta je nacionalno blago. I modernizator Vuk Karadžić, primer koji svi znamo, bio je u kontaktu sa braćom Grim, sa Geteom, koji su kroz svoju veliku kulturnu ulogu odigrali veliku ulogu u oblikovanju nemačke nacionalne svesti, pa je to iskustvo prenosio ovde.

Kosovo nije samo politički problem, ili pitanje teritorije, to je emocionalni i identitetski problem: u kojoj meri smo sposobni da donesemo radikalnu odluku u vezi sa njim

Ove godine je sto godina od Prvog balkanskog rata. Šta se promenilo?

Balkanski ratovi bili su prvi moderni ratovi na ovom prostoru, i značili su završetak procesa dugotrajnog raspada Otomanskog sistema i zaokruženja teritorija balkanskih država. Istovremeno, pokazali su i do koje mere su balkanske države nesposobne da izađu na kraj sa svojim teritorijalnim pretenzijama što je dovelo do Drugog balkanskog rata, a zatim se to nastavilo uključivanjem Bugarske i tokom Prvog svetskog rata. Od toga je ostao kompleks shvatanja o zakinutim nacionalnim teritorijama, obespravljenim manjinama, o pripadnosti ili nepripadnosti ovoj ili onoj teritoriji, etniji. Sve je to uvezano u klupko koje nikako da se razmrsi, uključujući i sve što se sad događa s Kosovom, bez obzira što je u demografskom smislu ta teritorija veoma promenjena u odnosu na 1912. godinu pa i na vreme posle Drugog svetskog rata. Teško je zbog duboke emocionalne i identitetske veze sa tim prostorom doneti tešku ili ako hoćete politički pragmatičnu odluku i u potpunosti ga se odreći. To nije samo politički problem, ili pitanje teritorije, to je emocionalni i identitetski problem: u kojoj meri smo sposobni da donesemo jednu takvu radikalnu odluku. I to je muka s kojom se mi kao društvo sada borimo.

U prethodnoj knjizi, *Crni Petar i balkanski razbojnici*, bavili ste se negativnim stereotipima o Srbima u Nemačkoj s početka prošlog veka. Sad je opet početak veka, opet je kriza, i opet se govori o stereotipima...

Stereotipi i autostereotipi najviše se ispoljavaju u kriznim situacijama. Stereotipi su uvek prisutni, ali nekad mogu da budu benevolentni. Češće, međutim, dobijaju otrovnu funkciju u kritici neprijatelja. Svuda na svetu, ljudi razmišljajući u okviru negativnih stereotipa o neprijatelju, koriste nekoliko elemenata, i to su ta opšta mesta koja se lako prepoznaju i u takozvanim "etničkim vicevima". Negativni stereotip Britanca prema Ircu je isti kao stereotip jednog balkanskog naroda prema drugom balkanskom narodu, ili kao nekog Japanca o Korejcu. Protiv negativnih stereotipa se, naravno, treba boriti upoznavanjem sa "drugima", prihvatanjem "drugosti". Ali to je često teško jer su posebno negativni stereotipi veoma žilavi i dugovečni. Jedan od najstarijih je antisemitski stereotip, javlja se i u društvima u kojima nikad nije živeo ni jedan jedini Jevrejin, ali postoji kao model. Ili, stereotip o nama se javlja u zemlji koja je hiljadama kilometara udaljena od Srbije, ali postoji na osnovu onoga što su, na primer, mogli da čuju devedesetih godina. Negativni stereotip jeste konstruktor, ali toj konstrukciji pomaže i ono što se događa u zemlji. Na primer, šta misliti o zemlji u kojoj 1903. godine vojska ubije kralja i kraljicu, a 1914. godine ubije tuđeg vladara? "To su Balkanci" – lak je zaključak kojim se rešava "problem". I drugi su ubijali svoje i tuđe vladare, ali – to je materijal koji dodatno učvršćuje konstruisani stereotip. Kako da se s tim nosite? Danas se često čuje instant rešenje: da što više nas bude Nole Đoković! Uspeh je, naravno, jedini recept. Balkan treba braniti, on je specifičan i komplikovan, ali on je deo Evrope, bez njega nema Evrope. Trajan Stojanović, poznati američki istoričar, rodom iz jednog sela pored Bitolja, s punim pravom je napisao da je Balkan prva Evropa. Bez Balkana Evropa bi bila sakata, kao što i Balkan ne može da se razume bez Evrope.

Sonja Ćirić

Da smo se voleli manje

U subotu po podne, u Los Anđelesu, umrla je Vitni Hjuston, jedna od najvećih pop zvezda današnjice

Krajem devedesetih je bila Britni, ali krajem osamdesetih je bila Vitni. Razlike između Britni Spirs i Vitni Hjuston nisu samo razlike u boji kože i epohi, već i u klasi. No, ne u smislu u kojem bi se očekivalo. Vitni, rođena 1963. godine u soprano-springstinovskom Nju Džerziju imala je majku u šou-biznisu i Aretu Frenklin za kumu. Britni je imala majku koja je živjela u prikolici usred Misisipija.

No svakako da je trenutačno najveća razlika između ove dvije pjevačice u tome što je Vitni Hjuston od subote 11. februara *six feet under*. Pri tome, Hjuston ima nagrada, najprodavanijih albuma i singlova više nego što ima karaktera u ovom tekstu, i nema nikakve dvojbe oko toga da je imala glas da srča pukne.

Vitni je imala svoju dijagnozu i čitav niz padova, od kojih je najpoznatiji njeno krštenje u rijeci Jordan, što je, valjda, bilo kalibriranje nekog unutrašnjeg kompasa. Pri tome, ova r&b diva koja je imala i Barbi lutku po svom liku, bila je uzor, ne samo svojim afro-američkim kolegicama poput Meri Dž. Blajdž, Dženifer Hadson, Ališe Kiz, Leone Luis, već i Maraje Keri (barem tako sada kaže).

Iako je singl *I Will Always Love you* izvorno napisala i otpjevala Doli Parton još u doba kada je Vitni Hjuston imala samo deset godina, pjesma se smatra njenim najvećim hitom. Kao što je poznato, riječ je o soundtracku za film *Tjelohranitelj* iz 1992. u kojem je glumila sa Kevinom Kostnerom.

Ono što sama Vitni Hjuston nije imala u životu, dobila je u metafori. Dok je u stvarnosti za supruga imala problematičnog repera Bobija Brauna koji kao da je ispao direktno iz najsumornijih kadrova serije *Wire*, partner joj je u filmu bio poduzetni i staloženi tjelohranitelj koji je imao zadatak da od manijaka štiti ćudljivu pop-zvijezdu. Iako se u filmu *Tjelohranitelj* na tu činjenicu nije otvoreno ukazivalo, to je bila i priča o međurasnoj vezi, što u to vrijeme nije bila tako uobičajena stvar, no film je barem u tom smislu iskoračio iz klišea. Maraja Keri, drugi – ili prvi, zavisno od perspektive – glas tog vremena, danas je u vezi sa petnaest godina mlađim Afro-amerikancem, ali je to provokativno koliko i činjenica da je snijeg bijel. ►

Krajem osamdesetih i početkom devedesetih još nije bilo ovog sveprisutnog, često razornog cinizma kako u svakodnevnom životu, tako i u pop-kulturi. S druge strane, ko zna – da smo bili ciničniji i *da smo se voljeli manje, bilo bi nas još i sad*. Bez Jutjuba i Fejsbuka, ljubav i vječnost su se mogle spomenuti u istoj rečenici i upravo zbog toga pjesma *I Will Always Love You* nije mogla biti dočekana s podsmijehom. U vrijeme kada je o tome pjevala Vitni, riječ *always* (uvijek) još uvijek nije bila eksploatisana od strane Koka-kole, koja će postati oficijelni slogan na desetinama jezika samo koju godinu kasnije.

Danas nas svijet brendova uvjerava da uvijek zaslužujemo bolje i drugačije. No potraga za boljim isključuje vječnost. *Bolje* je kratkog daha, dinamično je, ali i blago neurotično.

Vječnost, međutim, traje, i trebala bi da traje dok nas smrt ne rastavi. Sigurno da je i to jedan od razloga za globalni uspjeh vampirskih knjiga i filmova koji simboliziraju romantiku u doba globalizacije, što često zvuči kao oksimoron. Da bi se ostvario *Pariz, Teksas*, danas moraju da ti porastu zubi. Teže je opisati šta se desilo nakon *I živjeli su sretno do kraja života*..., nego sve faze koje su do tada prošli. Zbog toga bajke ne prestaju kada je najzanimljivije već kad postaje najteže. Ili barem najzeznutije.

Istovremeno, dok smo svjesni, kako kaže Dino Šaran, *koja to gazi nas čizma* – vječnost ima utopijski prerogativ. Poljski disident i filozof Lešek Kolakovski je tih istih osamdesetih, dok je Vitni pjevala na stadionu Vembli u slavu Nelsona Mandele, napisao da ovo nije vrijeme velikih utopija. Ta konstatacija vrijedi i danas, posebno jer pridjev utopijski ima češće negativan predznak i odnosi se na budale i komuniste.

Zapravo, iako riječ *(za)uvijek* nije postojala direktno u pionirskoj zakletvi, vječnost je u njenom podtekstu, jer sve zakletve u biti pretenduju na vječnost, odnosno, na *čast*. Do ljudi je na koji način i u kojim uslovima ih raskidaju (ako je to uopšte moguće).

Pjesma *I Will Always Love You* Vitni Hjuston nije bila samo saundtrack za film *Tjelohranitelj*. Bila je to i zvučna podloga početka rata, ali ne, naravno, na način na koji su to bile pjesme Svetlane Ražnatović. U svakodnevni vokabular su u to vrijeme počele da ulaze riječi kao što su *skloništе, prva linija i opšta opasnost*.

Zapravo, rat je počeo kada Vitni Hjuston u posljednjim minutama videa za pjesmu *I Will Always Love You* otvara oči. Naše su oči, pak, bile dugo zatvorene i previše je trebalo da se probudimo iz tog kolektivnog sna. ◂

Ajla Terzić

Piše: Dragan Ilić

Šta nam rade

Glavna vest svih TV programa prethodnih nedelja je sneg. Gomile snega i nezapamćena hladnoća. Ovaj sibirski talas paralisao je celu Evropu, **nismo jedini kojima je hladno**, ali ovakve situacije pokazuju nivo solidarnosti jednog društva. Kada je proglašena vanredna situacija, prvi put smo čuli od zvaničnika (prvenstveno iz MUP-a) da se **baš i nismo pokazali solidarni** jedni prema drugima. Privatnici nisu baš rado slali mehanizaciju gde je bilo potrebno, pomoć iz manje ugroženih opština nije baš stizala, građani su sporadično čistili sneg, sve u svemu – nema ti kod nas **dok se ne naredi**!

Zanimljiv je stepen politizovanosti građana Srbije, pa se i sneg smatra pojavom za koju je odgovorna nekakva **politička stranka**. Video sam (i čuo) nekoliko puta komentar starijih gospođa, smorenih zbog snega, leda i vetra. Kaže tako jedna komšinica kad je izašla iz ulaza i videla da opet pada sneg: "**Mislim, stvarno, ovo nije normalno šta nam rade!**" Dakle, ONI (za koje godinama nisam ustanovio ko su) verovatno smo mi sami, jer samo mi nismo očistili sneg ispred sopstvenih zgrada i ulaza.

Drugi fenomen koji prati sneg i hladnoću je ogromna **potrošnja električne energije** koja ozbiljno ugrožava stabilnost celog sistema. Od osamdesetih godina suočili smo se sa činjenicom da struje nema, ili je nema dovoljno, pa su neophodne restrikcije. Tada smo upoznali čudesni svet "grupa", kada smo prvi put bili podeljeni po kvartovima i naizmenično dežurali u mraku. Što rekoše u reklami – **dvoje su se tako smuvali**. Tada su se pojavile i prve TV poruke u kojima su apelovali da štedimo struju. Išlo se toliko daleko da su angažovane pop zvezde da pozivaju potrošače da se urazume, pa je čak i Mirzino jato snimilo spot sa zaraznim refrenom **"Štedimo struju, ju ju ju ju ju!"**. Ipak, i tada kao i danas deci su u školi punili glavu geografskim podacima prema kojima naša zemlja obiluje prirodnim bogatstvima. Uvek sam ludeo zbog te kontroverze, jer ako smo tako bogati, lepi, pametni – kako da izvinite ovako **najebasmo**. Jedino objašnjenje je, normalno, to da nas svi mrze jer smo naj-naj.

Sneg je na izvestan način izbrisao granice u regionu, pa iste slike vidimo širom bivše SFRJ. **Ista muka i ledara**, a najgore prolaze staračka domaćinstva u planinskim selima. Tako sam upamtio apel gospođe iz Like, koja je podsetila zaboravne rođake i decu da njihove babe i đedovi umiru od zime, a da se familija nije zapitala **da li im nešto treba**. Policija i vatrogasci ne mogu da zamene nebrigu porodice, prijatelja ili komšija. Je l' nam to opet ONI nešto rade, il' smo malo i mi krivi? Drugi ekstrem je **Nevenka Bečić Seka**, zvezda Youtubea, sestra splitskog gradonačelnika Keruma, koja je, gle čuda, predsjednica gradskog vijeća. Na pitanje novinara zašto Riva nije očišćena, ona je lakonski odgovorila pitanjem: što građani, moliću lipo, imaju špacirati Rivom, kad znaju da je ledara i da mogu **strmopizdit i polomit nogu, a**? Nek idu okolokolo di vide da je očišćeno. Koja carica, a usput je najavila da će sve eventualne tužbe građana za odštete –normalno, biti odbačene. Treba naglasiti da Nevenka sve ovo izvodi sa pravom-pravcatom lakovanom trajnom na glavi, **koji retro**!

Sneg je naterao i televizije da se dovijaju kako da izveštaje o vremenu učine bar malo manje depresivnim. Prednjače izveštaji sa B92 u kojima smo upoznali galeriju **zanimljivih ljudi iz JP Gradska čistoća**. Jedan čita gomile knjiga, drugi programira i popravlja kompjutere, tu sam prestao da gledam jer sam se uplašio da ću upoznati doktora nauka sa lopatom u ruci koji će poput svojih kolega reći da su knjige i kompjuteri super, **al stalni pos'o je stalni pos'o**. Brate, još veća depra, ići u školu, al' ne gine ti Čistoća, pogotovo ako si crnpurast.

Na kraju, sneg je otkrio još jednu važnu činjenicu nad kojom se mogu zamisliti sve političke stranke u Srbiji pred izbore. Naime, već danima iz EPS-a apeluju da se štedi struja, produžen je raspust, ne rade institucije koje nisu neophodne, a od građana se traži da ugase **bar jednu sijalicu**. Svi rezultati pokazuju da potrošnja građana nije bitno smanjena, jer niko ne veruje TV apelima i svi veruju da struje ima, samo ONI nešto muljaju. Televizija se gleda satima, ali njoj se ne veruje i nećemo je gasiti, baš kao ni sijalice, sve dok nas ne isključe. Po grupama. ◂

NOVA EDICIJA

SPORTSKE LEGENDE

U NOVOPOKRENUTOJ EDICIJI POSVEĆENOJ VELIKANIMA NAŠEG SPORTA SLUŽBENI GLASNIK JE UPRAVO OBJAVIO PRVE DVE MONOGRAFIJE – JEDNU POSVEĆENU FRANJI MIHALIĆU, NAJBOLJEM JUGOSLOVENSKOM ATLETIČARU SVIH VREMENA, I DRUGU, POSVEĆENU PROSLAVLJENOM KOŠARKAŠKOM TRENERU RANKU ŽERAVICI

VLADETA NEDELJKOVIĆ:
BOGOMDANI MARATONAC – PRIČA O FRANJI MIHALIĆU
BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE
EDICIJA: SPORTSKE LEGENDE

Franjo Mihalić najbolji je jugoslovenski atletičar svih vremena. Rođen je 1920, u selu Ludina kod Kutine u Hrvatskoj. Najpre je u igrao fudbal u zagrebačkom Grafičaru a zatim bio biciklista u zagrebačkom Olimpu. Nakon napuštanja biciklizma posvetio se trčanju, najpre u zagrebačkom klubu Konkordija za vreme NDH, a posle rata u zagrebačkoj Mladosti. Godine 1947. prešao je u beogradski Partizan u kome je postigao najveće sportske uspehe i u kome je ostao do danas. Bio je državni prvak 27 puta i 65 puta nastupio je u dresu reprezentacije Jugoslavije. Oborio je 26 državnih rekorda u trkama na 5, 10, 15, 20 i 25 kilometara i na jedan sat. Pobedio je na 22 velika svetska maratona, između ostalih i u Tokiju, Moskvi, Bostonu i Atini. Na novogodišnjoj trci u Sao Paulu je učestvovao četiri puta, od čega je dva puta pobedio, jednom bio drugi, a jednom treći. Na Olimpijskim igrama u Melburnu 1956. osvojio je srebrnu medalju, što je njegov najveći međunarodni uspeh. U svojoj dugogodišnjoj takmičarskoj karijeri učestvovao je na 1075 zvaničnih takmičenja i na njima pretrčao 166.250 kilometara. Osvojio je 110 kilograma medalja (ukupno 650), od čega 30 kilograma na takmičenjima u veteranskoj konkurenciji. Od državne reprezentacije oprostio se 1966. godine. Nakon završetka trkačke karijere radio je kao nastavnik na Vojnoj akademiji, atletski sudija, organizator atletskih takmičenja i trener mlađih atletičara u Partizanu. Na međunarodnom planu svoju poslednju trku je istrčao 1996, veteransku trku na osam kilometara u Bostonu. Živi u Beogradu. Knjiga doajena sportskog novinarstva Vladete Nedeljkovića Bogomdani maratonac donosi fascinantnu priču o jednoj blistavoj sportskoj karijeri i životu ovog velikog sportiste i sjajnog čoveka.

MILUTIN LUTA PAVLOVIĆ:
ŽERAVICA SVETSKE KOŠARKE – KAZIVANJA RANKA ŽERAVICE
BIBLIOTEKA: SVEDOCI EPOHE
EDICIJA: SPORTSKE LEGENDE

U istoriji naše košarke jedna od najznačajnijih ličnosti je svakako Ranko Žeravica (1929), proslavljeni trener Radničkog, Partizana i Crvene zvezde i reprezentacije Jugoslavije, član Fibine Kuće slavnih. Sa seniorskom reprezentacijom Jugoslavije osvojio je 11 zlatnih, 6 srebrnih i 2 bronzane medalje, među kojima su zlatne medalje na Olimpijskim igrama u Moskvi 1980. i na Svetskom prvenstvu u Ljubljani 1970, srebrne na Olimpijskim igrama u Meksiku 1968, na Svetskom prvenstvu u Montevideu 1967. i na evropskim prvenstvima u Napulju 1969. i Esenu 1971, i bronza na Svetskom prvenstvu u Kolumbiji 1982. Pa ipak, značaj Žeravice za jugoslovensku i srpsku košarku prevazilazi statistiku osvojenih trofeja. Još značajniji je njegov prosvetiteljski rad na edukaciji trenera i igrača, a njegov doprinos u formiranju onoga što se u svetu naziva "jugoslovenska škola košarke" koja je iznedrila ogroman broj vrhunskih trenera i igrača i od Jugoslavije učinila svetsku košarkašku velesilu, nemerljiv je. Koliko je Žeravica bio uspešan u svom radu najbolje govore karijere onih koje je kao mlade ljude birao za svoje pomoćnike na trenerskoj klupi i koji su od njega učili prve trenerske lekcije, a među njima su, pored ostalih, i Dušan Ivković, Božidar Maljković, Mirko Novosel i Bogdan Tanjević. Božidar Maljković je o njemu rekao: "Ranko je prvi evropski trener koji je shvatio da vrhunska igra, igrači, sve megazvezde i svi trenerski geniji moraju imati dve bitne stvari: disciplinu i avanturu. Ako ponudiš jednu od te dve stvari, nisi veliki ni ti, ni tvoja igra, ni tvoji igrači." U ovoj knjizi, u pero svom dugogodišnjem prijatelju, Ranko Žeravica govori o pređenom životnom putu i sportskoj karijeri, ali i o svojoj čuvenoj trenerskoj filozofiji i shvatanju košarkaške igre kojoj je toliko toga dao.

Branko Belić:
Lica/Faces/Visages
Koizdanje Službenog glasnika i Nezavisnih izdanja Slobodana Mašića

Dugogodišnji fotograf i urednik fotografije u nedeljniku "NIN" Branko Belić je tokom višedecenijskog fotoreporterskog staža imao priliku da fotografiše veliki broj istaknutih ličnosti našeg kulturnog, javnog i političkog života. Najbolji od ovih portreta, urađenih u crno-beloj tehnici i nastalih od 1971. naovamo, sada su objavljene u reprezentativnoj fotomonografiji pod nazivom *Lica* koju su zajednički objavili Službeni glasnik i Nezavisna izdanja Slobodana Mašića. Reč je o obimnom trojezičnom izdanju velikog formata u kome je na preko sedamsto strana sakupljeno 465 Belićevih portreta pisaca, slikara, političara, novinara, vajara, reditelja, muzičara, naučnika, sportista, glumaca i drugih ličnosti koje se obeležile vreme iza nas – pored ostalih, među koricama ove knjige nalaze se lica Duška Radovića, Slobodana Miloševića, Bekima Fehmijua, Duška Vujoševića, Matije Bećkovića, Emira Kusturice, Veljka Bulajića, Radomira Konstantinovića, Rajka Petrova Noga, Aleksandra Deroka, Pavla Vuisića i mnogih drugih. Kao prateći materijal u ovoj monografiji objavljeni su i tekstovi o Belićevoj fotografskoj umetnosti i njegovoj veštini da u svoj objektiv uhvati najautentičniji izraz svakog lica koje je pred njega stalo. Tekstovi su objavljeni na tri jezika – srpskom, engleskom i francuskom. Među njima su, pored ostalih, prilozi Matije Bećkovića, Mome Kapora, Ratka Božovića, Momčila B. Đorđevića, Jovana Ćirilova, Puriše Đorđevića, Draška Ređepa, Ljubomira Erića, Slobodana Mašića, Dragoša Kalajića i drugih. Sumirajući umeće i domete Branka Belića, Marko Lovrić je u predgovoru ovog izdanja zapisao: "Iz velike zaostavštine fotografskih portreta prepoznaju se najuspešnija dela. Na njima su sačuvani tragovi suptilnih relacija između autora i modela u procesu snimanja. Sam čin ekspozicije veoma je kratak u odnosu na opšti protok vremena, ali sasvim dovoljan za transformaciju prizora iz prirode u jednu novu fotografsku realnost bogatu dokumentarnim, sociološkim, psihološkim, poetskim, simboličkim, alegorijskim i drugim odlikama. Angažovanim percipiranjem, sve ove kvalifikative možemo iščitavati u delima Branka Belića. Dugogodišnjom praksom on je kultivisao osećaj za likovnost koja je primerena fotografskom mediju. Takođe, on suvereno vlada svetlom (tom glavnom gradivnom supstancom fotografije), što ga stavlja u red vrhunskih umetnika-fotografa. Koristeći prirodno svetlo, potencira individualne karakteristike svojih modela i daje bogatija značenja ambijentima događaja. Sadejstvo kreativne imaginacije Branka Belića sa vrhunskim proizvodom industrijske revolucije (fotografski aparat), rezultovalo je nekim remek-delima srpske fotografske umetnosti: Aleksandar Deroko, Cibe Jeremić, Ante Marinović, Branko Conić, Dobrica Ćosić, Zira Adamović, Jelisaveta Karađorđević, Jovan Ćirilov, Petar Omčikus, Kosa Bokšan, Momčilo B. Đorđević, Svetlana Bojković, Dejan Medaković, Ljuba Popović..."

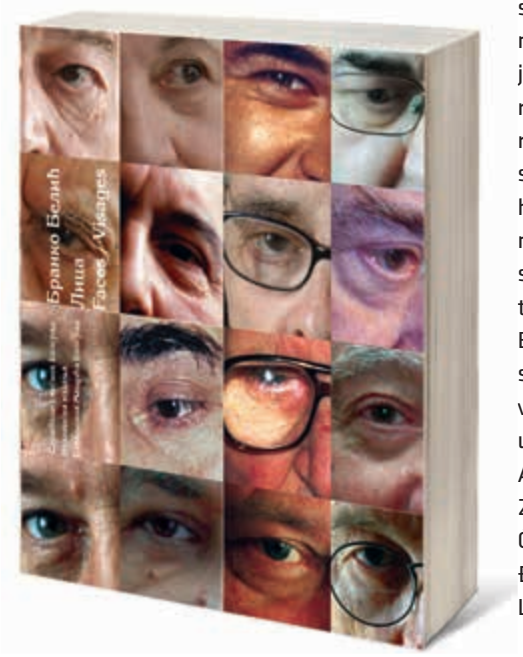

Dušan Čkrebić:
Koča Popović – Duboka ljudska tajna
Biblioteka: Svedoci epohe

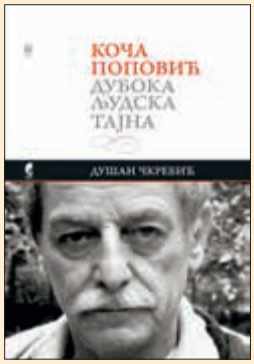

Koča Popović, književnik i pesnik predratnog nadrealističkog kruga, učesnik Španskog građanskog rata i proslavljeni komandant najpre Prve proleterske brigade, a potom i Prve proleterske divizije, general-pukovnik, načelnik generalštaba JNA i ministar inostranih poslova SFRJ, jedna je od najfascinantnijih ličnosti nacionalne istorije XX veka. Ova studija Dušana Čkrebića opisuje životni put Koče Popovića, uključujući i neke manje poznate detalje iz njegove biografije. Pored toga, ovom knjigom se daje i jedan novi pogled na vreme i prilike u SFRJ, naročito tokom poslednje trećine XX veka, a iz arhiva i svedočenja savremenika iznose se mnoge činjenice do sada nepoznate savremenoj istoriografiji. "Uveren sam da će, zahvaljujući ovoj knjizi, svaki čitalac upoznati Koču Popovića kao vrlo zanimljivu i nesvakidašnju ličnost XX veka koja je učestvovala u stvaranju istorije svog vremena", kaže Dušan Čkrebić u predgovoru svoje studije. "Koča Popović predstavlja jednu od vertikala na koju se oslanja savremena srpska istorija. Moderna Srbija će to, s vremenom, shvatiti i potvrditi. Ljudi će postepeno i kod nas shvatati da neko može biti veliki čovek u istorijskom smislu, jer je bio veliki intelektualac, vrlo uspešan vojskovođa, istaknut i veoma cenjen diplomata i državnik, sa strasnom željom da se društvo modernizuje i demokratizuje, a da pritom nikada ne pokaže da želi da bude vođa. Omiljen u narodu, poštovan i cenjen širom Jugoslavije, da je stvarno to želeo, on bi to možda i bio. Nastojao je da se naše društvo modernizuje na temeljima evropskih vrednosti i demokratije, ne boreći se pri tome za ličnu vlast. U tome i jeste njegova veličina, ali i tajna."

F. Bergsten, Č. Frimen, N. Lardi, D. Mičel:
Uspon Kine – Izazovi i šanse
Prevod: Jasmina Petrović
Biblioteka: Društvo i nauka
Edicija: Izazovi XXI veka

Ova studija posvećena naglom razvoju Kine poslednjih decenija i njenom sve većem uticaju na globalnoj sceni, nastala je kao rezultat rada nekoliko američkih autora okupljenih oko zajedničkog projekta vašingtonskog Centra za strateške i međunarodne studije i Pitersonovog instituta za međunarodnu ekonomiju. Ovaj projekat je pokrenut 2005. godine sa ciljem da se izvrši temeljna i izbalansirana analiza savremenih kineskih ekonomskih, vojnih, političkih, društvenih i međunarodnih politika i perspektiva, i rezultirao je objavljivanjem nekoliko knjiga, među kojima je i ova pod naslovom *Uspon Kine – Izazovi i šanse*. U njoj se analizira najpre način na koji je Kina u relativno kratkom periodu od siromašne i pasivne zemlje postala druga ekonomska sila sveta sa sve modernijom vojskom i sve većim međunarodnim ugledom, a zatim i unutrašnje napetosti koje karakterišu savremeno kinesko društvo, od socijalnih tenzija do korupcije. Međutim, centralna tema ove studije jeste strateška analiza promena koje je na globalnom planu doneo ekonomski i politički uspon Kine, naročito u odnosu prema Sjedinjenim Američkim Državama kao svetskom hegemonu. Zaključak autora je da je došao kraj dosadašnjoj američkoj politici uključenja Kine u poredak kojim dominira Amerika, pošto Kina prerasta ulogu sporednog partnera. Konfrontacija s Kinom bi bila pogrešna strategija, smatraju oni, i bolje bi bilo, i za Ameriku i za svet, da se Amerika, tokom sledećih decenija, okrene građenju ozbiljnog globalnog partnerstva s Kinom.

Jovica Aćin:
Goli pripovedač – Poetika za ekstrarealističko pripovedanje
Biblioteka: Književne nauke, umetnost i kultura
Kolekcija: Znak

Aktuelni dobitnik prestižne nagrade "Sreten Marić" koja se dodeljuje za najbolju esejističku knjigu objavljenu prethodne godine je Jovica Aćin. Ovo priznanje dobio je za zbirku eseja *Goli pripovedač – Poetika za ekstrarealističko pripovedanje*, čije prvo izdanje je objavila Književna opština Vršac, a drugo, novo i znatno prošireno izdanje koje se upravo pojavilo iz štampe, Službeni glasnik. Aćin se u ovoj knjizi bavi širokim rasponom tema, od Servantesa, Prusta, Šulca i Fon Klajsta do Kafke, Žarija, Dž. T. Liroja i Polin Reaž, piše o smislu i formama pripovedanja i pokreće niz poetičkih i autopoetičkih pitanja. "Inventivno kombinujući svakodnevni, esejistički i narativni govor, Aćin u ovoj knjizi iznosi svoje viđenje izvesne ekstrarealističke poetike pripovedanja", rečeno je o ovoj knjizi. "Kada je reč o književnoj refleksiji, kao i kada je reč o priči, autorovo bogato iskustvo prati, kroz osvrte i samoosvrte, obilje uvek novih ideja čijoj živopisnoj podsticajnosti moramo da budemo zahvalni. Istinski stvaralački, neočekivani uvidi i nagoveštaji predočavaju nam tlocrt autorske poetike koja u isti čvor vezuje život i pisanje. Tekst knjige, svojim jezikom i stilom, često oplemenjen pritajenom duhovitošću, funkcioniše kao književni tekst, pa čitaoci mogu u njemu i da uživaju. U svakom slučaju, takozvana književna teorija ovde prestupa svoje međe i gotovo iziskuje da i sama bude uvrštena u književne žanrove. Aćin je neuporedivi istraživač graničnih teritorija, a to sjajno potvrđuje ovo delo."

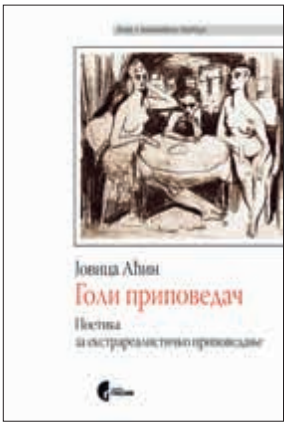

Gojko Tešić:
Od nadrealizma ka modernizmu – Romani srpske avangarde (2)
Biblioteka: Književne nauke
Kolekcija: Avangarda

Nakon prvog, iz štampe je izašao i drugi tom jedinstvene hrestomatije srpske avangarde Gojka Tešića, našeg najboljeg poznavaoca i tumača srpske književnosti između dva svetska rata. Ovaj tom donosi sedam poznatih i manje poznatih avangardnih romana. To su *Bez mere* Marka Ristića, *Gluvne čini* Aleksandra Ilića, *Ljudi govore* Rastka Petrovića, *Terazije* Boška Tokina, *Jedno dopisivanje* Julke Hlapec Đorđević, *Ljubav i sloboda* Ljubiše Jocića i *Barbarogenije decivilizator* Ljubomira Micića. Pored ovih naslova u knjigu je uvršten i "roman u pismima i filmovima" *Carstvo duhova* Boška Tokina, tekstualno-likovni *Vampir* Miroslava Felera, kao i odlomci romana *Sužanj* Dušana Vasiljeva, *Sudar svetova* Branka Ve Poljanskog, *Hiljadu koraka Pantelije Savića* Žarka Vasiljevića, *Redžin Valali* Dragana Aleksića, *Ognjena zemlja* Branka Milovanovića i *24. januar na točkovima* Slobodana Kušića. Zbornik *Od nadrealizma ka modernizmu – Romani srpske avangarde (2)* predstavlja drugi tom najavljene višetomne Tešićeve autorske *Hrestomatije srpske avangarde*, organizovane po žanrovima – proza, poezija, drama, roman, kritika, manifesti, polemika. Kada svi tomovi budu objavljeni, *Hrestomatijom* biće obuhvaćeni svi umetnički najznačajniji i poetički najreprezentativniji tekstovi srpskih pisaca avangarde. Ovako zamišljena *Hrestomatija* predstavlja rezultat višedecenijskog istraživačkog rada Gojka Tešića i krunu njegovih nastojanja da savremenoj čitalačkoj i naučnoj javnosti približi jedno od najzanimljivijih razdoblja srpske kulture.

ALEN:
O SREĆI
PREVOD: IVAN RADOSAVLJEVIĆ
BIBLIOTEKA: UMETNOST I KULTURA
EDICIJA: PEŠČANA KNJIGA

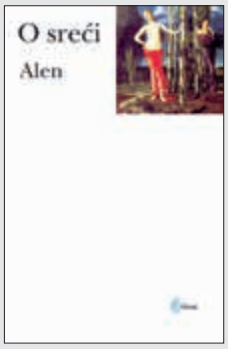

Francuski filozof i publicista Emil Šartije, poznat pod pseudonimom Alen (1868–1951) pripada velikoj porodici univerzalističkih mislilaca koji su tokom prve trećine XX veka, u senci užasa Prvog svetskog rata, svojim angažmanom činili jedan važan segment francuskog i evropskog kulturnog ambijenta. Kao filozof, Alen se naročito bavio egzistencijalnim položajem čoveka u prirodi i istoriji, a ova njegova zbirka lucidnih i nadahnutih eseja, pisanih u različitim vremenima i različitim povodima i objavljena prvi put 1925. godine, za okvirnu temu ima jednu naoko banalnu stvar – ljudsku sreću. U jednom od eseja, naslovljenom *O obavezi da budemo srećni* Alen piše: "Nije teško biti nesrećan ili nezadovoljan; dovoljno je da sednemo, kao neki knez koji očekuje da ga zabavljaju; taj pogled koji vreba i odmerava sreću poput neke namirnice, baca boju dosade na sve što dotakne; ima tu i neke veličanstvenosti, jer se ipak iskazuje nekakva moć odbijanja svih ponuda; ali ja tu primećujem i nestrpljenje i srdžbu prema dovitljivim radnicima koji umeju da budu srećni sa malo toga, kao deca koja prave baštice. Bežim odatle. Dovoljno puta sam se uverio da nije moguće zabaviti one koji su sami sebi dosadni." Njima se Alen i ne obraća. "Bistrooka mudrost ovih eseja koje Alen, u datim okolnostima, posvećuje čovekovoj veštini da bude srećan, ne počiva na moralizmu, nego prvenstveno na filozofiji", kaže priređivač ovog izdanja "Jednostavnije rečeno, čovekova dužnost da bude srećan jeste lep i preteran izraz kojim žurno potvrđujemo da egzistencija ne predstavlja zavisnost nego moć. Dakle, dok se heroj muči, volja se naslađuje zapovestima. Budimo sigurni u to."

ČARLS TEJLOR:
DOBA SEKULARIZACIJE
PREVOD: SLOBODAN DAMNJANOVIĆ, SLOBODAN DIVJAK
BIBLIOTEKA: POSEBNA IZDANJA

Kanadski filozof i društveni teoretičar Čarls Tejlor spada u najznamenitije mislioce našeg vremena. Ovakvu reputaciju stekao je zahvaljujući svojim zapaženim knjigama kojima se uključio u veliku javnu planetarnu debatu koja se poslednjih decenija u savremenoj političkoj filozofiji vodi između liberala, multikulturalista i komunitarista, pre svega o mestu kulture u procesu formiranja kolektivnog i individualnog identiteta. Za niz prethodnih knjiga Čarls Tejlor je dobio najprestižnije međunarodne nagrade, a njegova studija *Doba sekularizacije* smatra se vrhuncem njegove teorijske delatnosti. U ovoj raspravi o procesima sekularizacije u modernim društvima, koja predstavlja sintezu zadivljujućih razmera, Tejlor na sistematičan i kreativan način razmatra razvoj društava od istorijskog vremena kada je bilo gotovo nemoguće ne verovati u Boga, pa sve do vremena kada je verovanje u Boga samo jedna od mogućnosti koje stoje pred čovekom u savremenom sekularnom dobu. Naime, dok su političke ustanove u predmodernom dobu izvodile svoj legitimitet iz vere u višu, onostranu realnost, u božanstvo, dotle u modernoj eri taj oblik legitimnosti iščezava utoliko što te ustanove svoj legitimitet zasnivaju na većinskoj volji naroda. Izlažući svoje viđenje glavnih činilaca procesa sekularizacije, Tejlor vodi kontinuirani, implicitni ili eksplicitni, kritički dijalog sa svim dosadašnjim interpretacijama ovog fenomena.

PRAVNA BIBLIOTEKA

ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU
PREDGOVOR: GORDANA STANKOVIĆ

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakon o parničnom postupku 26. septembra 2011. godine. Ovaj zakon stupio je na snagu 1. februara 2012, čime je prestao da važi Zakon o parničnom postupku iz 2004. godine. U ovom izdanju, Zakonu prethodi tekst koji po obimu i vrednosti prevazilazi karakter uobičajenih predgovora. Tekst u kome su podrobno izneta objašnjenja i tumačenja u vezi sa novim zakonom napisala je Gordana Stanković, profesorka Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu i jedan od naših najboljih poznavalaca parnične materije.

ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU
PREDGOVOR: GORAN P. ILIĆ, SLOBODAN BELJANSKI, MIODRAG MAJIĆ, ALEKSANDAR TREŠNJEV

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je novi Zakonik o krivičnom postupku na svojoj sednici održanoj 26. septembra 2011. godine. Ovim zakonikom došlo je do tzv. male revolucije u našem pravnom sistemu, odnosno do promene sistema krivičnog postupka. Zakonikom je predviđeno uvođenje tužilačke istrage i stranačkog postupka, utemeljenog na načelu raspravnosti, koji se vodi pred sudom. Naše izdanje praćeno je iscrpnim Predgovorom u kome su objašnjene novine u ovom zakoniku.

ПРВО СВЕОБУХВАТНО ИЗДАЊЕ САБРАНИХ ПРИЧА ЈЕДНОГ ОД НАЈБОЉИХ ПРИПОВЕДАЧА XX ВЕКА

Julio Cortázar
Сабране приче
Превела Александра Манчић
–30%

Несумњиво један од најбољих приповедача XX века! Све његове изванредне приче на једном месту прво су такво издање код нас.
Једна од главних идеја које се провлаче кроз највећи део Кортасарове фантастичне књижевности јесте убеђење да је немогућно јасно раздвојити „стварно" и „нестварно", и да фантастична књижевност није само откривање непознатог, него и начин да се нагласи крхкост човека који није кадар да овлада тим појавама што га вребају на сваком кораку.

ПРЕТПЛАТИТЕ СЕ ПО НАЈПОВОЉНИЈОЈ ЦЕНИ!
Цена: 2.700,00 РСД. **Цена са 30% ПОПУСТА: 1.890,00 РСД** за уплате до 29. фебруара!
Тел.: 011/36-444-52, 36-31-049, 30-60-359 | e-mail: pretplata@slglasnik.com | www.slglasnik.com

Bojan Jovanović, Mirko Demić:
Čitanje proročanstva
Biblioteka: Umetnost i kultura
Kolekcija: Srbija i komentari

U Glasnikovoj ediciji "Srbija i komentari" objavljuju se knjige dvojnog autorstva u kojima se određena tema osvetljava iz dva različita ugla čija je komplementarnost određena profilom njenih autora. Tako u ovom izdanju o fenomenu proročanstva u srpskoj tradiciji i kulturi govore jedan antropolog i jedan pisac. Bojan Jovanović u svom eseju "Izrečeno i prorečeno" daje istorijski kontekst nastanka i prenošenja proročanstava čuvenih proroka iz sela Kremna kod Bajine Bašte, ukazujući na sve mistifikacije koje do danas prate popularnu famu o Tarabićima. Po njegovim rečima, *Kremansko proročanstvo* simbolizuje ne samo duboku potrebu pojedinaca i kolektiva za predviđanjem dolazećeg i sagledavanjem puta koji vodi u izvesniju budućnost, već i obrazac oblikovanja njegovog teksta u ravni stalnih promena i dopisivanja. Za razliku od Jovanovićevog naučničkog etnološko-antropološkog pristupa fenomenu proročanstava, Mirko Demić istoj temi prilazi s pesničkog stanovišta. On u literarnom tekstu "Utvare četvrtog proroštva" iz ugla proroka govori o ljudskoj potrebi za anticipacijom budućnosti i strahu od dolazećeg. "Knjiga *Čitanje proročanstva* Bojana Jovanovića i Mirka Demića, s dva teksta koji kao da se prožimaju kristalnom naučničkom jasnoćom i poetički uznesenim misticizmom, predstavlja dokaz ovdašnje dominacije 'straha od prošlosti'", kaže urednik ovog izdanja Goran Petrović. "U strahu su, kako to narod kaže, oči velike, prevelike. Mada se, uistinu, ne vidi ni bolje ni dalje."

Draginja Ramadanski: *Sneško u tropima*
Biblioteka: Književne nauke, umetnost, kultura
Kolekcija: Proplanci eseja

Draginja Ramadanski je jedan od naših najboljih prevodilaca s ruskog jezika. Njena knjiga pod naslovom Sneško u *tropima* predstavlja zbirku eseja o iskustvu i iskušenjima prevođenja, ali i o jeziku, literaturi, umetnosti i kulturi uopšte. Oksimoronski naslov ove knjige upućuje na nezahvalnu ulogu prevodioca u književnosti, razapetog između obaveze teksta koji prevodi i smisla koji rekreira u samom procesu prevođenja, što je pozicija o kojoj Draginja Ramadanski piše i svedoči. "Postoji priličan broj knjiga koje se bave iskustvima prevodioca, pa čak i savetima za bolje rešavanje problema. Ali su veoma retke knjige koje u sebi poistovećuju prevod i tumačenje, u kojima se vidi radost čitanja i svi meandri, zamke i lavirinti koje prevodilac mora da prođe između dva jezika, da bi sačuvao izvornost jedne knjige a drugoj podario neophodnu autentičnost", rekao je o ovoj knjizi Petar Arbutina. "*Sneško u tropima* upravo je takva knjiga koja, opirući se žanrovskim normiranjima i poetičkim sklonostima, u sebi objedinjuje prevodilački trud, ali i niz drugih oznakovljenja, koja prevodilac tumači iz perspektive vlastitog iskustva, ali i iz perspektive bogatog kulturnog i književnog nasleđa. Draginja Ramadanski je takav duh, istovremeno oprezan i radoznao, koncizan i razigran dok osluškuje piščevu misao i dešifruje njegov rukopis."

Filip Delorm: *Kraljeubistva*
Prevod: Predrag Todorović
Biblioteka: Književne nauke, umetnost i kultura
Kolekcija: Skladište

Francuski publicista Filip Delorm autor je niza knjiga u kojima se bavi istorijom evropskih dinastija. U ovoj knjizi on govori o fenomenu i istoriji kraljeubistava, od antičkog doba do naših dana. Delorm iznosi dvanaest karakterističnih slučajeva nasilne smrti vladara – od Cezarovog ubistva, preko ubistava kraljeva Anrija IV i Čarlsa I, do smrti kralja Jugoslavije Aleksandra I Karađorđevića, ruskog cara Nikolaja II i iračkog kralja Fejsala II. "Visoko drveće privlači gromove. Krunisane glave privlače ubice. To nije zakon prirode, ali je tako", zapisao je u preporuci za ovu knjigu francuski akademik Žak de Burbon Bise. "U ovoj lepoj knjizi Filip Delorm nam pripoveda sa darom i osećanjem za ove tragične sudbine u kojima bi ljudi antičkog doba videli strašnu umešanost Fatuma." Kuriozitet srpskog izdanja Delormovih *Kraljeubistava* jeste da je predgovor za njega napisao prestolonaslednik Aleksandar II Karađorđević.

Marsel Prust: *Kad bi svet propao – O čitanju i drugi spisi*
Izbor i prevod: Jovica Aćin
Biblioteka: Književne nauke, umetnost i kultura
Kolekcija: Tragovi

Kad bi svet propao je zbirka eseja Marsela Prusta, autora remek-dela svetske književnosti romana *U potrazi za izgubljenim vremenom*. U zbirci su zastupljeni tekstovi u kojima Prust govori o umeću i smislu čitanju, o samom procesu pisanja, o moći romanopisca, nadahnuću, stilu, tajni pesništva, ali i daje odgovore na zanimljive novinske ankete sa najrazličitijim pitanjima o svetu i umetnosti. Tekstovi skupljeni u ovoj knjizi, po rečima priređivača, predstavljaju "mali arhipelag koji okolišno obećava Prustov roman-kontinent". "Kad god čitamo Prusta, teško nam je da se otmemo utisku da se njegov lični život prepliće sa pisanjem", kaže Jovica Aćin povodom ovog izdanja. "Ipak, on se zdušno zalagao protiv mešanja piščeve biografije i njegovog dela. Na takvom paradoksalnom obzorju valja čitati ovu lepu knjigu. U njoj ćemo možda otkriti zbog čega je gotovo nemoguće odoleti jednom od najvažnijih autora dvadesetog veka. To otkriće zavisi samo od našeg čitanja. Upravo o čitanju nam Prust i piše."

Mijat Damjanović: *Demokratija – Epizodna misterija*
Biblioteka: Društvo i nauka
Edicija: Izazovi XXI veka

Studija profesora Fakulteta političkih nauka u Beogradu Mijata Damjanovića *Demokratija – Epizodna misterija* predstavlja sveobuhvatno i kritičko razmatranje savremene demokratije kao oblika političkog uređenja, i to u svim njenim dimenzijama. Damjanović se bavi najznačajnijim aktuelnim diskursima demokratije, kao i mestom i ulogom države, političkih stranaka, društvenog kapitala, civilnog društva, javne uprave, medija i globalizacionih proseca u njenom oblikovanju i preoblikovanju. Već naslovom knjige profesor Damjanović ističe da je demokratija istorijska epizoda, jer u hiljadugodišnjoj istoriji društva traje tek nešto više od dva veka, i skreće pažnju na činjenicu da je tačno da nas demokratija štiti od diktatura i pruža mogućnost građanima da učestvuju u javnom životu, ali da ona nosi i mnoge rizike, posebno tiranije većine, preterane regulacije, pritiska formalizma, otuđenja vlasti i dominacije interesnih grupa. On izlaže svoje kritičke sudove o prirodi, smislu i dilemama savremene demokratije izvan ideoloških ograda, predrasuda i stereotipa, i za razliku od brojnih nekritičkih euforičnih ili skeptičnih pogleda na demokratiju, daje realistično razmatranje njenih dometa i manjkavosti, upotreba i zloupotreba.

КОНАЧНО У СРБИЈИ! ПРАВА КЊИГА О СТАЉИНУ!

–30%

Рој Медведев

ЗА СУД ИСТОРИЈЕ

О СТАЉИНУ И СТАЉИНИЗМУ

Са руског превела Радмила Мечанин

Књига је усталасала светску јавност и убрзо постала званични уџбеник историје на америчким универзитетима. Проверите шта у ствари знате о стаљинизму!

Да ли је Стаљин био шпијун царске полиције? Зашто је обезглавио војску уочи рата? Где и зашто се сакрио када су Немци напали? Бухариново предсмртно писамце и Титово писмо Стаљину (1948) пронађени су у фиоци писаћег стола, после Стаљинове смрти. Зар је то могуће? Аутор је дао одговоре на сва питања.

ПРЕТПЛАТИТЕ СЕ ПО НАЈПОВОЉНИЈОЈ ЦЕНИ!

Цена: 2.160,00 РСД. **Цена са 30% ПОПУСТА: 1.512,00 РСД** за уплате до 29. фебруара!

Тел.: 011/36-444-52, 36-31-049, 30-60-359 | e-mail: pretplata@slglasnik.com | www.slglasnik.com

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

Milovan Vitezović:
Kazivanje ljubavi – Priručnik za udvaranje
Biblioteka: Posebna izdanja

Udvaranje u tradicionalnom smislu je sve ređe, kažu nove generacije. Život se ubrzao u svim svojim segmentima, pa je samim tim vremena za romantiku sve manje. Možda je važno da se brže prevezemo sa mesta na mesto, pošaljemo poruku odmah, trenutno proverimo finansijsko stanje na računu, ali ako ubrzamo ljubav izgubićemo njenu suštinu, ostaćemo uskraćeni za strepnju, nadu, uzbuđenje, čežnju, za ono suštinsko ljudsko osećanje koje nas uzdiže i prosvetljava, čini drugačijim, koje nas ispunjava, pokreće i hrabri da učinimo nemoguće. Jer samo kada smo zaljubljeni možemo više nego što mislimo da možemo. U mladosti sve što čovek hoće lepo da kaže – sve je ljubav. Dan zaljubljenih je pravi trenutak da se toga prisetimo, da zastanemo i proverimo da li i sada "pale" proverene "fore" koje su koristili "šmekeri" i "frajle", da li možemo i mi poleteti na krilima ljubavi, bar za trenutak. U tome će nam na pravi način pomoći priručnik za udvaranje Milovana Vitezovića *Kazivanje ljubavi*. Reč je o mislima pisca u mladosti, generacije šezdesetih godina prošlog veka. Ta generacija se zanosila Platonom, te je i ljubavne sastanke zakazivala pod platanima. Deo ovih misli je ušao u dijalog filma "Lajanje na zvezde", koje su već postale misli svih generacija. U njima ima tajni koje otkrivaju poreklo mnogih ljubavnih dijaloga u romanima istog pisca. Ove misli kipte od vedrine i duhovitog romantizma:

– "Kako šta hoću? Hoću da budem princ iz Vaše bajke."
– "Ljubav nije sve, ali ništa nije sve bez ljubavi."
– "Zaslepeli ste me Vašom lepotom i molim Vas da me prevedete preko ulice!"
– "Od mene Vas ni NATO neće odbraniti!"
– "Sa Vama bih mogao više nego što mislim da mogu."
– "Hoćete li da imamo zajedničku tajnu?"
– "Pozivam Vas na tajnu večeru." "Uz mene, bićete srećna dobitnica. Naravno, bez izvlačenja."
– "Napisao sam ti pismo i čekam adresu."

Ove, i još desetine duhovitih i romantičnih rečenica, koje vam mogu pomoći kada ostanete bez reči pred voljenom osobom, čekaju na Vas u knjizi Milovana Vitezovića *Kazivanje ljubavi.*

Od 10. februara na svim kioscima.

Sava Damjanov:
Srpski erotikon
Biblioteka: Književne nauke
Kolekcija: Niz

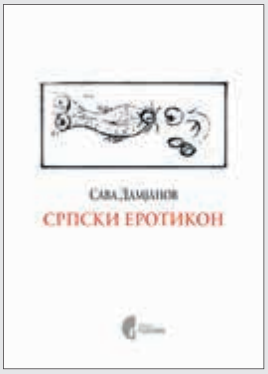

U kolekciji izabranih dela Save Damjanova, književnog istoričara i profesora novosadskog Filozofskog fakulteta, koja izlaze pod zajedničkim naslovom *Srpska književnost iskosa*, objavljena je još jedna njegova kapitalna studija – *Srpski erotikon* posvećena erotizmu u starijoj srpskoj erotskoj književnosti. Centralni deo knjige zauzima antologija *Građanski erotikon* u kojoj su sabrani pesnički i prozni radovi sa erotskim motivima nastali u predvukovskom periodu, odnosno u XVIII i početkom XIX veka. Među autorima zastupljenim u ovoj antologiji nalaze se, pored ostalih, Jovan Avakumović, Sava Tekelija, Jovan Muškatirović, Lukijan Mušicki, Aleksandar Ban i drugi. Pored *Građanskog erotikona*, ova knjiga donosi i desetak eseja u kojima se Sava Damjanov bavi raznim vidovima erotike u našoj starijoj književnosti: erotografijom rukopisnih pesmarica XVIII i XIX veka, folklornim erotizmom u *Erlangeskom rukopisu* i srpskim narodnim pričama, kao i značajnijim autorima koji su se ogledali u erotskom žanru poput Lukijana Mušickog i Branka Radičevića. Kako Damjanov skreće pažnju, *Srpskim erotikonom* je obuhvaćen samo deo bogate tradicije srpske erotske književnosti, i to prevashodno onaj koji je ostao mimo Vukovih zapisa, pa je samim tim bio manje poznat, zaboravljen i zapostavljen, deleći višedecenijsku zlu sudbinu predvukovske struje našeg umetničko-jezičkog stvaralaštva, dok jedna opštija i sveobuhvatnija istorija srpske erotske književnosti još uvek čeka svog istoričara. "Božanska Umetnost Telesnog, kroz reči, oblike i boje, kroz *pričke i slike*, uvek je slavila Život, uvek je bila himna čovekovoj prirodi (tj. Prirodi uopšte), uvek je otkrivala Tajnu, uvek je propovedala hedonizam sa smislom", kaže Damjanov u uvodu studije. "Ali, ona je uvek i zbunjivala, uvek izazivala strepnju, uvek bivala tabu: prezor njenih zanosa podrazumevao je nemoć, a distanca (sterilnog) uma prema njoj – da se ne priznaje Zaum! *Pričke i slike* izvor su tadosti duha (koju negiraju oni što im je Duh – strano telo!), izvor su *vesele nauke* kakva će vazda nedostajati svetu (a sa kojom bi svet bio bolji!): ako ih zamislimo i ostvarimo bez R i L – eto izvora večnog nadahnuća, eto novog Prapočetka, eto malog – Velikog praska!"

NEDELJNIK
VREME
SVAKI DAN

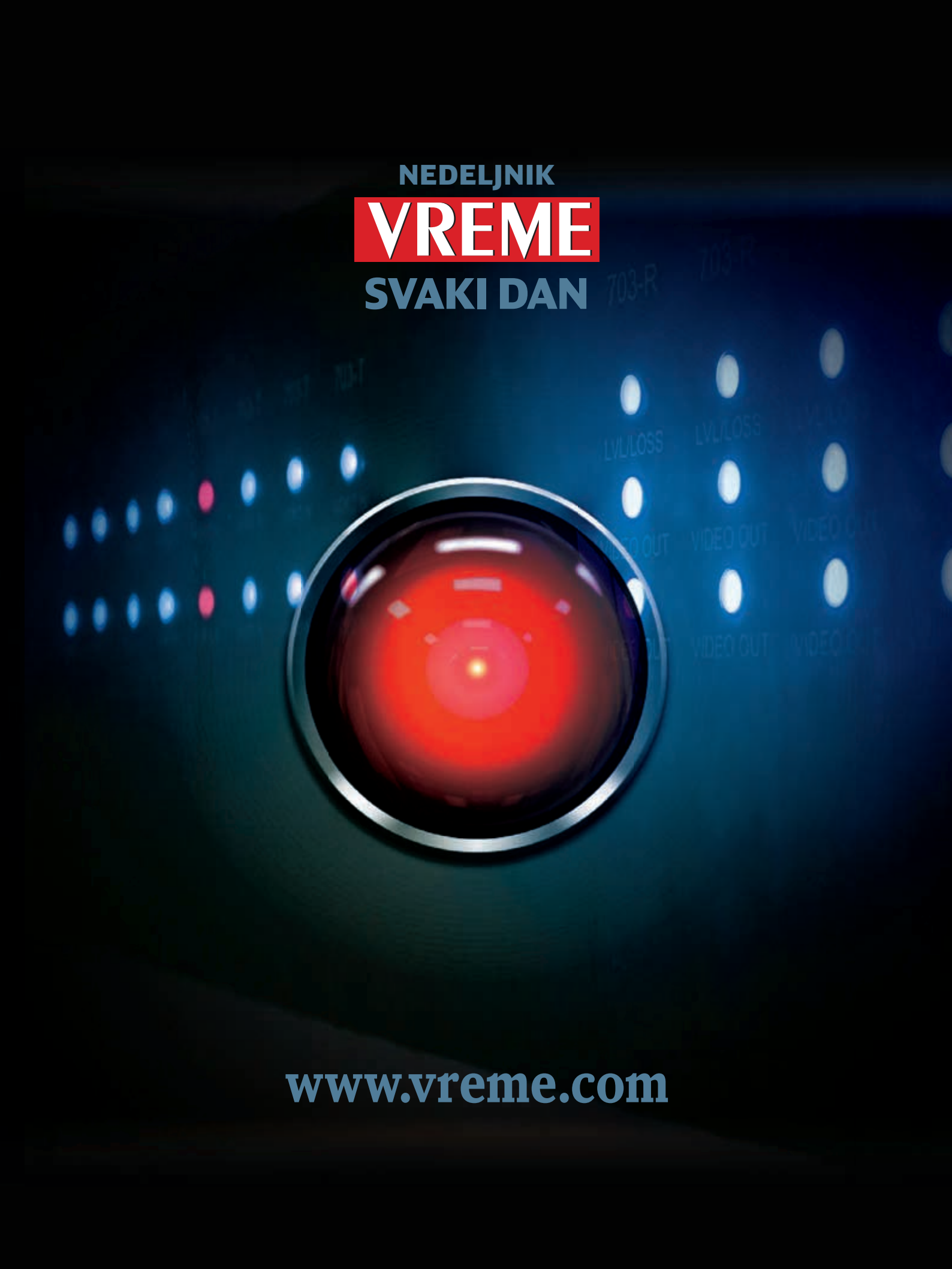

www.vreme.com

Izraelsko-iranski Armagedon

Priča o uništenju i istrebljenju

Kako je persijski pesnik Hafez pevao o ljubavi i vinu. Kako ajatolah Hamnei propoveda o uništenju. Zašto je politika SAD i Izraela prema Iranu pogrešna i zašto je moguće zamisliti nuklearnu pečurku koju vetrovi sa Bliskog istoka nose ka Evropi

Ma kako burna zbivanja u udaljenim delovima sveta bila, začas mogu da dosade kada se o njima izveštava iz dana u dan, kada naizgled nemaju direktnog dodira sa nama. Tako je i sa Bliskim istokom i Severnom Afrikom. Posle burnih prevrata početkom prošle godine i rata u i za Libiju, sada samo usput konstatujemo da se neka vojska negde sukobljava sa nekim pobunjenicima, da su se negde usred gomile civila razneli bombaši-samoubice, da je na desetine i stotine ljudi poginulo, da tamo neki "veliki" odlučuju o sankcijama Siriji i Iranu, da je Iran prinuđen da zlatom plaća pirinač i jestivo ulje. Ovlaš, kao da to nema nikakve veze sa nama, primimo k znanju da se američki ministar odbrane Leo Paneta zabrinuo i rekao da je "velika verovatnoća" da će Izrael tokom aprila ili maja "preventivno" bombardovati nuklearna postrojenja u Iranu, a da potom možda i ne primetimo da je posle "bure u čaši vode" Denis Ros, savetnik predsednika SAD Baraka Obame, požurio da izjavi da ne misli da je Izrael već doneo odluku o vojnoj intervenciji, da rat ne "predstoji neposredno" i da diplomatske mogućnosti "još nisu iscrpljene". Ako Izrael "još" nije doneo odluku, znači li da može svaki čas da je donese, ako rat ne predstoji "neposredno", da je samo odložen?

Izrael smatra da Iran radi na prebacivanju svojih nuklearnih postrojenja duboko pod zemlju, da će ona uskoro biti bezbedna od dejstva bilo kakvih modernih bombi i da zato ne sme da se čeka sa uklanjanjem "potencijalne opasnosti od iranskih atomskih bombi". Izraelski ministar inostranih poslova Avigdor Liberman,

DOLE AMERIKA, DOLE IZRAEL: Demonstracije u Teheranu posle ubistva nuklearnog naučnika Ahmadi Rošana

"stari jastreb" poreklom iz Rusije, i šef obaveštajne službe Mosad Tamir Pardo bili su u Vašingtonu da ubede američke kolege u neophodnost što hitnijeg "prvog udara". "Njujork tajms" piše da su se na tu temu vodile i vode žestoke rasprave između američke i izraelske strane. Iz diplomatskih izvora dopiru glasine da se izraelski premijer Benjamin Netanijahu i Barak Obama ne podnose i da Izrael jedva čeka da neki republikanac uđe u Belu kuću, iako su do sada američki Jevreji mahom više voleli demokrate, jer tvrdokorni "beli konzervativci" nisu imuni na antisemitizam. Drugi, međutim, kažu da je sve to "kobajagi", da Amerika zapravo jedva čeka da Izrael bombarduje Iran "na svoju ruku" i da tako, sa logističkom podrškom SAD, preuzme odgovornost za "prljave poslove".

Pitam prijatelje u Izraelu da li su uplašeni? Kažu da nisu, ali nekako ratoborno: "... ako smo uspešno bombardovali irački atomski reaktor 1982, a sirijski 2007. godine, isto tako ćemo izaći na kraj i sa iranskim, uostalom, ratovi se, daj bože, danas vode elektronski, a i ne treba sve izjave uzimati zdravo za gotovo, jer predstoje izbori..."

Ja mislim da ponekad treba razraditi i scenarija za najgore moguće varijante, jer se događa ne samo da se obistine, nego da bude još i gore.

PRVI SCENARIO UNIŠTENJA: Izrael iz aviona i/ili raketama uspešno razruši iransku "potencijalnu atomsku pretnju". Međutim, Iran još uvek ima dovoljno snage da svojim konvencionalnim raketama, delom stacioniranim u Siriji, verovatno i drugde u regionu (Jordan, palestinske enklave), gađa velike delove Izraela; dolazi do žrtava kod Izraelaca. Šef izraelske vojne obaveštajne službe Aviv Kohavi tvrdi da je trenutno oko 200.000 raketa upereno na ciljeve u Izraelu, kako ručno izrađene tipa "kasam" na području Gaze, tako i rakete srednjeg dometa "Sahab 3" stacionirane u Iranu.

SAD i NATO u tom slučaju ne bi sačekali jalove diskusije u Savetu bezbednosti, računajući na ruski i kineski veto na svaku moguću odluku, i bombarduju Iran i njegove saveznike. Ne zaboravimo: Izrael poseduje atomsku bombu i ima mogućnost da je upotrebi. Čitav arapski svet ustaje protiv jevrejske države, militantne grupe napadaju izraelsku teritoriju. Dolazi do protesta Arapa u Evropi i Americi, bombaši samoubice počinju masovno da deluju na Zapadu.

Rusija sva ta zbivanja ne može da posmatra ravnodušno. Svet se iznenada našao na ivici nuklearnog rata.

DRUGI SCENARIO UNIŠTENJA: Izrael, niti bilo ko drugi, ne bombarduje Iran. Uprkos sankcijama Iran, naravno, opstaje i kroz koju godinu uspe da izradi atomsku bombu i rakete dovoljno snažne da pogode Izrael i druge države u regionu. U nekom trenutku Iran aktivira svoje novo oružje. ▸

Amerikanci pričaju da svoja antiraketna postrojenja na istoku Evrope, na primer u Rumuniji, postavljaju kao odbrambeni štit protiv eventualnih iranskih raketa. Rusi kažu da je to koješta, da su ti štitovi usmereni protiv njih.

Pod pretpostavkom da Iran stvarno radi na pravljenju nuklearne bombe, da li možemo da zamislimo da je lansira na Izrael? I verska i svetovna vlast Irana izjavljuju da Izrael treba da nestane sa lica zemlje. Da li možemo da zamislimo da Izraelci, ako misle da su egzistencijalno ugroženi, upotrebe nuklearno oružje koje već poseduju?

BEZ KOMPROMISA: Ministar inostranih poslova Izraela Avikdor Liberman i ajatolah Hamnei

Ostalo kao u prvom scenariju: SAD i NATO ne čekaju da Savet bezbednosti išta uradi, bombarduju Iran i njegove saveznike, Rusija ne ostaje ravnodušna, nego... Otrovni oblaci posle atomskih eksplozija krenu nošeni vetrovima...

STARI SAN, NOVA GEOGRAFIJA: Ja sam pedesetih, šezdesetih godina prošlog veka, u vreme atomske krize i u jeku hladnog rata, sanjao kako se na horizontu diže pečurka posle bačene atomske bombe i da znam da je sve gotovo. Mogu li danas na javi da zamislim atomske pečurke nad Jerusalimom i Tel Avivom, nad Teheranom i Širazom? Mogu. U Bibliji piše da će se "poslednja bitka" povesti kod Armagedona koji je u Otkrovenju Jovanovom mesto bitke koja obeležava smak sveta i pobedu vojske anđela nad sotonom. Neki tumači smatraju da se radi o planini Megido – na hebrejskom Har Magido – a danas je Megido gradić oko 40 km južno od Galilejskog jezera. Da li bi tu negde mogla da eksplodira prva atomska bomba posle Drugog svetskog rata obeležavajući početak Trećeg? Gete je napisao baladu o čarobnjakovom učeniku koji je šale radi izazvao pošast koju onda više ne ume da zaustavi.

Obe skicirane mogućnosti nazvao sam scenarijima, pa će neko reći da to i jesu samo scenariji za loše filmove, kakve smo već često viđali u bioskopu ili na televiziji. Pre nepunih pola stoleća, uz sovjetske rakete već instalirane na Kubi ili na brodovima i podmornicama koji su plovili Atlantikom u pravcu Zapada, takav rat nije bio plod fantazije, nego užasna preteća realnost. Tada su Kenedi i Hruščov igrali partiju pokera u kome je ulog bio čitav svet. Razum je pobedio, ili strah od uništenja, još su bile sveže slike iz Hirošime i Nagasakija. Danas – i pored sasvim drugačije komunikacije između Kremlja i Bele kuće, vrhova NATO-a i ruske vojske i tesnih veza između Evropske unije i Rusije – mogu da zamislim nekakav sličan poker na račun trećih i između Baraka Obame i Vladimira Putina.

Da li je i dalje istina, kao što se ranije tvrdilo, da upravo "nuklearna ravnoteža" održava svetski mir uprkos lokalnim ratovima koji nikako ne prestaju, samo se premeštaju sa meridijana na meridijan? Pretpostavimo da je nuklearno oružje samo pod kontrolom "razumnih" vlada u SAD, Rusiji, Velikoj Britaniji, Francuskoj i Kini. A da li je to slučaj u Indiji? Pogotovu u rovitom Pakistanu? Da li je Severna Koreja na pragu posedovanja takvog oružja? Šta će Izraelu, koji opstaje u stalnom ratnom stanju, atomska bomba, ako ne sme da je iskoristi?

Prvi posleratni zapadnonemački kancelar Konrad Adenauer, posle protesta što je Amerika na tlu njegove zemlje stacionirala nuklearno naoružanje, stišava situaciju rečima: "Pa to je samo neka vrsta moćnije artiljerije..."

BIBLIJSKA VEZA: Predsednik Izraela Šimon Peres, nosilac Nobelove nagrade za mir, rekao je prošle nedelje u govoru pred svojim parlamentom, a obraćajući se narodu Irana: "Nama neprijateljstvo nije usađeno u kolevku i ne postoji nikakav razlog da živimo kao takvi. Vaš narod je mudar narod, koji teži prijateljstvu i miru, a ne konfliktima i ratu..."

Jevrejsko-persijski odnosi su mnogo stariji od današnjih sukoba, doslovno su biblijski, jer čitamo o njima u Starom zavetu – svetoj knjizi i Jevreja i hrišćana i muslimana – ali se ipak dobrim delom svode na istorijski proverljive činjenice. Reč je o nasilnom preseljavanju Jevreja u Persiju koje obično nazivamo "vavilonskim ropstvom". Persijanci – a tadašnja Persija obuhvata i današnji Iran i Irak na obalama Tigra i Eufrata – ruše Jerusalim oko 605. godine pre Hrista. Jevreji nasilno preseljeni u njihove gradove delom su se asimilirali i uspeli da izgrade svoje hramove, i dalje ispovedaju svoju veru, pevaju svoje pesme, neki od njih su postali važni saradnici tadašnjih vlasti, na primer, cara Nabukodonosora. Nije to bilo ropstvo kao u sagama i legendama, kuluk

Persijski Jevreji

MOLITVA ZA VREME HANUKE: Jevreji u sinagogi Jusefabad u Teheranu

Kao i tokom dva prethodna milenijuma, život Jevreja u Persiji, potonjem Iranu, imao je faze uspona i padova i u XX veku. U vreme vladavine Reze Kana, osnivača dinastije Pahlavija (došao na vlast 1925. godine državnim udarom), njihov položaj je bio dobar sve dok Reza nije počeo da pokazuje simpatije prema nacizmu. Preterana ljubav prema Hitleru koštala je Rezu prestola, pod pritiskom Britanaca morao je 1941. godine da abdicira i prepusti tron svom sinu Mohamadu Rezi Pahlaviju.

Vreme vladavine novog šaha bilo je i zlatno doba za Jevreje u državi koja je već promenila ime u Iran. Iran je bio druga muslimanska zemlja (posle Turske) koja je 1948. godine priznala novu državu Izrael. Te 1948. u Iranu je živelo između 100.000 i 150.000 Jevreja. Do 1953. ih je oko 70.000 emigriralo u Izrael, mahom siromašnijih, da bi se potom emigracija smanjila. Do 1979. jevrejska zajednica u Iranu je napredovala na mnogim poljima. U tom periodu su se u judaizam vratili i mnogi Jevreji koji su u XIX veku bili prisiljeni da pređu u islam, poput čitave jevrejske zajednice u gradu Mašhadu. Oko 80 odsto Jevreja je u periodu pre revolucije pripadalo srednjoj klasi, 10 odsto bogatijem sloju. Neposredno pre Islamske revolucije 1979. godine, dvojica od 18 članova iranske Akademije nauka bili su Jevreji, kao i veliki broj univerzitetskih profesora.

Oko 20.000 Jevreja napustilo je zemlju samo u prvih nekoliko meseci posle Islamske revolucije. Danas većina izvora broj Jevreja u Iranu procenjuje na oko 25.000, što je najveća jevrejska zajednica od svih zemalja sa pretežno muslimanskim stanovništvom na svetu. Priznati su kao manjinska religiozna grupa i po ustavu su ravnopravni sa muslimanima. Imaju jednog predstavnika u parlamentu, baš kao i zoroasterijanci, pripadnici religije koja je u Persiji bila dominantna pre dolaska islama. Islam hrišćane, Jevreje i zoroasterijance prihvata kao "ljude knjige", pripadnike monoteističkih religija, ali je položaj ovih religija oduvek bio bolji u Iranu (Persiji) nego u arapskim državama. Danas je u Teheranu 11 aktivnih sinagoga (25 ih je u celom Iranu), većina ih ima škole na hebrejskom. U Teheranu su i dva košer restorana i jevrejsko groblje, kao i biblioteka sa 20.000 naslova. Dobrotvorna bolnica "Dr. Šapir" je najveća dobrotvorna bolnica bilo koje religiozne manjine u Iranu i jedna od četiri dobrotvorne jevrejske bolnice u svetu.

Mada je jevrejska zajednice u Iranu na papiru potpuno ravnopravna sa ostalima, u realnom životu odnosi Irana i Izraela i te kako utiču na život te zajednice. Vreme predsednikovanja Mohamada Hatamija (1997–2005) bilo je period pokušaja normalizovanja odnosa Irana sa svetom, ali i rušenja mnogih nevidljivih zidova. Prvi susret jednog predsednika Irana posle Islamske revolucije i duhovnog vođe jevrejske zajednice u Iranu bio je susret Hatamija i rabija Jusefa Hamadanija Koena 2002. *godine*. Hatami je 2003. bio i prvi iranski predsednik koji je posle Islamske revolucije posetio sinagogu, a 2004. prvi iranski predsednik koji je javno razgovarao sa izraelskim novinarom.

Najbrojnije zajednice "persijskih Jevreja" u svetu danas žive u Sjedinjenim Američkim Državama i samom Izraelu. Procenjuje se da ih u SAD ima 60.000–80.000. Desetine hiljada su u ovu zemlju emigrirale posle Islamske revolucije i bili su jedan od najbogatijih talasa useljenika u SAD. Najviše ih je u Njujorku i Los Anđelesu. Po podacima iz popisa održanog 2010. u Kaliforniji, od 34.000 stanovnika Beverli Hilsa 26 procenata su poreklom iranski Jevreji. Jedan od njih, Džimi Delšad, bio je biran za gradonačelnika Beverli Hilsa 2007. i 2010. godine.

Procenjuje se da u Izraelu živi između 200.000 i 250.000 Jevreja rođenih u Iranu i njihovih bližih i daljih potomaka. Na sahrani pape Jovana Pavla II 2005. godine, Moše Kacav, tadašnji predsednik Izraela, sedeo je u blizini tadašnjeg iranskog predsednika Mohamada Hatamija. Kacav je posle sahrane ispričao da se rukovao sa Hatamijem i popričao s njim na persijskom jeziku (farsiju). I Hatami i Kacav rođeni su u istom gradu, Jazdu, u Iranu. Kacav (čije ime je na rođenju bilo Musa Gasab) sa porodicom je emigrirao u Izrael 1951. godine, kada je imao pet godina, ali je sačuvao znanje persijskog jezika. Hatami je po povratku iz Italije, izložen žestokim kritikama konzervativaca, negirao da je razgovarao sa Kacavom.

Osim predsednika Izraela, Iran je dao i jednog izraelskog ministra odbrane i načelnika generalštaba. Obe ove funkcije obavljao je Šaul Mofaz, koji je rođen u Teheranu i čiji su roditelji emigrirali u Izrael 1957. godine.

M. Turudić

su vršili povremeno svi građani te zemlje, pa i Jevreji kao i ostali...

Da li sveti psalmi o tom vremenu mogu da se primene na odnose današnjeg Teherana i Jerusalima? Samo uslovno, samo literarno. U toku jedne diskusije u Beču devedesetih godina prošlog veka, pošto se jedan kosovski Albanac, austrijski univerzitetski profesor, uporno pozivao na to da su Albanci potomci Ilira, rekao sam: "Čak i da je tako, to bi značilo da imate veze sa Ilirima kao Hosni Mubarak sa Ramzesom Drugim..." Šala je uspela, pridobio sam nasmejanu publiku. Ali, drevne priče koje se dovoljno uporno ponavljaju imaju uticaja na svest sadašnje javnosti i bez obzira na dokumentovane istorijske podatke postaju deo društvene i političke stvarnosti. Znači, pitanje kakva je veza između Nabukodonosora i današnjeg iranskog predsednika Ahmadinežada i jeste i nije politički relevantno. Jedan nije želeo, drugi ne želi opstanak jevrejske države. Onaj pre 2700 godina je privremeno uspeo da je uništi, ovaj sadašnji izjavljuje da bi to rado učinio. ▸

GETE, HAFEZ I REZA PAHLAVI: Dok sam se jednom šetao parkom ispred hotela "Dorint" u Vajmaru, još izdaleka mi je pao u oči veoma čudan spomenik – dve povelike stolice od granita na bronzanoj ploči okrenute su jedna prema drugoj, kao da pozivaju da neki krupni ljudi sednu na njih i započnu mudar razgovor. Na ploči su isklesani Geteove stihovi, što ne čudi, jer na njegove tragove i spomenike u ovom gradu nailazite na svakom mogućem i nemogućem mestu. Ali, na spomeniku je čudnim slovima isklesana i pesma persijskog pesnika Hafeza koju je Gete preveo.

Gete je Hafezovim stihovima posvetio knjigu pod naslovom *Zapadno-istočni divan*, pri čemu divan treba razumeti u starom i kod nas poznatom značenju, kao razgovor – kao divaniti o nečemu. Hafez je živeo od 1320. do 1389. godine. Iako je bio – ili morao biti – muslimanski vernik, pevao je o ljubavi, dražima ovog života, pa čak i vinu. Gete je veličao iste vrednosti, smatrao da može da vodi dijalog sa pesnikom i istomišljenikom starijim od 400 godina i napisao: "Ko poznaje sebe i druge, saznaće da se Istok i Zapad više razdvojiti ne mogu."

Mnogo kasnije, persijski šah Reza Pahlavi (1919–1980) bio je veoma popularan kod čitalaca žute štampe u Nemačkoj, ne zbog Geteove veze sa Hafezom, već zbog šahove prelepe prve žene Soraje, koja je napola bila nemačkog porekla. Međutim, tokom njegove službene posete Nemačkoj 1967. godine socijaldemokratska studentska organizacija SDS pozvala je na demonstracije protiv šaha i njegove nedemokratske, kako rekoše, "tiranske" vladavine.

I ja sam Pahlavija tada pod uticajem nemačkih socijaldemokrata smatrao mračnim diktatorom, što se tada nije slagalo sa zvaničnom politikom Jugoslavije. Tito je sa Jovankom bio šahov gost povodom spektakularne proslave 2500. godišnjice persijskog carstva od 12. do 16. oktobra 1971. godine koja je podsećala na cara Kira II. Šah Reza je time hteo da zacementira svoju vladavinu, koja se pomalo već ljuljala.

Jugoslovenski ambasador u Iranu bio je u to vreme Laslo Bala. Rekao sam mu šta nemački studenti govore o suverenu kod koga je bio akreditovan. Odmahnuo je rukom: "Znamo, znamo, ali ako on padne sve će biti još mnogo gore..."

Bio je u pravu. Da ne podsećam sada kako je šah zbačen i proteran iz zemlje, kako su na vlast došli fundamentalistički vernici na čelu sa ajatolahom Homeinijem, u čije ime se i danas vodi politika Irana.

IRANSKO PROLEĆE: Predsednik Izraelskog društva za spoljne poslove, bivši izraelski ambasador u Nemačkoj Avi Primor, napisao je nedavno članak pod naslovom "Poziv na iransko proleće". Podsetio je da je današnji verski poglavar Irana, a time i stvarni vladar, ajatolah Hamnei, naslednik pomenutog ajatolaha Homeinija, izjavio da je njegov cilj da "uništi Izrael" i da će Iran masivno podržavati sve antiizraelske snage, kao što su Hezbolah i Hamas. Primor, međutim, ukazuje i na to da je današnji iranski režim sve nepopularniji među Iranci-ma, da je ekonomska situacija sve gora, nezaposlenost sve veća, iranska valuta je u poslednje vreme izgubila pedeset odsto od svoje vrednosti. U takvoj situaciji, po njemu, nije pitanje da li će se narodna volja okrenuti protiv te svoje vlasti, hoće zasigurno, nego šta će biti posle?

Primor pod "iranskim prolećem" podrazumeva rušenje vlasti "mračnih" verskih poglavara i doslovno kaže: "Šta je izlaz iz krize? Verovatno ne postoji nikakav način da se Iran natera da odustane od svojih atomskih ambicija. Ta je želja svojstvena većini stanovništva, čak

i kad gaji nepoverenje prema sadašnjem režimu. Pravo pitanje nije da li će Iran imati atomsko oružje, nego u čije će ruke ono pasti. U rukama ajatolaha bilo bi opasno. Dodatno još i zbog toga što bi Iran takvo oružje mogao da podeli i raznim terorističkim organizacijama širom sveta sa kojima sarađuje. Ali atomsko oružje u rukama demokratskog, prema svetu otvorenog Irana, koji je u savezu sa Zapadom, ne mora da bude nikakva opasnost. Cilj Zapada bi, dakle, trebalo da bude da pokuša da mase Irana ohrabri na iransko proleće, po receptu takozvanog arapskog proleća."

Jeste to zanimljivo razmišljanje, ali kao da Primor zaboravlja da je Iran geografski mnogo bliži Rusiji nego zapadnoj Evropi ili Americi, i da ne može tek tako da se priključi nekakvom Zapadu i uspostavi zapadnu demokratiju. Osim toga, "arapsko proleće" izazvalo je po Izrael mnoge nove opasnosti, na primer, nova, "demokratski izabrana" egipatska vlast nagoveštava da će otkazati ugovor iz Kemp Dejvida koji je obezbeđivao veliki stepen stabilnosti i relativnu bezbednost i mir u regionu.

Ozbiljni diktatori kao Mubarak ili suludi Gadafi bili su na svoj način prilično pouzdani partneri, u najmanju ruku znalo se šta se od njih dobija i po koju cenu. Sirijski predsednik Asad u tom pogledu liči na njih. Ćutanje ponekad može da bude rečitije od bučnih izjava. Izrael, koji tako glasno upozorava na opasnost koju predstavlja Iran, prilično je tih i diskretan u odnosu na krvave događaje u Siriji, iako je Damask blizak saveznik Teherana, iako Izrael vojno drži deo Sirije, Golansku visoravan. Asad zasada kontroliše i pola miliona palestinskih izbeglica u svojoj zemlji i Libanu, koje Izrael prepoznaje kao potencijalnu opasnost za sebe. Oni već dugo žive u izbegličkim logorima, među njima vlada beda, očaj, nemaju nikakve perspektive.

Islam je jedina religija koja se širi, koja može da računa na sve više vernika. Pre svega zbog loših životnih uslova, zbog pritiska Zapada ili politike Izraela, mnogi muslimani su podložni uticaju fundamentalista.

Islam, ipak, nije jedinstven. Šiiti i suniti, pojedine sekte unutar glavnih struja, međusobno se vekovima sukobljavaju, danas intenzivno u Iraku, sve više u Siriji, ali i u Bahreinu, Saudijskoj Arabiji ili Pakistanu. Granice većine današnjih arapskih zemalja povučene su prilično proizvoljno kao posledice kolonijalnog vremena, verske struje su vezane za dinastije, bogatstvo zahvaljujući nafti je doskora garantovalo mir, ali sada budi i zavist i nove prohteve. Ako bi popustio pritisak sa strane i izbledela slika zajedničkog neprijatelja, sve bi među njima moglo da se odvija kao kad su za vreme Tridesetogodišnjeg rata u XVII veku usred Evrope zaratili katolici i protestanti. To bi bio treći scenario uništenja.

Tako bih ja razmišljao da sam na visokom položaju u Pentagonu, NATO-u ili Mosadu. Kao čovek koji je preživeo holokaust, sa tugom mogu samo da primetim da je žudnja ka istrebljenju projektovanih neprijatelja postojana kao i samo čovečanstvo, da se konflikt između Izraela i arapskog sveta neće okončati pomirenjem, već na ovaj, ili onaj način, uništenjem. Kao pisac istorijskih romana, mogu samo da slegnem ramenima i konstatujem po ko zna koji put da se uprkos satelitskoj televiziji, internetu i mobilnim telefonima svet i dalje menja i ratovima, masovnim ubijanjem i genocidom. Priča tako bliska svima koji su vezani za bivšu Jugoslaviju. ◂

Ivan Ivanji

Postrevolucionarni Egipat

Krvavi fudbal i sumnjive NVO

Zašto je na fudbalskoj utakmici stradalo 79 ljudi. Palestinski faktor i "subverzivne" nevladine organizacije

Za "Vreme" iz Kaira

U Egiptu se neretko desi da neko izgubi glavu zato što je ostao dužan pet funti (manje od jednoga dolara) ili da ga ustrele zato što je mrko pogledao komšiju ili nešto rekao nečijoj ženi, ćerci ili sestri. Ali, kada posle fudbalske utakmice u Port Saidu između domaćeg Al Masrija i kairskog Ahlija na teren provali razuzdana rulja navijača i na igralištu ostane 79 mrtvih i preko hiljadu ranjenih, onda dara pređe meru. Širom Egipta traju neredi i sukobi sa vojskom i policijom. Skoro svakoga dana na ulicama ostane na desetine ubijenih i ranjenih.

Demonstranti traže da vojska i policija odgovaraju, zato što nisu sprečile krvoproliće u Port Saidu. Traži se odlazak Vojnog saveta, koji i dalje vuče sve konce u državi, raspisivanje predsedničkih izbora. Mnogi smatraju da su "za sve krivi prijatelji bivšeg predsednika Hosnija Mobaraka koji su potplatili kriminalce, huligane ali i brojne navijače da započnu tuču koja je poprimila masovan, ubilački oblik". Domaći i strani analitičari naklapaju i o sukobu levice i desnice, islamista i njihovih protivnika.

Novinar i vrsni poznavalac navijačkog mentaliteta Mohamed Gamal Bešir je tom prilikom, međutim, napisao: "Slobodno se može reći da najmanje 80 odsto Egipćana pojma nema o politici, i to važi i za navijače." To važi i za narodne mase koje su demonstrirale i demonstriraju za demokratiju i građanske slobode.

Hodža je u Egiptu neka vrsta političkog komesara koji formira javno mnjenje. Kada hodže u džamijama "objašnjavaju" da su "stranci krivi za sve nevolje i nedaće i da ih zato treba što pre isterati iz Egipta", onda ne čudi ako policija maltretira strance.

Egipćani su oduvek važili za pitome i tihe ljude. Kako kaže koptski (hrišćanski) milijarder i jedan od najbogatijih ljudi sveta Nagib Soveiris, "što su siromašniji, oni su sve bolji". Egipatska revolucija i izlazak "demokratije" na ulice promenili su, međutim, stanovništvo i stvorili atmosferu u kojoj je moguće da se fudbalska utakmica pretvori u masakr.

BEDA I REVOLUCIJA: Slike konfuzije i neizvesnosti vide se na svakom koraku. Tako se ispred libijske ambasade u Kairu svakodnevno okuplja na hiljade seljaka i ljudi bez posla iz delte Nila koji čekaju na vize za Libiju, u koju su Egipćani pre revolucije putovali samo sa ličnom kartom. Seljaci stižu pred ambasadu autobusima, dočekuju ih stanovnici Kaira, ali i Libijci kojih ovde ima na desetine hiljada i sada žele da se vrate u svoju zemlju. Nastaje nezamisliva gužva koja se često završava masovnom

ČEKAJUĆI DEMOKRATIJU:
Demonstrant na trgu Tahrir u Kairu
Foto: REUTERS

tučom. Pritom se ceo kraj ori od ljudske dreke, galame i urlikanja u koje se mešaju ponude lokalnih trgovaca hranom i bezalkoholnim pićima, ali i "advokata" koji nude svoje usluge podnosiocima viza, jer je većina onih što hoće u Libiju nepismena.

Pred Mogamom (zgrada policijsko-administrativne uprave), koja dominira trgom Tahrir kao spomenik sovjetskoj socijalističkoj arhitekturi zastrašujuće veličine, postavljeno je oko 200 klozeta, jer se tu svakodnevno odvija egipatski postrevolucionarni život i to na dva koloseka. Na povećem platou na ulazu u Mogamu trguje se i prodaje sve i svašta: maslinovo ulje, sušene haringe, tiganji, hemijske olovke, kineske rukavice i korejske kravate. Sve to je "garnirano" sušenim urmama, lepinjama, kafom i čajem koje konzumiraju i prodavci i kupci. Malo dalje uz trotoar ambulantna kola u kojima demokratski orijentisani doktori i sestre uzimaju krv od dobrovoljnih davalaca, koje su pre toga zavrbovali njihovi pomoćnici. Samo nekih desetak metara dalje su šatori "doživotnih revolucionara" koji se tu u manjem ili većem broju nalaze nedeljama i mesecima. Na zapadu ih nazivaju demokratama i revolucionarima.

PALESTINSKI FAKTOR: U opštem političkom metežu sve prisutniji je i "palestinski faktor". Početkom decembra prošle godine u Kairu se obreo premijer novoizabrane vlade Hamasa u pojasu Gaze, Ismail Hanija, koji je došao na poziv vrhovnog poglavara Muslimanske braće Mohameda Badije. Njihov srdačan susret u kairskom kvartu Mokatam izraelski general Ejal Ajzenberg opisao je "kao arapsko proleće koje se pretvorilo u radikalnu islamsku zimu". Hanija je poručio svetu da je od sada Hamas "džihad Muslimanske braće, ali sa palestinskom vizurom".

Dobri odnosi egipatske Muslimanske braće i Palestinaca datiraju još od prve polovine prošloga veka. U aprilu 1948. godine, kada je većina arapskih vlada oklevala ili odbijala da uzme učešća u odbrani Palestine, egipatska Muslimanska braća uputila su tamo tri bataljona dobrovoljaca. Odnosi između Braće i Palestinaca od tada su imali svoje padove i uspone, ali nikada nisu bili prekidani. Sa zvaničnim formiranjem Hamasa 1987. godine, oni su bili kanalisani. Palestinski izvori u Kairu poručuju da na susret Hanije i Badijea valja gledati u "istorijskom kontekstu", jer "podmlađuje vezu Braće i Palestinaca, a Hamasu daje veću i jaču političku ulogu nakon godina izolacije". Hanija je izrazio nadu da će "uspeti da proširi palestinski islamski pokret u Egiptu", i tako potvrditi da "palestinska stvar" ima i dalje svoju stratešku dubinu.

Dve nedelje posle ovog susreta oglasila se nova islamska firma na egipatskom Sinajskom poluostrvu najavljujući napade na vojnu huntu u Kairu, kao i na američke ciljeve, citirajući pritom reči osnivača Al Kaide Osame bin Ladena da "Amerika neće imati mira sve dok u miru ne budu uživali i Palestinci". Poručili su da se zovu "Ansar al Džihad na Sinaju" i zapretili da će "dati sve od sebe u borbi protiv korumpiranog egipatskog režima i njegovih saveznika među Jevrejima i Amerikancima i svima drugima".

Od 2004. do 2006. Sinaj je bio meta brojnih bombaških napada na turistička mesta u kojima je ubijeno preko 100 turista. Nedavno se po prvi put oglasila i organizacija "Jedinstvo i Sveti rat". Od februara prošle godine sinajski gasovod kojim ide gas u Izrael i Jordan bio je napadnut i rušen deset puta. Pošto je egipatska vlada saopštila da je "uhapšen jedan čovek, ali da je nažalost umro u zatvoru", Jordan je zamolio Egipćane "da malo bolje čuvaju gasovod" i istovremeno ponudio da pošalje svoje vojnike da čuvaju ovu instalaciju, što su vlasti u Kairu uvređeno odbile.

U Egiptu sudnice se često pretvaraju u pravi cirkus. Videlo se to i na početku suđenja bivšem predsedniku Hosniju Mubaraku. Na redovnim suđenjima često se pobiju advokati tužbe i odbrane, publika između sebe, udaraju se plastičnim flašama za vodu, cipelama ili papučama, što je ovde najveća uvreda.

U cirkus preti da se pretvori i suđenje koje su vlasti najavile optuženim strancima i domaćim ljudima iz nevladinih organizacija. U decembru prošle godine policija je provalila u kancelarije 17 nevladinih organizacija i izvršila premetačinu. Nakon toga je saopšteno da se na spisku "onih koji treba da odgovaraju za mešanje u unutrašnje stvari zemlje i još neke druge mahinacije" (vidi okvir) nalazi 19 Amerikanaca, troje Srba, četvoro Nemca,14 Egipćana i troje Arapa. Niko od njih nije uhapšen, niti mu je oduzet pasoš, samo je svima rečeno da "ne mogu da napuste Egipat". ◂

Miroslav Višnjić

"Subverzivna" delatnost NVO

U Egiptu su 44 osobe osumnjičene za osnivanje i vođenje kancelarija stranih nevladinih organizacija, dobijanje novca od stranih agencija i upotrebu tog novca za delovanje bez odobrenja egipatske vlade. Među njima se nalazi i troje srpskih državljana koji su radili u Nacionalnom demokratskom institutu (NDI), potvrdio je ministar policije Ivica Dačić. Prema njegovim rečima, to su Mirjana Jovanović koja je radila u Kairu, šef kancelarije NDI u Aleksandriji Budimir Milić i šef kancelarije NDI u Asjutu Elmedin Kurtović. "Svi su oni na slobodi, ali svima je zabranjeno da napuste Egipat", rekao je Dačić.

Sudije koje vode istragu optužile su domaće i strane nevladine organizacije da se nedozvoljeno mešaju u politiku i da im je to glavna aktivnost, ističući i da rade bez potrebne dozvole.

Ovaj sudski proces preti, između ostalog, da dodatno ugrozi ionako poljuljane odnose između Egipta i SAD. Amerika je najveći donator u Egiptu. Američki saradnici NVO koji u Kairu rade za *International Republican Institute* i *National Democratic Institute*, izjavili su da ne znaju da li će im nakon sudskog procesa biti izrečene novčane ili zatvorske kazne u trajanju do pet godina. Obe organizacije finansira američki Kongres i bave se obukom za vođenje izbornih kampanja i odnosima sa javnošću. Među optuženima nalazi se i sin američkog ministra saobraćaja Reja Lahuda.

Optužnica egipatskog tužilaštva usledila je samo dan nakon što je šefica diplomatije SAD Hilari Klinton zapretila da će Vašington Egiptu uskratiti godišnju vojnu pomoć od 1,3 milijarde dolara, ukoliko ne obustavi istrage protiv NVO.

Egipatske bezbednosne snage su još prošlog decembra pretražile preko deset NVO. Zaplenjeni su kompjuteri i gotovina, a kancelarije su zatvorene. Uprkos zahtevima SAD, egipatske vlasti nisu popustile i slučaj je eskalirao dotle da se u Vašingtonu govori o "agresivnom antiamerikanizmu".

Egipatska prelazna vlada tvrdi da ne može da se meša u "nezavisno sudstvo". Egipatski i strani saradnici NVO tvrde, međutim, da je reč isključivo o politički motivisanom procesu.

Fotografije: REUTERS

Kriza i izbori

Vlade na giljotini

Dvadeset primera odlaska s vlasti zbog rastućeg nezadovoljstva mladih nezaposlenih ljudi. Glasači ističu leve zahteve, a glasaju za desnicu. Bankari moćniji od političara

U poslednje tri godine mnogo političkih garnitura je oduvano sa scene. Uzroci: ekonomska i dužnička kriza, porast socijalne napetosti, bitka iza scene između centara finansijske i političke moći, porast korupcije, preispitivanja o karakteru savremenog kapitalizma, sporovi o karakteru Evropske unije. List "Forin polisi" napravio je listu od dvanaest političara u EU koji su izgubili vlast u jeku ekonomske krize.

"Palih anđela", međutim, ima znatno više. Što na redovnim, što na vanrednim izborima, vlade su promenile stabilna Danska i evro-federalistička Britanija, zatim krizom zahvaćene Italija, Grčka, Španija, Portugal, Irska, Island. Zatim periferne Letonija, Mađarska, Ukrajina, Slovačka, Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, pa i, prošle nedelje, susedna Rumunija...

Litvanija, Estonija i Poljska predstavljaju retke zemlje u kojima su birači ponovo poklonili poverenje partijama na vlasti. U Rusiji vlast je zadržala Jedinstvena Rusija, ali je zbog sumnji u regularnost izbora izgubila moralni kredibilitet, tako da Putin vodi predsedničku kampanju s osloncem na širi narodni front.

U ovom pregledu palih vlada ne računaju se revolucionarne promene na Bliskom istoku koje su zbrisale čitave režime. U poretku koji traje decenijama pad same vlade, međutim, i ne predstavlja neki odušak. U Tunisu je, doduše, ostavka vlade februara 2011. smanjila konfrontacije, ali u Egiptu smena kabineta očito nije smanjila javni bes protiv vojnog režima...

UZROCI: Peter Ridel, direktor Instituta za proučavanje vlada, piše o široko rasprostranjenom razočaranju političkom klasom, rastućem nezadovoljstvu sve većeg broja mladih nezaposlenih ljudi i o eroziji njihovih aspiracija. U nekim evropskim zemljama lomila su se koplja oko karaktera i ustrojstva Evropske unije i oko imigracionih politika, uz jačanje uticaja desnih partija. "Fajnenšel tajms" piše, međutim, da se u Danskoj, Švedskoj i Finskoj, koje se takođe suočavaju s mogućom recesijom u 2012, to ne pretvara automatski u jačanje antiimigracionih desnih partija. Zločin Andersa Brejvika u Norveškoj u tom smislu je bio neka vrsta otrežnjujućeg šoka.

Bankari se pokazuju moćnijim od političara – uprkos kritici bankarske gramzivosti, promenjeno je više predsednika vlada nego direktora banaka; a i za predsednike vlada mimo izborne volje građana postavljani su bankari ili s njima povezana lica – kao Mario Monti u Italiji, Lukas Papademos u Grčkoj i ministar finansija Luis de Gindos u Španiji.

Birači su uglavnom isticali levičarske zahteve, a češće glasali za desne nego za leve vlade...

Paralelno sa socijalnim i ekonomskim napetostima izgleda da je aktuelizovana i maksima Vilija Branta, nemačkog socijaldemokratskog kancelara (1969–1974): "Demokratija nije stvar efikasnosti, već – morala."

Kipar – duga senka grčke krize

Kiparska vlada je podnela ostavku 4. avgusta 2011, nakon vesti da je bonitet za kiparske državne obveznice smanjen i pošto su izbili protesti. Kao i u Irskoj, glavni problem su kiparske banke, koje navodno poseduju grčke državne obveznice u vrednosti od gotovo 20 milijardi evra, pa mogu biti ugrožene reprogramiranjem grčkih dugova. Navodno je u igri nekoliko milijardi evra, što za zemlju čiji ceo budžet iznosi 17 milijardi evra može biti preveliki teret. Ostavku vlade je ubrzalo možda i to što je u skladištu mornaričke vojne baze na Kipru 11. jula 2011. došlo do velike eksplozije municije kada je poginulo 13 osoba, a oštećena je i najvažnija elektrana zemlje i jedan uređaj za desalinizaciju.

Irska – poražena Fiana Fej

Premijer Irske Brajan Koven dao je ostavku na premijersku fotelju 9. marta 2011. godine, zbog male podrške, a stranka Fiana Fej, koja je Irskom vladala 60 godina, u toku 80 godina irske nezavisnosti, ubedljivo je poražena na izborima. Vlada premijerke Ende Keni uvela je mere štednje kao uslov za prihvatanje paketa od 113 milijardi dolara (EU/IMF) u 2010, uz najavu da će irski privredni rast biti kao u Francuskoj i Nemačkoj. Irska ekonomija bi, sudeći po projekcijama, trebalo da raste za 1,3 odsto u 2012, daleko ispod vladinih predviđanja. Stopa nezaposlenosti je 14 odsto, a nije viša zato što veliki broj mladih Iraca nalazi posao u inostranstvu.

Portugal – četvrti krug

Premijer Portugala Žoze Sokrateš je zbog dužničke krize nalik onoj u Grčkoj i Irskoj, podneo ostavku 21. juna 2011. nakon što je pet opozicionih partija odbilo da podrži njegov program mera štednje, što je bio četvrti krug kresanja budžeta u toku iste godine i uslov da Portugal dobije 111 milijardi dolara u okviru paketa spasavanja koji su garantovali EU/MMF. Portugal je u dubokoj recesiji, predviđa se da će ekonomija pasti za tri procenta, nezaposlenost obuhvata 13,6 odsto stanovništva. Visina duga je 105 procenata BDP-a.

Mađarska – Orbanova kontra

Premijer Mađarske Ferenc Đurčanji, jedini postkomunistički premijer koji je osvojio dva mandata, 14. aprila 2009. podneo je ostavku zbog toga što su izbile demonstracije kada je u javnost procurio snimak koji pokazuje da je lagao o stanju državnih finansija kako bi bio ponovo izabran. Nazvao je sebe preprekom u naporima zemlje da se oporavi od ekonomske krize koju je karakterisala nezaposlenost, pad poverenja biznismena i pregovori o neophodnoj pomoći od EU i MMF-a. Njegov naslednik desničar Viktor Orban suzbija slobodu štampe i menja ustav, što izaziva zabrinutost u EU.

Hrvatska – poraz HDZ-a

U Hrvatskoj je u trenutku kada je ona postajala članica EU, na izborima 4. decembra 2011. pobedila leva Kukuriku koalicija (premijer je Zoran Milanović iz leve Socijaldemokratske partije), a Hrvatska demokratska zajednica je uprkos napretku u procesu priključenja EU ostvarila najgori rezultat u svojoj istoriji...

Pad HDZ-a je mogao da se predvidi posle iznenadne ostavke hrvatskog premijera Ive Sanadera 1. jula 2009. Sanader je dva puta biran za premijera Hrvatske – prvi put 23. decembra 2003. godine, a drugi put 12. januara 2008. godine. Posle ostavke pobegao je u Austriju, onda je posle mnogo peripetija izručen Hrvatskoj, gde mu se sudi za korupciju.

Italija – bez Berluskonija

Trostruki premijer Italije Silvio Berluskoni, nakon niza skandala koje je preživeo, podneo je ostavku 16. novembra 2011. nakon rascepa vladajuće koalicije zbog iz Brisela nametnutih ekonomskih re-

PRISILNA PRIMOPREDAJA VLASTI: Mario Monti i Silvio Berluskoni

formi. Predsednik Đorđo Napolitano je poverio mandat ekonomisti i bankaru, bivšem evropskom komesaru Mariju Montiju. Posle preuzimanja vlasti on je uveo oštre mere štednje i povećao poreze. Evropljani su pozitivno reagovali, ali posmatrači se pitaju da li briselska tolerancija može dugo trajati, s obzirom na činjenicu da i ovaj bivši evrokrata učestalo javno kritikuje Nemačku, nazivajući je "kolovođom globalne netolerancije" (*capofila di intolleranza globale*).

Bosna i Hercegovina – duga ustavna kriza

Bosna i Hercegovina je dobila zajedničku vladu, koja se bira po nacionalnom i entitetskom ključu, pošto su, četrnaest i po meseci nakon izbora, lideri vodećih stranaka u BiH, SNSD-a, SDS-a, SDP-a, SDA, dva HDZ-a, 28. decembra postigli dogovor o formiranju Saveta ministara BiH, što je u februaru potvrđeno u parlamentu BiH. ▸

BEDA I NEZAPOSLENOST: Protesti u Bukureštu

Rumunija – nemiri

Premijer Rumunije Emil Bok, koji je na vlast došao 2008, podneo je ostavku 6. februara 2012, kako je rekao, da bi "razvejao socijalne i političke tenzije nakon velikih uličnih protesta, izazvanih smanjivanjem zarada u javnom sektoru za 25 odsto i povećanjem poreza, što je bio uslov za kredit od MMF-a. Rumunija je druga na listi siromaštva u EU, ispoljavana su očekivanja da će privreda rasti za 1,5 do 2 procenta, ali to je nedovoljno da bi se dostigao nivo pre krize. Emil Bok, predsednik Demokratsko-liberalne stranke čiji je član i predsednik Trajan Basesku, na vlasti je od decembra 2008.

Španija – najgora recesija u 60 godina

PREOKRET U DESNO: Premijer Marijano Rahoj

Premijer Španije Hose Luis Rodriges Sapatero podneo je ostavku 21. decembra 2011. zbog najgore recesije u Španiji u poslednjih 60 godina, s nezaposlenošću od 22,8 procenata i budžetskim deficitom od osam procenata BDP-a. Nakon toga je Socijalistička partija doživela najveći poraz od povratka demokratije u Španiju.

Vlast je osvojio konzervativni lider Marijano Rahoj, čija je vlada predložila plan štednje težak 20 milijardi dolara. Za ministra finansija postavio je Luisa de Gindosa, bivšeg direktora propale američke banke Liman Braders za Španiju i Portugal...

Belgija – svetski rekord prelazne vlade

U Belgiji koja ima komplikovan sistem funkcionisanja vlade parlamentarni izbori od 13. juna 2010. pokazali su da je u Flandriji najjača flamanska nacionalistička Nova flamanska alijansa, a u Valoniji Socijalistička partija, a zbog ustavnih i jezičkih sporova pregovori su odlagani do 30. marta 2011, da bi novi premijer Elio di Rupo položio zakletvu tek u decembru 2011, što je verovatno svetski rekord u trajanju tehničke prelazne vlade.

Ukrajina – "narandžasti" u nevolji

I baršunaste revolucije iz 1990-ih jedu svoju decu. Predsednik Ukrajine Viktor Juščenko, koji je došao na vlast 28. januara 2005. godine u "narandžastoj revoluciji", na izborima 2010. godine bio je peti sa 5,5 odsto glasova. Njegova partnerka u revoluciji, premijerka Julija Timošenko, predsednica stranaka "Sveukrajinski savez – Domovina" i "Blok Julije Timošenko", dospela je zatvora – osuđena je na sedam godina zatvora zbog malverzacija prilikom sklapanja ugovora o trgovini prirodnim gasom. Inače, pre dolaska na vlast Julija je optuživala bivšeg ukrajinskog predsednika Leonida Kučmu za korupciju. Ekonomsko stanje: usporavanje rasta, nezaposlenost, porast broja beskućnika. Vlast je osvojio njegov rival Viktor Janukovič, koga na Zapadu kritikuju zbog suđenja Juliji Timošenko, suzbijanja slobode štampe i mreže NVO. Predsednik Evropskog saveta Herman van Rompuj je u decembru izjavio da će potpisivanje i ratifikovanje sporazuma o zoni slobodne trgovine s Ukrajinom zavisiti od "političkih okolnosti". U korist Julije Timošenko intervenisala je i američka državna sekretarka Hilari Klinton, tokom susreta s ukrajinskim predsednikom Janukovičem u Davosu u januaru 2012.

Island – prezaduženost

Predsednik Islanda Geir Harde, koji je bio na položaju od 2006. godine, izgubio je vlast 1. februara 2009. posle nekoliko nedelja protesta izazvanih krahom prezaduženog islandskog bankarskog sistema i smanjenja BDP-a za 9,6 procenata u 2009.

Japan – eho cunamija

Japanski premijer Naoto Kan podneo je ostavku 26. avgusta 2011, zbog ozbiljnih socijalnih i ekonomskih izazova dok se Japan oporavlja od katastrofalnih posledica cunamija i nuklearne nesreće u Fukušimi. On je bio peti japanski premijer u poslednjih pet godina.

Danska – povratak levice

Na izborima u Danskoj 15. septembra 2011. socijaldemokrate, koje predvodi Hele Torning Šmit, pobedile su koaliciju desnice i centra Venstre. Socijalno-liberalna partija i Socijalistička narodna partija postale su deo trojne vladine koalicije u Danskoj, koja inače ima najmanju razliku u prihodima stanovništva, najveću minimalnu platu, čija je nezaposlenost 7,4 odsto, ispod evropskog nivoa od 9,6 odsto sudeći po podacima MMF-a. Prema izveštaju podnetom na Svetskom ekonomskom forumu u Davosu 2008, danska ekonomija spada u najkonkurentnije u svetu, a po OECD-u Danska je imala najslobodnije tržište u EU 15 – i pored jakih elemenata "države blagostanja" i poreskog opterećenja koje je dostizalo nivo od 46 odsto u 2011.

SVAKODNEVICA: Štrajkovi u Grčkoj

Grčka – pretnja bankrota

Premijer Grčke Jorgos Papandreu došavši na vlast 2009. obećao je da će sprovesti reforme i očistiti zemlju od korupcionaških skandala, ali nakon dve godine obeležene bolnim merama štednje, nasilnim demonstracijama i ponižavajućim spasonosnim pozajmicama, Papandreu je najavio referendum o merama štednje, što je razbesnelo evropske kreditore. Podneo je ostavku 10. novembra 2011, posle očitog pritiska evropskih političara. Nasledio ga je Lukas Papademos, bivši funkcioner Evropske centralne banke, koga podržava Brisel. Grčka je posle lomljenja ruku ipak pristala na kontroverzni paket smanjenja plata za 22 procenta, što je uslov za paket pomoći težak 130 milijardi evra. Javno mnjenje je neprijateljski raspoloženo, demonstracije i sukobi se nastavljaju, dok briselski faktori poručuju da im nisu dovoljna samo grčka obećanja da bi "pustili novac".

Britanija – poraz laburista

Premijer Britanije Gordon Braun, koji je došao na vlast nakon desetogodišnje vladavine Tonija Blera, u Dauning strit se uselio 2007, a zbog kreditne krize i zbog nezaposlenosti koja se udvostručila izgubio je vlast 11. maja 2010, njegovi laburisti izgubili su 91 mesto u parlamentu. Torijevac Dejvid Kameron formirao je vladu sa liderom liberalnih demokrata Nikom Klegom. Dok je britanska ekonomija zapadala u krizu, novi premijer je bio primoran da usvaja oštre mere štednje, da ulazi u konflikt sa Evropljanima da bi sprečio oporezivanje transakcija u Sitiju pošto od nacionalne banke (*The Bank of England*) očekuje da upumpa milijarde funti sterlinga u privredu da bi se podržao vladin program. U Londonu su izbili teški neredi koje je Kameronova vlada prikazala kao huliganizam.

Slovačka – "ne" EU paketu

Premijerka Slovačke Iveta Radičova, prva žena na premijerskom mestu u toj zemlji, izgubila je poverenje parlamenta 11. oktobra 2011. nakon što su slovački poslanici odbili da podrže slovački doprinos od 4,5 milijardi evra evropskom Fondu za stabilnost, što su u Briselu doživeli kao ugrožavanje antikriznog paketa. Premijerka Iveta Radičova je zapretila da će podneti ostavku ukoliko predlog ne dobije većinu. Nije ga dobio – nedostajao je 21 glas. Parlament je dva dana kasnije ipak podržao paket pod teškim pritiskom EU, ali Iveta Radičova je već bila podnela ostavku. Izbori su zakazani za mart 2012, ali bez Radičove koja pripada konzervativnoj Slovensko-demokratskoj i hrišćanskoj uniji – Demokratskoj stranci. Neke indicije govore da je sada najpopularnija levičarska partija Socijalna demokratija SMER, koju vodi Robert Fico, prethodni slovački premijer, poznat po izjavama da "nije primetio baršunastu revoluciju" u Čehoslovačkoj, jer je bio zauzet poslom u tadašnjem ministarstvu pravde, a da nije primetio ni progres posle nje...

Letonija – evropska Argentina

Premijer Letonije Ivars Godmanis 12. marta 2009, godinu dana nakon što je osvojio mandat, podneo je ostavku zbog protesta na ulicama, velike nezaposlenosti (50 odsto), smanjenja BDP-a za 10,5 procenata u 2008. i smanjenja plata za 19 procenata, zato što je MMF primoravao vladu da smanji troškove za 15 procenata. Nasledio ga je ministar finansija Valdis Dombrovskis. U aprilu 2010. Letonija je imala najveću stopu nezaposlenosti u EU, 22,5 odsto – tada veću i od španske. Opisujući krizu u koju zapadaju periferne zemlje EU, Pol Krugman je napisao u "Njujork tajmsu" da je Letonija – evropska Argentina.

Francuska – gubi li Merkozi

Neki kažu da za promenu vlade treba da se pripremi Francuska, u kojoj je bilo žešćih socijalnih konflikata, čiji predsednik Nikola Sarkozi solidno zaostaje za socijalističkim kandidatom Fransoa Olandom, a francuski Senat su nakon više od 50 godina preuzeli socijalisti. Nemačka kancelarka Angela Merkel je poručila da planira da se pojavi u francuskoj izbornoj kampanji narednog proleća u korist Sarkozija, zbog pretpostavke da će Oland biti teži partner, da će želeti da ponovo pregovara o odlukama donetim u Briselu o merama za jačanje evra. Fransoa Oland je, pak, na kongresu nemačke Socijaldemokratske partije, svoj govor završio na nemačkom: "Dragi drugovi, siguran sam da ćemo zajedno pobediti."

Slovenija – ko je pobednik

Premijer Slovenije Borut Pahor je podneo ostavku krajem septembra 2011. zato što je na referendumu odbačen predlog o pomeranju starosne granice za penzionisanje na 65 godina. U Sloveniji su 4. decembra 2011. održani vanredni izbori na kojima je gradonačelnik Ljubljane Zoran Janković sa svojom novom strankom levog

centra Pozitivna Slovenija tesno pretekao rivale iz partije desnog centra Slovenačke demokratske stranke (SDS) bivšeg premijera Janeza Janše. Janković, međutim, nije uspeo da dobije većinu u parlamentu i Janez Janša je sastavio vladu desnog centra. Slovenački javni dug je na nivou 45,5 odsto BDP-a u 2011, a u 2012. će skočiti na 50,1 odsto, što je znatno veći procenat u odnosu na onaj iz 2007. od 23,4 odsto BDP-a. Kamatna stopa na desetogodišnje slovenačke obveznice porasla je na 7,20 odsto, što je najviši nivo od 2007, kada je Slovenija postala članica evrozone. ◂

Milan Milošević
i Dokumentacioni centar "Vremena"

Svi naši praznici

Vanredno Sretenje i

Narod neće upamtiti dane po Sretenju, nego po kijametu. Vladajuća koalicija će upamtiti ovo Sretenje kad je ugasila svetlo u državi da bi bilo struje za narod

zatvoreni dućani

POLITIKA NAZIVA: 9. maj – Dan pobede ili Dan Evrope; 25. maj – Titov rođendan ili Dan mladosti

Da ne bi ovog kijameta, možda bi građani Srbije zapamtili Sretenje kao nikad dosad. Em pada u sredu, em dva dana fraj. Ko se seća Dana republike bivše zemlje, zna dobro šta je značilo kad 29. novembar padne u sredu. Petak se podrazumeva, ponedeljak i utorak se nekako "ukradu", plus dva vikenda. Tako je trebalo da nam "proradi" ove godine i Dan državnosti.

Ali, narod neće upamtiti ove dane po Sretenju, nego po kijametu. Vlada je, zbog moguće nestašice struje u Srbiji, donela odluku da petak 17. februar bude neradan dan, a da u ponedeljak i utorak 13. i 14. februara radi samo – ko mora. Pa je Dan državnosti koji se prvi put ove godine obeležava sa dva neradna dana (15. i 16. februar) baš dobro došao da se pregura vanredna situacija. Tako će vladajuća koalicija, za razliku od naroda, upamtiti ovo Sretenje, kad je ugasila svetlo u državi da bi bilo struje za narod.

Vanredna situacija sa crvenim slovima u državnom kalendaru traje otkako se raspala Jugoslavija. Spotičemo se o te praznike kao i o istoriju. Poslednje proširenje liste državnih praznika krajem prošle godine, pokazalo je da vladajuća koalicija ozbiljno pokušava da izmiri i ovovekovne "četnike" i "partizane", ali i antifašističko sećanje Srba iz Srbije i Srba preko Drine. Da joj niko ništa ne zameri, kad već ionako praznujemo manje od građana EU, pa eto, nek se dopišu i ti praznici.

Tako smo od 2012. uveli tri nova praznika. Naporno je stalno ponavljati, ali: Dan primirja u Prvom svetskom ratu 11. novembra, u spomen na sve nevino stradale od 1914. do 1918. godine, neradan dan. Dobili smo i Dan sećanja na srpske žrtve u Drugom svetskom ratu ►

DRŽAVNO SRETENJE: Proslava u Orašcu

(21. oktobar – Šumarice) i Dan sećanja na žrtve holokausta, genocida i druge žrtve fašizma u Drugom svetskom ratu (22. april – proboj logoraša iz Jasenovca). Ali će se ova dva dana sećanja obeležavati – radno. U tom bloku Izmena Zakona o državnim i drugim praznicima, praznik Sretenje – Dan državnosti Srbije produžen je na dva dana. Tako, po ovoj računici, dosadašnjih osam neradnih dana (Nova godina dva dana, Praznik rada dva dana, Božić jedan dan, Uskrs dva dana i Sretenje jedan dan) naraslo je na deset, pa smo se sad približili zemljama EU. Deset dana godišnje praznuju Italija, Belgija, Danska i Luksemburg. Velika Britanija i Holandija imaju osam neradnih državnih praznika godišnje, Irska devet dana. Nemci i Austrijanci imaju po 13, a Grci 12 neradnih dana državnih praznika godišnje. Tako da ima prostora da ubacimo još koji praznik.

Ako zanemarimo ovoga puta cinične komentare da smo u našoj nam državi sve oposlili pa nam je samo ostalo da pribeležimo crvena slova u kalendaru, zašto se ovde još uvek sa setom pamti svinjokolj na Dan republike 29. novembar? A Srbi nikako da upamte šta se slavi na Sretenje: četrdeseti dan po Roždestvu Hristovu, Prvi srpski ustanak 1804, ili Sretenjski ustav 1835? Koje smo sve praznike proslavljali od Kneževine Srbije do Koštuničine i Tadićeve Srbije? I, na kraju, šta je potrebno (pored državno-medijskog pritiska) da jedan praznik bude prihvaćen (ili odbijen?) među građanima i koji je to ključ koji bi valjalo primeniti za biranje državnih datuma? Da li je to mirenje svih srpskih suprotnosti ili se one samo državnim

Kneževina Srbija

Kralj Mihailo

Praznici su u Kneževini Srbiji zavedeni u vreme Mihaila Obrenovića. "Narodni praznici" bili su zapravo dinastički i dvorski. Veliki praznici bili su dan kneževog rođenja 4. septembra po starom kalendaru, Cveti (Drugi srpski ustanak) i Sveti Andrija Prvozvani, 30. novembar, kao zaštitnik Srbije. Mali praznici bili su knežev imendan (Aranđelovdan), kneževa slava (Nikoljdan) i rođendan kneginje Julije Obrenović (26. avgust).

Od 1878, sticanja nezavisnosti, pod vladavinom Milana Obrenovića, praznici su se delili na državne svetkovine i praznične dane, objašnjava za "Vreme" istoričar dr Slobodan Marković. Tada su postojale samo dve državne svetkovine, rođendan kneza Milana, 10. avgust, i 20. jun, dan kada je objavljen prvi rat protiv Turaka 1876.

U "Kalendaru sa šematizmom Knjaževstva Srbije za prostu godinu 1882", koji je pravljen prethodne 1881, kada još nije bila proglašena kraljevina, stoji da su državne svetkovine Knjaževstva Srbije: 10. avgust kao dan rođenja Njegovog Visočanstva Knjaza Milana M. Obrenovića IV i što je na taj dan 1878. proglašena nezavisnost Srbije, 26. avgust kao imendan Njenog Visočanstva Knjeginje Natalije, 2. avgust kao dan rođenja Njegove Svetlosti Prestolonaslednika Knjaževića Aleksandra, Cveti kao dan kada je knjaz Miloš ustao na Turke i 20. jun kao dan kada je knjaz Milan prvi put objavio rat Turskoj 1876.

Kraljevina Srbija

Kralj Milan

Kad je 1882. proglašena Kraljevina Srbija, uveden je među praznike pored rođendana kralja Milana i kraljice Natalije, 22. februar tj. dan kada je Srbija proglašena za kraljevinu. Cveti su, kaže dr Marković, bile dinastički praznik Obrenovića, koji je trebalo da pokaže jedan kontinuitet od izbijanja Drugog srpskog ustanka i centralno mesto dinastije Obrenovića u oslobođenju od Turaka.

Prema kalendarima sa šematizmima Kraljevine Srbije za godine 1883, 1884, i sledeće, koje je "Vreme" imalo prilike da prelista, praznik 20. jun zamenjen je 22. februarom, kao "državnom i narodnom svetkovinom uspostavljanja nezavisnosti Srbije i obnovljanja kraljevstva u Srbiji".

Kada je kralj Milan Obrenović abdicirao u korist svog maloletnog sina i dolaskom Aleksandra Obrenovića 1889, taj datum – 22. februar – dobio je dvostruko značenje jer je Aleksandar na taj dan stupio na presto. Te godine je bila velika proslava 500 godina od Kosovske bitke pa se Vidovdan, 15. jun po starom kalendaru, našao u "Državnom kalendaru Kraljevine Srbije za prostu 1890. godinu". Tu su kao državne svetkovine zapisani: 2. avgust, kao dan rođenja Njegovog Veličanstva Kralja Aleksandra I, Cveti kao dan kad je knjaz Miloš ustao na Turke, 22. februar kao dan stupanja na presto Njegovog Veličanstva Kralja Aleksandra I i proglašenja kraljevine i 15. jun kada se služi pomen srpskim borcima izginulim za veru i otadžbinu – Vidovdan po starom kalendaru.

U istoriji srpskih praznika, kaže dr Marković, Vidovdan se najduže proslavljao, tokom 50 godina bio je prisutan. I danas se obeležava, radno. U Kalendaru još stoji da su "praznični dani u koje se radnje i dućani zatvaraju, ceo dan, u sve nedeljne dane i u ove praznične dane": Bogojavljanje 6. januar, Sveti Sava 14. januar, Proglas Kraljevine 22. februar, Veliki petak, Spasovdan, Vidovdan 15. jun, Dan rođenja kraljeva 2. avgust, Preobraženje 6. avgust, Vavedenje 21. novembar, prvi dan Božića 25. decembar. "U ostale praznične dane koji su u ovom kalendaru crvenim slovima obeleženi radnje i dućani zatvaraju se samo za vreme službe božije", stoji napomena u Kalendaru.

Do 1903, kada su ubijeni Draga i Aleksandar Obrenović, te nova dinastija Karađorđevića preuzela presto, jedino je, posle venčanja Drage i Aleksandra, uveden kao praznik i kraljičin rođendan, 11. septembar, što je bilo uobičajeno za monarhističko uređenje. Kada je Petar Prvi Karađorđević preuzeo presto, stari državni kalendar se briše, a po novom obeležavaju se samo dva dana: dan rođenja Njegovog Veličanstva Kralja Petra I – 29. jun, i Vidovdan, 15. jun, kada se služi svečani pomen srpskim izginulim borcima za veru i otadžbinu.

blagoslovom nerada mogu izmiriti, što je provereni recept Josipa Broza?

MILOŠEVIĆEVA KONFUZIJA I VOJNE STRANPUTICE: Ne valja kad se praznik "ne primi", a samo vreme može da pokaže da li je "ušao u narod". Na to ukazuje istoričar dr Bojan Dimitrijević, naučni savetnik Instituta za savremenu istoriju u Beogradu: "Posle raspada Jugoslavije novim vlastima u Srbiji bilo je potrebno novo istorijsko utemeljenje. Tada su uvedeni novi praznici: 28. mart – Dan državnosti Srbije, kad su uvedene ustavne promene o celovitosti Srbije, odnosno 27. april – Dan kada je formirana SRJ. To su datumi koji su vezani za Miloševićevu epohu i danas ih se više niko ne seća, iako su bili aktuelni do pre 11, 12 godina. Ni tada se građani nisu identifikovali sa praznicima Miloševićevog vremena, to je vrlo karakteristično, ti dani državnosti su bili potpuno nejasni." Milošević je bio ideološki konfuzan. Nije se odrekao praznika iz SFRJ. Tokom devedesetih slavili smo njegove, ali i praznike SFRJ, 29. novembar – Dan republike, 4. jul – Dan borca i 7. jul – Dan ustanka naroda SR Srbije, Prvi maj... Dimitrijević objašnjava: "Dva ustanička praznika u višepartijskoj Srbiji devedesetih su bila meta kontroverzi, pa nisu imali značaj kao u vremenu SFRJ. U to vreme su reafirmisani datumi iz 19. veka, Prvog svetskog rata i duhovni praznici, ali ne kao državni. Božić, Uskrs, slave slavili su svi koji su hteli. Devedesetih je, dakle, nastao konglomerat praznika, slavilo se sve i svašta, i to nije prošlo."

Dan vojske je, recimo, od raspada Jugoslavije do danas promenio nekoliko datuma i zgodan je primer svih državnih vrludanja. Posle raspada SFRJ i rata u bivšoj zemlji, i Dan JNA, 22. decembar, prestao je da važi. Danas se malo ko seća da je ovaj datum izabran 1947, u predvečerje sukoba Tita sa Staljinom. Do tada, Brozova Jugoslavija je kao Dan armije proslavljala 21. decembar, datum formiranja Prve proleterske brigade, koji je tada "zgodno" padao na Staljinov rođendan, a onda je valjalo da se ova neugodna asocijacija izbegne, podseća dr Dimitrijević, pomeranjem Dana JNA na 22. decembar, kada je Prva proleterska imala vatreno krštenje. Elem, za Dan vojske je 1993. izabran 16. jun koji je proslavljao sporazum između srpske i crnogorske vojske o zajedničkom delovanju 1876. godine. "Ponovo jedan administrativni događaj bez praznične tenzije, ali je pogodovao dualnom svojstvu te države i osim tog datuma i dana stvaranja SRJ nije bilo drugih datuma/praznika koji su objedinjavali kontekst Srbije i Crne Gore", kaže on.

NAJDUŽI I NAJLEPŠI PRAZNIK: Vidovdan (Milošević na Gazimestanu) i svinjokolj za Dan Republike, 29. novembar foto: A. Anđić

Dilema oko Dana vojske nastala je i sa osamostaljenjem Srbije, 2006, a čini se – još se luta. Istoričar Dimitrijević, koji je tada bio savetnik predsednika Srbije za odbranu, kaže da se razmišljalo o Đurđevdanu, 6. maj, kada je formirana prva stajaća jedinica 1838. godine, što slavi današnja Garda VS kao svoj dan, a druga je mogućnost bilo Sretenje: "I predsednik je odlučio da to bude jedinstven dan zato što je na Sretenje nastala i srpska vojska, i onda je od 2007. slavljen Dan vojske sa Danom državnosti." Donedavno. Sada je novi Dan vojske – 23. april, Cveti, dan Drugog srpskog ustanka. "Razumljiva mi je ovogodišnja izmena u Ministarstvu odbrane i uvođenje Cveti kao Dana vojske. Problem je bio, i ja sam ga bio svestan radeći u Ministarstvu odbrane (kao pomoćnik ministra Šutanovca, prim. aut.) i u Predsedništvu, da državni praznik zasenjuje praznik vojske. Praznik vojske je uvek, bar u proteklih šest, sedam decenija, bio odvojen i pružao mogućnosti da se na taj dan nagrade pojedinci, održe promocije, svečanosti, a ovakvo dvojstvo Sretenja je taj vojni kontekst poništilo, na neki način. I verovatno je aktuelno rukovodstvo u Ministarstvu uvidelo da treba naći adekvatniji praznik koji možda odgovara boljoj promociji vojske. S istorijske strane gledano, nema razlike između Prvog i Drugog srpskog ustanka; ima razlike između efekta i posledica, ali u nekom ideološkom izboru to je isto", kaže Dimitrijević. ►

Zanimljivo je da su Cveti, inače praznik Srbije Obrenovića, prvi put posle ubistva Drage i Aleksandra 1903, ponovo u državnom kalendaru Srbije, ovog puta kao Dan vojske.

NOVOSTI IZ PROŠLOSTI: Dubravka Stojanović, profesor na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu, reći će da su praznici jedan od osnovnih načina da država svojim građanima prenese sistem vrednosti iza kojeg stoji: "Naša država to ne može da uradi, jer nije odlučila koji je to sistem vrednosti, koji su to ideali na kojima počiva. S vrednostima se naše vlasti posle 2000. godine odnose kao da su predizborne parole, pa svakome nude po nešto malo. I zato to ne funkcioniše, i zato niko u to ne veruje i zato niko ne zna šta je državni praznik i šta se tada slavi." U prošlogodišnjem istraživanju "Novosti iz prošlosti", napominje profesorka Stojanović, koje je urađeno sa Beogradskim centrom za ljudska prava, svega 56 odsto građana znalo je datum praznika državnosti Srbije, dok je trećina mislila da se tada slavi Sretenje, 10 procenata da se obeležava Sretenjski ustav, 8 da je to dan ustavnosti, 4 da je to dan Prvog srpskog ustanka, itd. "Država je sebi dozvolila da građani ne znaju šta je centralni državni praznik i koja se to vrednost tada obeležava. To je još jedan od dokaza o amaterizmu ove države."

U osvrtu na države u regionu, dr Stojanović primećuje da je većina republika bivše Jugoslavije kao svoje centralne državne praznike odredila datume sticanja nezavisnosti od Jugoslavije: "Osim Crne Gore, koja se odlučila za 13. jul što je i sticanje nezavisnosti 1878. i dan ustanka u Drugom svetskom ratu. Starije države u regionu opredelile su se ili za datume svojih ustanaka ili datume sticanja nezavisnosti iz 19. ili s početka 20. veka. Tako da tu Srbija ne odudara, i uzimanje 15. februara je sasvim na mestu, pogotovo što je to istovremeno datum i Prvog srpskog ustanka i prvog Ustava. Dakle, nije problem u datumu,već u poruci o tome šta se tada slavi. Država koja ne zna ni da li bi u Evropu ili ne bi, ne može da pošalje jasnu poruku, jer je nema. Zato ljudi i ne znaju datum i, dodatno, ne poštuju državu."

Onako kako su u periodu monarhije dinastije isticale dinastičke praznike, u periodu komunizma su komunisti isticali komunističke praznike (videti okvire). Istoričar dr Slobodan Marković kaže da sada prvi put imamo jednu distancu u odnosu na istoriju moderne Srbije prethodna dva veka i iz te istorije uzeti su datumi za koje je procenjeno da predstavljaju ključne najvažnije trenutke koji na najbolji način simbolizuju državnost Srbije. "Premda ima određenih izuzetaka, većina tih istorijskih praznika i inače se uzima iz perioda posle Francuske revolucije. Ima naravno izuzetaka, i kod nas su to Vidovdan i Sveti Sava", kaže Marković.

JOŠ VERSKIH PRAZNIKA: Upoređujući praznike Republike Srbije sa praznicima koji se proslavljaju u nekim državama Evropske unije, kroz istoriju i danas, Marković podseća da su crkveni praznici kod Srba u Habzburškoj monarhiji i kod Srba u Kneževini bili najvažniji, a tek kasnije je država počela da pravi svoje praznike: "Uočljivo je da u velikom broju najvećih

Kraljevina SHS/Jugoslavija

PROGLAŠENJE: Kraljevina SHS, 1. decembar 1918.

U listu "Politika" od 20. juna 1929. godine objavljena je na 6. strani "Uredba o otvaranju i zatvaranju trgovačkih i zanatliskih radnja". Tu stoji da su državni praznici: Dan Rođenja Njegovog Veličanstva Kralja (Aleksandar I – 17. jul, Petar II – 6. septembar), Dan Ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca (1. decembar), Vidovdan (28. jun) i Dan Sveslovenskih apostola Ćirila i Metodija (24. maj). Poslednja dva datuma su za pravoslavne, radnje su zatvorene tokom službe Božije, najduže dva časa.

Od verskih praznika, pored pravoslavnih koji su postojali u Kraljevini Srbiji, u Kraljevini SHS uvedeni su verski praznici i za rimokatolike, evangelike, Jevreje i muslimane. Vojska je izlazila ceremonijalno na praznike svih priznatih verskih zajednica koje su i danas pobrojane u našem Zakonu o verskim zajednicama. Taj sistem je preuzet iz Kraljevine SHS, podseća dr Marković.

SFRJ

Prema Statističkom kalendaru Jugoslavije, 1983, državni praznici (na nivou SFRJ) bili su Nova godina (1. januar), Međunarodni praznik rada (1. maj), Dan borca (4. jul), Dan republike (29. novembar). Sem Dana borca, svi su se slavili dva dana ne računajući nedelju.

PRAZNIK RADA: Prvomajska parada

Republički praznici bili su: 7. jul – Dan ustanka naroda SR Srbije, 13. jul – Dan ustanka naroda SR Crne Gore, 22. jul – Dan ustanka naroda SR Slovenije, 27. jul – Dan ustanka naroda SR BiH i naroda SR Hrvatske, 2. avgust – Ilinden, nacionalni praznik SR Makedonije, 11. oktobar – Dan ustanka naroda SR Makedonije, 1. novembar – Dan mrtvih – SR Slovenija, 25. novembar – Prvo zasedanje ZAVNOBIH – SR BiH. Svaki se, na republičkom nivou, praznovao po jedan dan.

"Važniji datumi" koji su se obeležavali radno bili su 8. mart – Dan žena, 15. april Dan železničara, 9. maj – Dan pobede, 21. maj – Dan jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva, 25. maj – Dan mladosti, 16. jul – Dan tenkista Jugoslovenske narodne armije, 9. septembar – Dan ustanka naroda Istre, Trsta i Slovenačkog primorja, 10. septembar – Dan Jugoslovenske mornarice, 7. oktobar – Dan artiljerije JNA, 20. oktobar – Oslobođenje Beograda, 24. oktobar – Dan organizacije UN, 7. novembar – Oktobarska revolucija, 22. decembar – Dan JNA.

evropskih zemalja baš na verske praznike odlazi najveći broj neradnih dana. Praznici su nastali iz verske a ne iz državne tradicije i tako je ostalo. U našoj javnosti postoji vrsta nerazumevanja, praznici se biraju na osnovu kulturne tradicije i to nema veze sa republikom, monarhijom, da li je većina praznika verska ili ne, čak su i neke socijalističke zemlje u jednom trenutku slavile verske praznike."

Tako, Marković pojašnjava da su državni praznici u Republici Nemačkoj uglavnom – verski praznici. Od 6 do 9 dana godišnje u zavisnosti od savezne države su neradni verski praznici i to sve hrišćanski: Božićni i Vaskršnji praznici, Svi sveti, Sveta tri kralja, Corpus Christi (na 60. dan od Vaskrsa)... U Italiji se verski praznici slave osam dana, tj. sedam jer jedan uvek pada u nedelju (Sveta tri kralja, Vaskršnja nedelja i ponedeljak, Velika gospojina – 15. avgust, Svi sveti, Dan bezgrešnog začeća, Rođenje Hristovo, Sveti Stefan). Pored ovih sedam, na nivou regiona slave se još dva i to dan Svetog Josifa (19. mart) i Dan mrtvih (2. novembar). Dakle, slavi se 7 do deset dana posvećenih verskim praznicima, nabraja Marković.

Kao primere dve pravoslavne zemlje, Marković navodi Grčku i Kipar. U Grčkoj se slavi 11 dana verskih praznika, od kojih jedan uvek pada u nedelju (Vaskrs) i to: Bogojavljenje – Teofanija, 6. januar, Sveta tri jerarha, 30. januar, Čisti ponedeljak (prvi dan velikog posta), Blagovesti, Veliki petak, Vaskrs, Vaskršnji ponedeljak, Ponedeljak Svetog Duha, Velika Gospojina, 15. avgust, Božić, Sabor (sinaksa) Presvete Bogorodice, 26. decembar. U Republici Kipar slavi se deset verskih praznika. A u Srbiji, zaključuje dr Marković, neradni dani povodom verskih praznika su Božić (7. januar), Veliki petak i Vaskršnji ponedeljak: "Dakle, ukupno samo tri dana, kao i dan krsne slave."

POKRETNI PRAZNIK: Vojska je dobila više datuma nego što je izgubila ratova

foto: A. Anđić

Kako bilo, za dvadesetak godina, ako opet ne bude nekih tumbanja istorijskih datuma, trebalo bi da se vidi jesu li se "primili" ovi naši praznici. Dok izađe iz škola nekoliko generacija koje će o istorijskim datumima naučiti u školi, a ne u medijima, i kad država vezuje dane da prišteđi struju na ovom kijametu. ◂

Zora Drčelić

piše: Miloš Vasić

Košulja

Letnje košulje imaju kratke rukave i na njih se ne nosi kravata, Vojislave Šešelju i drugovi radikali! Može laki sako; kravata nikada, ali kome ja to pričam

"Pravi gospodin treba da ima košulju i gaće u kojima uvek može da se pojavi pred svetom, sve i da na sebi nema ništa drugo", govorio je jedan moj drug iz gimnazije. Odnosilo se to na oba odevna predmeta pojedinačno. O gaćama drugi put, sada o košulji.

Košulja je – zanimljivo – jedan od retkih odevnih predmeta koji se (osim kragni i manžetni) nije menjao negde od 400. godine naše ere. Tada se to zvalo tunika i služilo je kao platneni međusloj između tela i grube vunene ili kožne spoljne odeće. Kojekakve varijacije na prsima, kragni i manžetnama javljaju se tek relativno kasno i suvišne su ionako. Prve tunike imale su rupu za glavu; dugmeta se javljaju mnogo kasnije, što opet ne menja značaj i funkciju košulje. Eto vam ruske tolstovke koja je donedavno bila deo vojne uniforme. Tolstovka ima tu prednost što nema dugmeta (osim okovratnika), pa hladnoća manje prodire; to je zato.

Današnje košulje dele se na loše i dobre. Dobra košulja ima da bude od čistog pamuka, što gušćeg tkanja. Razne jevtine varijacije u različitim procentima pamuka i plastike treba izbegavati: em su nezdrave, em su neukusne. Zatim, košulja ima da bude dugačka, do pola butina ako može, svakako da pokrije guzove. Kratka košulja možda je jevtinija, ali nije dostojna pravog muškarca. Što se kroja tiče, dobre košulje dele se na paradne, sportske (nije jasno zašto se tako zovu), letnje, vojničke i zimske. Paradna košulja – po pravilu bela, ali sve više i u odmerenim bojama, najbolje svetloplavoj – služi za ispod sakoa i za kravatu (o kojoj takođe drugi put). Većina muškaraca staje u gotove košulje, jer su proizvođači već shvatili da ima dužih i kraćih ruku, užih i širih ramena itd. Bogatiji muškarci naručuju košulju po meri (minimum četiri komada!); majstor meri deset parametara u koje sada nećemo ulaziti i koštaju barem sto dolara jedna. Paradna košulja sve ređe je bez jednog džepa (to se i dalje smatra za nepristojno, taj džep); sve češće ima kragnu sa onim američkim dugmićima za zakopčavanje, što je možda praktično (u smislu manje peglanja), ali je dosadno za zakopčavanje. Sve je manje i onih plastičnih umetaka za kragnu (prevaziđeno napretkom tehnike). Kragne sve manje variraju u dužini i širini, što je razumno. Boja – ako nije bela – ne bi smela da odlazi u razne ekstravagantne nijanse (roze, rezeda zeleno itd.), jer je to ružno.

Tzv. sportske košulje (nikada mi nije bilo jasno kakve to veze sa sportom ima, ali neka) imaju jedan – bolje dva! – džepa na prsima i to bi bila jedina razlika, osim više dopuštenih varijacija boja. One se dele na obične, letnje i zimske. Letnje košulje imaju kratke rukave i na njih se ne nosi kravata, Vojislave Šešelju i drugovi radikali! Može laki sako; kravata nikada, ali kome ja to pričam? Zimske košulje su od deblje vune i kombinacija drugih tkanina, po pravilu karirane, kod Amerikanaca i Kanađana čak i postavljene i veoma su korisne. Idu ispod raznih jakni i džempera.

Vojničke košulje kupuju se na buvljaku ili kod Vojske spasa kao vojni viškovi. Takva je košulja, kao i vojnička jakna, stav (*statement*). Može biti zelena, zimska ili kaki, letnja, sa rukavima dugačkim ili kratkim, ali sa dva obavezna džepa, sa ili bez naramenica, svejedno. Glavna prednost vojničke košulje (osim stava) je kvalitet: pravljene su tako da traju doveka, od odličnog pamuka (imam jednu iz 1957. i nikako je poderati), lako se peru i suše, a kad su kvalitetnije ne treba ih ni peglati – samo se obese na vešalicu i zakopčaju se dugmeta, a ona se sama ispravi. Dovoljno su dugačke i pristaju uz većinu muških gabarita.

Neko vreme pravile su se i košulje koje se, kao, ne peglaju. Bila je to podvala. Imam i takvih, pa znam. Za razliku od bogate države kakva je Amerika, koja je sebi mogla da priušti kvalitetne košulje za vojsku u vreme Hladnog rata, konfekcionari su štedeli. Tu dolazimo na nejdelikatniji deo ove priče – peglanje košulja.

Peglanje košulje posao je odgovoran i ne treba ga prepuštati ženama. Moja mama umela je da se mršti na mene i da gunđa dok peglam košulje: šta to ispegljuješ posvuda, kao da ćeš kod engleske kraljice na prijem. Majko, odgovarao sam, pravi muškarac u košulji ima da bude spreman i za prijem kod Njenog Dražesnog Veličanstva. Moja drugarica Džasmin poverila mi se da je svome čoveku peglala samo kragnu i manžetne ako nosi džemper, a i grudi od košulje ako nosi sako; inače bi, kaže, čovek pomislio da ga vara, čim ga tako temeljito pegla. Vidite li o čemu govorim? Ne: košulja se pegla svojeručno, bez dobacivanja od strane ženske čeljadi. Najbolje je kad je još vlažna posle pranja, jer je – razume se! – od čistog pamuka, pa je pegla nameštena na najjače. Prvo kragna sa obe strane; onda rukavi, jako pažljivo, s naglaskom na ramenima; pa prsa, uz dužnu pažnju džepovima i dugmetima, pa na kraju leđa, skroz. Onda se pažljivo razgleda da li je sve gospodski ispeglano i ide se u popravke – ako treba.

Neispeglana košulja – ako je, naravno, čista – ima svoj šmek: deluje onako neobavezno (srpski: *casual*), boemski i adrapovački; žene to ponekad vole. Odmah pomisle: e, da mi je jedan ovakav, pa da ga ja ispeglam kako treba! Ako im to uspe, uskoro će mu peglati samo tu kragnu i manžetne, kao moja pomenuta drugarica. Prema tome, gospodo muškarci, peglu u ruke. ◂

Javno i privatno

Državna služba kao srpski san — VREME 1099

Dakle, naravno da je javni sektor u Srbiji veći nego što bi trebalo, a takođe i prilično neefikasan, ali matematika Pavla Mihajlovića, "ekonomskog analitičara", je prilično loša. Onaj deo matematike u kome on kaže da jedan radnik izdržava petoro ljudi. Pre svega, pogrešno je shvatanje da radnik u privatnom sektoru proizvodi, a radnik u javnom sektoru ne proizvodi. Npr., kako prodavac u kineskoj prodavnici "proizvodi" ,a npr. radnik koji u EPS-u radi na proizvodnji struje (javni sektor) ne proizvodi? Ili, recimo, radnik Telekoma je neko ko radi u javnom sektoru. On radi isti posao kao radnik u Telenoru, pa opet, prvi pripada "javnom sektoru", a drugi "privatnom sektoru". Da li možemo reći da za isti posao jedan "proizvodi", a drugi "ne proizvodi"? Dalje, kako možemo reći da medicinsko osoblje ne "proizvodi" kad se ono stara o zdravlju nacije, dakle i o proizvodnim radnicima? Zdravstvo proizvodi zdrave ljude (banalizujem). Prosveta proizvodi nove kadrove koji će "proizvoditi" nakon završetka školovanja. Kako možete reći za policiju da ne proizvodi kad se ona stara o zaštiti imovine i lica?! Zar radnik u fizičko-tehničkom obezbeđenju kod privatnika može da spada u "proizvođače", a policajac ne? Dalje, u "privatni sektor" ne spadaju samo zaposleni u privatnom sektoru već i vlasnici radnji i preduzeća koji ne ulaze u statistiku broja zaposlenih. Dakle, njih je u Srbiji oko 250.000. Zatim, u ovaj broj proizvođača takođe ne ulaze i članovi registrovanih i neregistrovanih poljoprivrednih domaćinstava kojima je poljoprivreda osnovna delatnost (a, naravno, tu je i veliki broj ljudi kojima je poljopriveda sekundarna delatnost). U statistiku o prosečnoj plati ulazi samo statistička zarada koja se "prima preko računa", dok je u privatnom sektoru česta situacija da se deo plate prima "na ruke", dakle odnos plate u javnom i privatnom sektoru nije onakav kakvim ga je statistika napravila.

A naravno, autor i sam u tekstu kaže da su zaposleni u državnoj službi bolje kvalifikovani, odnosno imaju u proseku veće obrazovanje od zaposlenih u privatnom sektoru. Npr., u prosveti su najveći broj zaposlenih upravo fakultetski obrazovani ljudi. Znači, kvalifikovana radna snaga koja zbog kvalifikacija i treba da bude bolje plaćena. Da li statistika govori o visini plata u javnom i privatnom sektoru po stepenu obrazovanja? Svime ovim ne želim da kažem da je u javnom sektoru sve u redu, ali tekst nije ni načeo probleme u javnom sektoru, već se autor držao pogrešne statistike iz koje je uporno izvlačio pogrešne zaključke. Ovom prilikom neću pisati o problemima u javnom sektoru. Nadam se da će ih autor u sledećem tekstu pronaći.

Milan Lukić

Vodi li iko računa

Šuplje i prazno u Bujanovcu — VREME 1101

Koliko nadležno ministarstvo zapravo vodi računa o provincijskim imenima ulica govori činjenica da u Aranđelovcu postoji ulica Đenerala Milana Nedića, koji uopšte nije rehabilitovan.

Miroslav Košmaruk

Američki primer

Veliki sneg i sitna politika — VREME 1101

Imam rođaka u Americi koji je vatrogasac i to na dobrovoljnoj osnovi, odnosno za to ne dobija nikakvu platu. Sada, reći će neko, to je Amerika, neuporedivo je, ali pogledajte: on živi u malom gradu i od srednje škole je član vatrogasnog tima. Zadužio je opremu, prošao je brojne obuke i treninge, zna da vozi helikopter...

On je odlučio, kao i brojne njegove kolege, da je ljudski da se neko stara o svom mestu, a država je izgradila takav sistem da je njemu to bilo privlačno: nema novca za taj posao, ali ima posebne tablice na kolima, ima privilegije u vožnji, polaganju, registraciji i još neke beneficije koje nemaju "obični građani". Kakav je problem da to ovde postoji?

Mirko Rudić

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2011 (br. 334–1065)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do maja 2011. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

OSTALA IZDANJA

Srbija	Svet	
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret	600 din	19 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Trg Republike 5, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

▸ dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ▸ telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ▸ e-mailom na *prodaja@vreme.com*

"BRĐO"

ALEKSANDAR ZOGRAF.

U PREDRATNOM PERIODU, BEOGRADSKI DNEVNIK "POLITIKA" JE S VREMENA NA VREME PISAO O MARGINALCIMA, PONEKAD S ONE STRANE ZAKONA... GODINE 1940. POJAVIO SE ČLANAK O SITNOM KRIMINALCU **BRĐI**, "PROFESORU PROFESIONALNIH LOPOVA"...

"ČOVEK POZNAT U CRNOJ GORI PO NADIMKU "BRĐO", VANBRAČNO JE DETE SELJAKA ISPOD OSTROGA, I IMA ZA SOBOM ŽIVOT O KOJEM BI MOGAO DA SE NAPIŠE ROMAN"...

"PRVU KRAĐU, NEKOLIKO NOVČIĆA SA ĆIVOTA SV. PETRA, IZVRŠIO JE **BRĐO** JOŠ KAO DEČAK, U DRUŠTVU **PAVLA PRLJE**, KASNIJE ČUVENOG MEĐUNARODNOG LOPOVA, KOJI JE UMRO U JEDNOM PARISKOM ZATVORU."

POČEO SAM OD MALENA. POSEĆIVAO SAM SVE CRNOGORSKE PIJACE I "DIZAO" NOVČANIKE ŽENAMA KOJE SU PAZARILE... POTOM, OD SVOJE ŠESNAESTE GODINE, PRATE ME ZAMAŠNIJI "POSLOVI", A S NJIMA VIŠE ROBIJE, A MANJE SLOBODE...

"U CAVTATU, U ZATVORU, U NAMERI DA NA SLOBODI OTPOČNE POŠTEN ŽIVOT, I DA VIŠE NE KRADE, ODSEKAO JE SEBI SEKIROM PRSTE NA LEVOJ RUCI"...

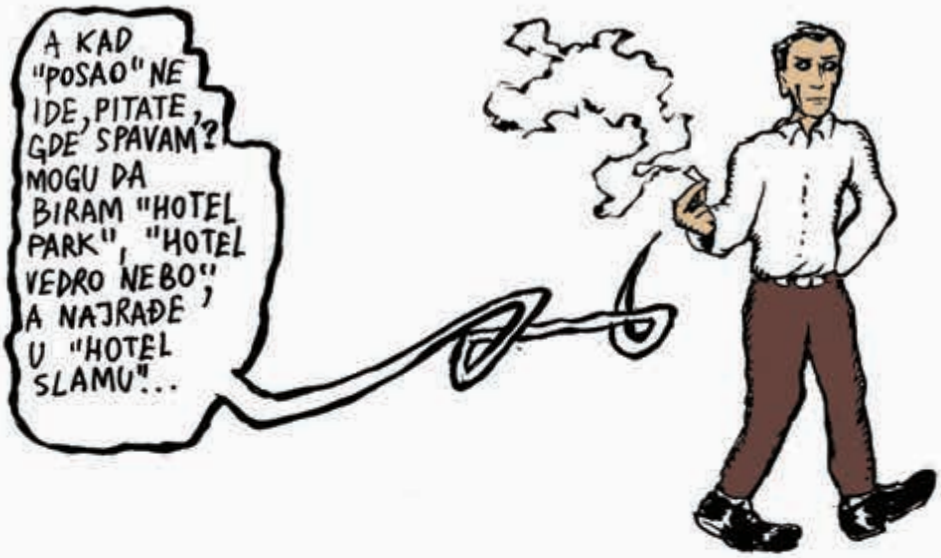
A KAD "POSAO" NE IDE, PITATE, GDE SPAVAM? MOGU DA BIRAM "HOTEL PARK", "HOTEL VEDRO NEBO", A NAJRAĐE U "HOTEL SLAMU"...

"JEDNOM PRILIKOM, KAD SE NALAZIO S ONE STRANE BRAVE, POSLAO JE JEDNOM ADVOKATU PORUKU: "MOLIM DA ME BRANITE NA DAN KRIVIČNOG PRETRESA. POŠTENU VAM RIJEČ DAJEM, ŠTO UKRADEM ZA GODINU DANA PODIJELIĆEMO". ADVOKAT JE, ZAISTA, DOŠAO NA PRETRES. SUD SE OD SRCA SMEJAO BRĐINOJ PORUCI I, NARAVNO, KAZNIO GA ZA RAZNA KRIVIČNA DELA SA DVE GODINE ROBIJE".

PITATE, DO KAD ĆU OVAKO? DOKLE ĆU KRASTI, JE LI? JOŠ PET GODINA. EH, SAMO JOŠ PET GODINA KADA BIH MORAO OVAKO ŽIVETI UBIO BIH SE. NEGO NADAM SE, BIĆEMO LJUDI I NA SVOM MESTU.

Otkrivanje mraka

Bila sam na Džejevom koncertu jesenas. Oglušila sam se na upozorenja da Džej godinama nije to što je nekad bio i da su mu koncerti užasni. Zaista, bilo je grozno, tužno i, na momente mučno. Mali nije taj kapacitet, napisao je davno Uroš Komlenović, baš na ovoj stranici. Međutim, ovo nije priča o Džeju, nego o onom trenutku otkrovenja, nenadane realizacije kad se odjednom rasvetli nešto što je do tada bila gusta tama. Uprkos tome što, bez ikakve ironije, iskreno poštujem i volim "narodnu novokomponovanu muziku" i što sam spremna da do poslednjeg koji hoće da me sluša branim narodnjake od snobovskih, kvaziintelektualnih, a zapravo do srži kulturfašističkih napada, nikada nisam bila spremna da idem do kraja, u narodnjački raspojasani i razlareni patos. Plašio me je i odbijao na isti način na koji mi je izazivao nelagodu onaj opis incestuoznog svadbenog veselja u *Nečistoj krvi*, koje se, gle čuda, događa baš na jugu, rodnom mestu narodnjačkog hardkora. Još južnije, u Makedoniji, u narodnim pesmama nalaze se zastrašujući motivi pored kojih recimo, sve one ubilačke balade Nika Kejva zvuče kao dečje pesmice. Ko ne veruje, nek presluša *Nazad, nazad, Kalino mome* ili *Kaži, kaži libe, Stano*.

foto: Dimitrije Goll

Dakle, Džejev koncert je tekao tako kako je tekao, a onda se pravo sa aerodroma, posle tezge u nekoj Švici, bunovan i neispavan, na sceni pojavio Sinan Sakić i uzeo mikrofon. U publici su sedeli oni nabildovani ćelavi klinci u kožnim jaknama sa ranflom, koje se verovatno više ne proizvode, klinci koji ne izgovaraju reči nego tek pojedine slogove, za koje sam mislila da će nas do kraja koncerta upucati samo zato što se vizuelno tu ne uklapamo. Jedva punoletni otpadnici iz mraka Kaluđerice, Borče, i ko zna odakle, do Sava centra su se uskobeljali raspadnutim "jugom" ili "kecom", po njih šest-sedam u autu, moleći boga da ih policija ne zaustavi tako natrpane. Za njih čujete tek kad u nekoj kafani na magistralnom putu sevnu varnice, potegnu se flaše i noževi, pa u novinama piše da je taj i taj "podlegao povredama". Oni nisu iz provincije, nego sa oboda, iz još većeg mraka, nadomak jakih svetala velikih gradova, a nikad stvarno u njima, rođeni i ostali u limbu između dva sveta. Oni su pali u trans kad se na sceni pojavio Sinan. Jedan njegov znak rukom i u sali je zavladala mrtva tišina. Tek kad im je opet rukom pokazao da mogu, zapevali su zajedno sa njim.

Ne znam šta je pevao, ne poznajem repertoar, ali bilo je u tome nečeg duboko strašnog. Odjednom mi se otvorio i razbistrio čitav kosmos života na margini, ta prava muka i tuga, sluzavo blato na ulicama koje čekaju davno obećani asfalt, od niskog napona žmirave sijalice u kućama okruženim stovarištima, perionicama i propalim fabričkim pogonima. I, naravno, kafanama, sa podovima od golog betona, neispravnim instalacijama i zarđalim čučavcima. To su one u kojima se služi samo veliko pivo i samo turska kafa.

Sinan Sakić, glasom, pojavom i životom, neraskidivi je deo tog sveta, iako je sigurno da njegova publika dolazi i iz drugih svetova, krugova i slojeva. Njegov nenaviklom uhu teško podnošljiv glas sinteza je zvuka, mirisa i sivila mesta na koje fin svet ne samo da ne zalazi nego ne želi ni da zna da postoje. Njegove grimase i trzaji dok peva otelotvoreni su jauk i grč onih koje je život pošteno izudarao, a koji nikada nisu imali vremena i prilike da se zagrcnu od toga, jer za drugo i ne znaju. Te večeri, Sinan je bio most između svetova, jer sam zbog njega, iz svoje realnosti u kojoj šansi, mogućnosti i nade nikad nije manjkalo, spoznala onaj drugi svet u kom baš toga nema ni od korova. Zato nije slučajno da baš on peva jedan od najlepših stihova u novijoj narodnoj muzici, stih u kom očajnik nalazi način da sebi stvori nadu premeštajući realnost iz života u pesmu: *Nije htela u životu, bar u pesmi nek me voli*.

Rekoše mi da Sinan često plače dok peva, u šta sam se, zahvaljujući Jutjubu, uverila. Ali ima jedan snimak gde peva *Sine moj* Muharema Serbezovskog i gde plače nekako drugačije, ličnije i potresnije. Nešto mi je tu bilo čudno, pa sam ukucala u Gugl "sin Sinana Sakića". Prvi pogodak me je presekao: "Sin pevača Sinana Sakića, pravosnažno je osuđen na 12 godina zatvora, jer je ubio Dragoljuba Despotovića i pokušao da likvidira Radomira Lazića nakon kafanske tuče 22. maja 2002. u Loznici."

Sinan zna o čemu peva, pa makar pevao loše, kao što već loše peva. Ali to radi iskreno, raskopčavajući se pred publikom, da mu se vide i duša i srce. Taj glas je nepodnošljiv jer dolazi iz najdubljeg mraka margine i nesreće, iz sirotinje koja je ugledala malo svetla i potrčala za njim, pa stvorila obesno potomstvo koje se vratilo nazad u mrak, među otpadnike. Jer, mrak im je prirodno stanište, svetlost ih, očigledno, prži. ◂

Jovana Gligorijević

EUNET CLOUD PLATFORM
BEST HOSTING SOLUTIONS FOR PROFITABLE BUSINESS!
LOWER COSTS - PAY ONLY FOR USED RESOURCES!
WORLD WIDE DATA ACCESS!
MAXIMUM SECURITY IN PROFESSIONAL DATA CENTERS!
EUnet
+ 381 11 330 56 05, info@cloud.rs, www.cloud.rs

Piano

BAR

Clubbing in Style

Open hours from 17:00 to 01:00

CONTINENTAL
HOTEL BEOGRAD
★★★★★

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec